

T.C.

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

PSİKOLOJİ ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE ÇOCUĞU OLAN
ANNELERİN BENLİK SAYGISI VE AKILCI OLMAYAN
İNANÇLARI İLE ÇOCUĞUNU KABUL – REDDETME
ALGILARI ARASINDAKİ İLİŞKİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Begüm NAKİBOĞLU

155101117

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Zeynep Belma Gölge

İSTANBUL, 2019

T.C.

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

PSİKOLOJİ ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE ÇOCUĞU OLAN
ANNELERİN BENLİK SAYGISI VE AKILCI OLMAYAN
İNANÇLARI İLE ÇOCUĞUNU KABUL – REDDETME
ALGILARI ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan: **Begüm NAKİBOĞLU**

İSTANBUL, 2019

KABUL VE ONAY

Begüm NAKİBOĞLU tarafından hazırlanan “Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Annelerin Benlik Saygısı Ve Akılcı Olmayan İnançları İle Çocuğunu Kabul – Red Etme Algıları Arasındaki İlişki” başlıklı bu çalışma, Savunma Sınavı tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Tezin/Raporun Türü olarak kabul edilmiştir.

Başkan :

(Danışman) Üye : Dr. Öğretim Üyesi Zeynep Belma GÖLGE

Üye :

Üye :

Üye :

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Okul öncesi dönemde çocuğı olan annelerin benlik saygısı ve akılcı olmayan inançları ile çocuğunu kabul – red etme algıları arasındaki ilişki” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmanın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Begüm NAKİBOĞLU

ONAY

Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

Begüm NAKİBOĞLU

ÖZET

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE ÇOCUĞU OLAN ANNELERİN BENLİK SAYGISI VE AKILCI OLMAYAN İNANÇLARI İLE ÇOCUĞUNU KABUL – REDDETME ALGILARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Begüm NAKİBOĞLU

Yüksek Lisans Tezi, Psikoloji Ana Bilim Dalı

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Zeynep Belma GÖLGE

Temmuz, 2019- 94 sayfa

Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin benlik saygısı ve akılcı olmayan inançları ile çocuğunu kabul – reddetme algıları arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmanın evrenini İstanbul ilinde yer alan devlet anaokullarında devam etmekte olan çocuklar anneleri teşkil etmektedir. Örneklem ise, evrende yer alan çocukların annelerinden çalışmaya katılmaya gönüllü olan 262 birey teşkil etmektedir. Katılımcı bireylerin kendilerine yöneltilen ölçek maddelerini cevaplayabilecek entellektüel düzeye sahip oldukları, yöneltilen maddelere samimi cevaplar verdikleri, örneklem evreni temsil ettiği, ölçeklerin araştırmanın amacı doğrultusunda istenen kavramları ölçme ’de yeterli olduğu araştırmanın başlıca varsayımlarıdır.

Yapılan regresyon analizinde Backward metodu ile yapılan regresyon analizi sonucunda “anne baba akılcı olmayan inançlar ” alt boyutları anne çocuk ilişkisi üzerinde anlamlı bir etkiye sebep olduğu tespit edilmiştir. Yapılan regresyon analizi sonucunda beklentiler alt boyutunun çocuk ilişkisi üzerinde pozitif yönlü 0,569 düzeyinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Mükemmeliyetçilik alt boyutunda bir birimlik artış anne çocuk ilişkisi düzeyinde 0,148’luk bir azalışa neden olmaktadır. Anne çocuk ilişkisi düzeylerinde meydana gelen değişimin %25,6’sı anne baba akılcı olmayan inançları alt boyutları tarafından açıklanmaktadır

Ayrıca mükemmeliyetçilik alt boyutu ile anne çocuk ilişkisi genel düzeyi sıcak olmayan alt boyutu, saldırganlık alt boyutu , ihmal boyutu ve farklılaşmamış alt boyutu arasında anlamlı bir ilişki tespit edilemedi. Yapılan analiz sonucunda

Rosenberg Benlik Saygısı düzeyi ile Ana baba akılcı olmayan inançları genel düzeyi, beklentiler alt boyutu ve mükemmeliyetçilik alt boyutu negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Rosenber Benlik saygısı düzeyi artarken, Anne baba akılcı olmayan inançları genel düzeyi, beklentiler alt boyutu ve mükemmeliyetçilik alt boyutu azalmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Benlik saygısı, Akıl dışı inançlar, Kabul- red algısı

ABSTRACT

THE RELATIONSHIP BETWEEN THE SELF-RESPECT OF THE MOTHERS WITH CHILDREN IN PRESCHOOL PERIOD, AND THE RISE OF UNRELIABLE BELIEFS AND THE PERCEPTIONS OF ACCEPTANCE - REJECTING THE CHILD

Begüm NAKİBOĞLU

Master Thesis, Department of Psychology

Advisor: Faculty Member Zeynep Belma GÖLGE

July, 2019-94 pages

The universe of the study, which examines the relationship between self - esteem and irrational beliefs of mothers who have children in preschool period and their perceptions of accepting - rejecting their children, is composed of mothers who are continuing in state kindergartens in Istanbul. The sample consisted of 262 individuals from the mothers of children in the universe who volunteered to participate in the study. The main assumptions of the study were that the participants had an intellectual level to respond to the scale items directed to them, they gave sincere answers to the items directed, the sample represented the universe, and the scales were sufficient in measuring the desired concepts for the purpose of the research.

As a result of the regression analysis performed with the Backward method in the regression analysis, it was found that the sub-dimensions of “irrational beliefs“ had a significant effect on the mother-child relationship. As a result of the regression analysis, it was found that the expectations sub-dimension had a positive effect on child relationship at the level of 0.569. One unit increase in perfectionism sub-dimension leads to a decrease of 0.184 in the level of mother-child relationship. 25.6% of the changes in mother-child relationship levels are explained by the sub-dimensions of the irrational beliefs of parents.

In addition, there was no significant relationship between perfectionism sub-dimension and mother-child relationship general level non-warm sub-dimension, aggression sub-dimension, neglect dimension and undifferentiated sub-dimension. As a result of the analysis, it was found that Rosenberg Self-Esteem level was negatively correlated with general level of parental irrational beliefs, expectations sub-dimension and perfectionism sub-dimension. While Rosenber's self-esteem level

increases, the general level of irrational beliefs of parents, expectations sub-dimension and perfectionism sub-dimension decrease.

Keywords: Self-esteem, Irrational beliefs, Acceptance-rejection

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler Adı Soyadı : Begüm NAKİBOĞLU

Doğum Yeri ve Tarihi : Elbistan/Kahramanmaraş 1989

Lisans Öğretimi : Ankara Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Fakültesi

Okul Öncesi Öğretmenliği

Yüksek Lisans Tezi Arel Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Psikoloji Anabilim Dalı

İş Deneyimi Çalıştığı Kurumlar : Küçükçekmece Belediye Anaokulu (2012 -)

e-posta adresi: begumnakiboglu@gmail.com

ÖNSÖZ

Bu tezin hazırlanmasında başından sonuna kadar bilgisinden ve tecrübesinden faydalandığım ve bu süre zarfında bana zamanını ayırıp beni destekleyen saygıdeğer Dr. Öğretim Üyesi Zeynep Belma Gölge Hocam'a teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Tezim için gerekli yardımları tarafıma sağlayan tüm öğretmen arkadaşlarıma ve anketlerime katılım gösteren annelere ayrı ayrı teşekkür ederim.

Ayrıca tez çalışmam süresince bana her türlü desteği sunan aileme teşekkürlerimi sunarım.

Begüm NAKİBOĞLU

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	vi
ABSTRACT	viii
ÖNSÖZ.....	xi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
TABLolar LİSTESİ.....	xvi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xvii
EKLER LİSTESİ	xviii

BÖLÜM I..... 1

GİRİŞ 1

1.1. Araştırmanın Konusu ve Önemi.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Hipotezleri	3
1.4. Sınırlılıklar.....	4
1.5. Tanımlar	4

BÖLÜM II 6

KABUL-RED ALGISI..... 6

2.1. Ebeveyn Kabul Red Teorisi Tanımı ve Kapsamı	6
2.1.1. Ebeveynliğin Sıcaklık Boyutu	7
2.1.1.1. Ebeveyn Kabulü	8
2.1.1.2. Ebeveyn Reddi	8
2.2. Ebeveyn Kabul-Red Kuramının Alt Kuramları.....	9
2.2.1. Kişilik Alt Kuramı	9
2.2.1.1. Düşmanlık/Saldırganlık.....	10
2.2.1.2. Bağımlılık.....	11
2.2.1.3. Olumsuz Öz-Değerlendirme	12
2.2.1.4. Duygusal Tepkisizlik	12
2.2.1.5. Duygusal Tutarsızlık	13
2.2.1.6. Olumsuz Dünya Görüşü.....	13
2.2.2. Sosyo-kültürel Alt Kuramı.....	14
2.2.3. Baş Etme Alt Kuramı.....	16

BÖLÜM III.....	18
BENLİK SAYGISI.....	18
3.1. Benlik Saygısı Kavramı ve Kapsamı.....	18
3.1.1. Benlik Kavramı.....	18
3.1.2. Düşük ve Yüksek Benlik Saygısı.....	20
3.2. Benlik Saygısının Bileşenleri	21
3.3. Benlik Saygısı Gelişimi ve Etkileyen Etmenler	22
3.3.1. Anne-Baba Tutumları	24
3.3.1.1. Eşitlikçi ve Demokratik Anne-Baba Tutumu.....	26
3.3.1.2. Aşırı Otoriter ve Baskıcı Anne-Baba Tutumu	27
3.3.1.3. Aşırı Hoşgörülü ve Şımartıcı Tutum.....	28
BÖLÜM IV	31
AKILCI OLMAYAN İNANÇLAR	31
4.1. Akılcı ve Akılcı Olmayan İnançlar.....	31
4.1.1. Akılcı Olmayan İnançlar.....	31
4.1.2. Akılcı İnançlar	33
4.2. Akılcı Olmayan İnançların Özellikleri	35
4.3. Akılcı Olmayan İnançların Ölçülmesi.....	37
4.4. Anne-Babaların Akılcı Olmayan İnançları.....	38
4.5. Akılcı Duygusal Eğitim (ADE).....	44
4.5.1. Temel Kavramlar	44
4.5.2. ADE Uygulamaları	45
BÖLÜM V.....	47
YÖNTEM.....	47
5.1. Yöntem	47
5.2. Evren ve Örneklem.....	47
5.3. Araştırma Sınırlılıkları.....	47
5.4. Araştırma Varsayımları	47
5.5. Veri Toplama Araçları.....	48
5.6. Veri Analizi	51

BÖLÜM VI	52
BULGULAR	52
6.1.Demografik Özelliklere Göre Bulgular	52
BÖLÜM VII	72
TARTIŞMA VE SONUÇ	72
KAYNAKÇA	80
EKLER	94
ÖZGEÇMİŞ	Error! Bookmark not defined.

KISALTMALAR LİSTESİ

ADDT	Akılcı-Duygusal Davranış Terapisi
EKAR	Ebeveyn Kabul-Red Kuramı
h	hipotez
vd.	ve diğerleri

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 4.1. Akılcı ve Akılcı Olmayan İnançların Karşılaştırılması	34
Tablo 4.2. Anne ve Babaların Akılcı Olmayan İnançları ve Bu İnançların Duygusal Sonuçlarıyla Alternatif Akılcı İnançları.....	41
Tablo 6.1. Demografik Özelliklerin Dağılımı.....	52
Tablo 6.2. Demografik Özelliklerin Dağılımı.....	53
Tablo 6.3. Güvenilirlik Analizi ve Normallik Dağılımı.....	54
Tablo 6.4. Ölçeklerin Alt Boyutlarının Normallik Dağılımı	55
Tablo 6.5. Ölçekler ve Alt Boyutlarına İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler	56
Tablo 6.6. Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği ile Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Arasında Spearman Korelasyon Analizi	56
Tablo 6.7. Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği ile Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları Ölçeği Arasında Spearman Korelasyon Analizi	57
Tablo 6.8. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği İle Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları Ölçeği Arasında Spearman Korelasyon Analizi	60
Tablo 6.9. Katılımcı Annelerin Eğitim Düzeylerine Göre, Anne Çocuk İlişki düzeyleri, Benlik saygısı düzeyi ve Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları düzeylerinin incelenmesi.....	61
Tablo 6.10. Katılımcı Annelerin Kimlerle Yaşadıklarına Göre, Anne Çocuk İlişki düzeyleri, Benlik saygısı düzeyi ve Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları düzeylerinin incelenmesi.....	64
Tablo 6.11. Katılımcı Çalışıp Çalışmama Durumlarına Göre, Anne Çocuk İlişki düzeyleri, Benlik saygısı düzeyi ve Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları düzeylerinin incelenmesi.....	66
Tablo 6.12. Katılımcı Annelerin Anne Çocuk İlişki düzeyleri, Benlik saygısı düzeyi ve Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları düzeyleri ile Gelir düzeyi, Evlilik yılı, Hamilelik yılı ve İstismar Ölçme ifadeleri ile Arasındaki İlişki	67
Tablo 6.13. Anne Çocuk İlişkisi Düzeyini Yordayan Değişkenlerin Tespiti İçin Yapılan Hiyerarşik Regresyon Analizi.....	70

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 4.1. Anne-Baların Düşüncelerini Etkileyen Koşullar ve Bu Düşüncelerin Anne-Baba ve Çocuk Davranışlarına Etkisi	39
Şekil 4.2. ABC Kuramı	39

EKLER LİSTESİ

Ek-1 Bilgilendirilmiş Onam Formu	94
Ek-2 Kişisel Bilgi Formu	95
Ek-3 Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları Ölçeği.....	97
Ek-4 Anne Çocuk İlişkisi Ölçeği	98

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Konusu ve Önemi

Çocuklar ilk eğitimi aileden almaktadırlar. İlk çocukluk dönemlerinde aileden alınan eğitim, davranış biçimleri ve kültürel özellikler çocuğun tüm hayatı boyunca kişiliğinin bir parçası şeklinde kalabilmektedir. Bu sebeple çocuğun özellikle okul öncesi döneminde ailesi tarafından olumlu davranış modelleriyle yetiştirilmesi önem taşımaktadır. Anne ve babaların çocukları için bu önemli olan sorumlulukları üstlenmeleri gerekir. Anne ve babaların çocukları ile ilgili sorumlulukları beslenme, giyinme ve temizlik gibi ihtiyaçlarıyla sınırlı değildir. Ebeveynlerin çocuklarının arasında geliştirdikleri etkileşim çocuğun davranışlarını biçimlendirme ve olumlu davranışlar geliştirme konularında önemli rol oynar (Uzun ve Baran, 2015).

Ebeveyn Kabul-Red Kuramı (EKAR), çocukluk döneminde algılanan, anne ve babanın kabullendiği veya reddettiği çocuğun genel uyumunun üzerindeki etkilerini inceleyen bir kuramdır. Kuram kapsamında anne - baba tarafından kabullenme veya reddedilme sebepleri, sonuçları ve konu ile ilgili değişkenler araştırılmaktadır. Çocuğun sosyal yaşantıları kişiliği ile beraber ele alınarak sosyokültürel süreçlerle ilişkilendirilmektedir. Bir taraftan ebeveynliğin kalitesi incelenmekte, diğer taraftan bunun çocuklarda ve yetişkinlerdeki muhtemel sonuçlar değerlendirilmektedir. Bütün insanlar için çocukluk dönemlerinde kendilerini yetiştiren ebeveynleri önem arz etmektedir. Bu sebeple çocukları, ebeveynleri tarafından kabul veya reddedilmek kadar etkileyen başka bir durumun olmadığını belirtmek gerekir (Rohner, 2000).

Çocuk yetiştirme konusunda anne ve babaların aralarında yaşanan uyumsuzluk, olumsuz arkadaşlık ilişkileri ve benlik saygısında görülen bozuklukların da tek başına veya bir arada sosyal kaygının oluşumuna sebep olabilmektedir. Bu kapsamda ailenin çocukla olan ilişkisi, çocuğa karşı davranış ve tutumlarının da çocuğun sosyal kaygısı üzerinde etkileri olduğunu söylemek mümkündür. Çocuğun gelişimi ve hayatını etkileyen belirleyici faktörlerden birinin de, çocuğun içerisinde yetiştiği aile ortamıdır. Bu çerçevede ailenin çocukla olan ilişkisi, çocuğa yönelik

davranış ve tutumları ve çocuğu kabulü çocuğun kişilik gelişiminde etkili olduğu görülmektedir (Tezcan, 2015).

Benlik saygısı kavramsal olarak benliğin duygusal tarafıyla birlikte kişinin kendisini değerlendirme sonucunda ulaştığı benliğini onaylamasını ifade etmektedir. Kişinin kendisini beğenmesi, kendine saygı duyabilmesi için üstün niteliklere sahip olmayı gerektirmez (Saygılı vd., 2015). Benlik saygısının düşük olduğu görülen bireylerin, başkalarından edinilen bilgileri kendi benlik algısına işledikleri ve özellikle insanların kendini güçlü yönleriyle varlıklarını küçümseyen tavırların yanı sıra eksik ve zayıf taraflarının yaptıklarının üzerinde durdukları görülmektedir (Hamarta vd., 2009).

Anne ve babanın kabul-red düzeyleriyle çocukların benlik algısı arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada, annelerin ihmalkâr ve ilgisiz olmalarıyla çocukların öz ve benlik algılarının arasında negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır. Buna göre annelerin ihmalkâr ve ilgisizlikleri azaldıkça çocukların öz saygılarıyla benlik algılarının artması söz konusudur (Yavuz vd., 2016).

Akılcı-Duygusal Davranış Terapisi (ADDT)'ne göre, insanların hem akılcı hem de akılcı olmayan potansiyelleri vardır. Akılcı inançlar, bireylerin sıkıntılı dönemlerinde uygun tepkiler vermeleri için yardım ederken; akılcı olmayan inançlar işlevi bulunmayan uygunsuz tepkilere neden olabilmektedir. Aile ve kültüründe insanlarda mantıkdışı, kuruntulu düşünceler ve tahammülsüz olma eğilimi sergilemelerine sebep olabilmektedir (Çivitçi, vd., 2014). ADDT temel kavramları ABC Modeli (Action, Belief, Consequences), akılcı inanç, akılcı olmayan inanç ve sağlıklı ve sağlıklı olumsuz duygular şeklinde sıralanmaktadır.

Çocukluktaki yaşantıların yetişkinlikte görülen yansımalarına bakıldığında, anneyle çocuğun arasındaki ilişkinin önemli olduğu görülmektedir. Ayrıca kişilik temelinin çocukluk dönemlerinde anne ve baba davranışları neticesinde oluştuğunu söylemek mümkündür. Ebeveynler çocuklarını kabul ettiklerini başka bir ifadeyle ilgi, sıcaklık ve sevgilerini sözel ve fiziksel olarak iki şekilde ifade edilmektedir. İlgi ve sevginin fiziksel olarak ifade edilmesi genellikle sarılma, rahatlatma, okşama, gülümseme, öpme ve sevgi, onay ve desteğin diğer göstergelerini içermektedir. Çocuğu övmek, ona iltifat etmek, çocukla ilgili güzel şeyler söylemek, şarkı söyleme ya da hikaye anlatma gibi eylemler de ilgi ve sevginin sözel ifadeleridir. Fiziksel ve

sözel ifadelerle beraber, bakım verme, sevgi gösterme ve destekleme gibi davranışlar anne-babaların çocuğu kabul etmelerinin davranışsal ifadeleri şeklinde kabul edilir (Bilen, 2013).

Yukarıdaki bilgiler ışığında araştırmanın konusu okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin çocuğunu kabul – red etme algıları ile benlik saygısı ve akılcı olmayan inançları arasındaki ilişki olarak belirlenmiştir. Ayrıca çalışmada annelerin çocuğunu kabul – red etme algıları üzerinde sosyo demografik özelliklerinin ve çocukluk çağı örselenme yaşantılarının etkisi de irdelenecektir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmada okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin çocuğunu kabul – red etme algıları ile benlik saygısı, akılcı olmayan inançları, sosyo demografik özellikleri ve çocukluk çağı örselenme yaşantıları arasındaki ilişkinin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

1.3. Araştırmanın Hipotezleri

H_0 = Annelerin benlik saygı düzeyleri ile çocuğunu reddetme algıları arasında anlamlı ilişki yoktur.

H_1 =Annelerin benlik saygı düzeyleri arttıkça çocuğunu reddetme algısı azalacaktır.

H_0 = Annelerin akılcı olmayan inanç düzeyleri ile çocuğunu reddetme algıları arasında ilişki yoktur.

H_2 = Annelerin akılcı olmayan inanç düzeyleri arttıkça çocuğunu reddetme algısı artacaktır.

H_0 =Annelerin benlik saygı düzeyleri ile akılcı olmayan inanç düzeyleri arasında anlamlı ilişki yoktur.

H_3 = Annelerin benlik saygı düzeyleri azaldıkça ile akılcı olmayan inanç düzeyleri artacaktır.

H_0 =Katılımcı annelerin eğitim düzeylerine göre benlik saygılarında, çocuğunu reddetme algılarında ve akılcı olmayan inanç düzeylerinde anlamlı farklılık yoktur.

H₄= Katılımcı annelerin eğitim düzeyleri arttıkça benlik saygısı artacak, çocuğunu reddetme algıları ve akılcı olmayan inanç düzeyleri azalacaktır.

H₀= Annelerin çalışma durumlarına göre benlik saygılarında, çocuğunu reddetme algılarında ve akılcı olamayan inanç düzeylerinde farklılık yoktur.

H₅= Çalışan annelerin çalışmayan annelere göre benlik saygısı artacak, çocuğunu reddetme algıları ve akılcı olmayan inanç düzeyleri azalacaktır.

H₀= Annelerin çocukken fiziksel şiddete maruz kalma durumları ile benlik saygısı, çocuğunu reddetme algısı ve akılcı olmayan inanç düzeyleri arasında ilişki yoktur.

H₆= Çocukken fiziksel şiddete maruz kalan annelerin benlik saygısı azalacak, çocuğunu reddetme algıları ve akılcı olmayan inanç düzeyleri artacaktır.

H₀= Annelerin çocukken cinsel şiddete maruz kalma durumu ile benlik saygıları, çocuğunu reddetme algıları ve akılcı olmayan inanç düzeyleri arasında ilişki yoktur.

H₇= Çocukken cinsel şiddete maruz kalan annelerin benlik saygıları azalacak, çocuğunu reddetme algıları ve akılcı olmayan inanç düzeyleri artacaktır.

1.4. Sınırlılıklar

Araştırmanın sadece İstanbul ili Küçükçekmece ilçesi ile sınırlandırılmış olması, araştırmanın anneler üzerinde yapılmış olması, araştırmanın katılımcı bireylerin benlik saygısı, akılcı olmayan inançlar ve çocuklarını kabul red düzeylerinin belirlenmesi ile sonlandırılması, araştırma sonuçlarının sadece akademik amaçlı kullanılması başlıca sınırlılıklarıdır.

1.5. Tanımlar

Benlik saygısı: Kişinin kendini değerlendirmesi ve kendinden memnun olup olmama sonucunda oluşan öznel olgudur. Olumlu veya olumsuz olabilmektedir. Koşullara, gelişmelere ve konuma göre değişebilmektedir (Oktan ve Şahin, 2010). Benlik saygısı, bebeklik döneminden itibaren temel ihtiyaçların sürekli ve tutarlı bir şekilde ilgi, sevgi ve empatik bir yaklaşımla karşılanmasıyla oluşmaktadır (Altıok vd., 2010).

Akılclı Olmayan İnançlar: Anksiyete, depresyon ve suçluluk gibi bireylerin yaşamsal hedeflerine ulaşımını engelleyen duygular ve alkolizm ve geri çekilme gibi işlevi olmayan davranışlara sebep olan dogmatik, katı, istek ve zorunluluklar nedeniyle oluşan inançlar olarak ifade edilmektedir (Ellis ve Dryden, 1997).

Kabul – Red Algısı: Ebeveyn kabul ve reddinin çocukların davranışsal, bilişsel ve duygusal gelişimleri üzerindeki olası sonuçlarını inceleyen bir kuramdır. Kuram, insan davranışının evrensel ilkelerini ampirik olarak oluşturmaya çalışarak; tüm insanların onlar için önemli olan kişiler tarafından sıcaklık almaya ihtiyaçları olduğu temel varsayımıyla hareket etmektedir (Öngider, 2006: 35).

BÖLÜM II

KABUL-RED ALGISI

İnsanların, biyolojik temelinde kendileri için önemli olan bireylerden olumlu tepkiler alma ihtiyacı hissettikleri görülmektedir. Sevilme, rahatlık, korunma, bakım, ilgi ve sevgi gibi unsurlar bu ihtiyaçların içinde yer almaktadır. Bireylerin yetişkinlik dönemlerinde bu ihtiyaçlara bağlanan bireye dayalı olarak daha karmaşık ve değişik bir hale gelmektedir. İhtiyaçlar, anne ve babaların aracılığıyla bebeklik ve çocukluk dönemlerinde karşılanırken, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde de diğer yakın kişilerden karşılanabilmektedir. Bu bölümde kabul ve red algısı konusunun üzerinde durulmuştur.

2.1. Ebeveyn Kabul Red Teorisi Tanımı ve Kapsamı

Ebeveyn Kabul-Red Kuramı (EKAR), anne ve babanın kabul ve red durumlarının çocukların bilişsel, davranışsal ve duygusal gelişimlerinin üzerindeki muhtemel sonuçlarını incelemektedir. Kuram, insan davranışlarının evrensel ilkelerinin ampirik olarak oluşturulmasına çalışarak bütün insanların kendileri için önemli olan kişiler tarafından sıcaklık almaya ihtiyaçları olduğu temel varsayımından hareket ettiği görülmektedir (Mengüloğlu, 2014: 1-2).

Ebeveyn Kabul Red Kuramı (EKAR), anne ve babanın kabul red durumlarını dört boyut çerçevesinde ifade etmektedir (Şengün, 2018: 25):

1. Sıcaklık/ Sevgi: Çocuklarla ilgili sözel ve sözel olmayan sevgiyi, ilgiyi, yakınlığı ve desteği ortaya koyan bütün davranışlardır.
2. Saldırganlık / Kin: Çocukla ilgili sözel ve sözel olmayan saldırganlığı oluşturan bütün davranışları ifade etmektedir. Düşmanlık, nefret ve kin gibi duygular genel olarak saldırganlığa neden olmaktadır.
3. İlgisizlik/İhmal: Çocuğun ihtiyaçlarının hiç biri ya da bazılarının tam zamanında karşılanmama durumu ve/veya eksik karşılanması durumudur. İhmal de çoğunlukla anne babanın ilgisizliğinden kaynaklı açığa çıkmaktadır.

4. Ayrıştırılmamış Reddetme: Anne ve babalar tarafından açıkça reddetme davranışının ortaya çıkmamasının karşısında çocuğun kendini reddedilmiş hissetmesidir.

2.1.1. Ebeveynliğin Sıcaklık Boyutu

Ebeveyn Kabul-Red Kuramının temelde ebeveynliğin sıcaklık boyutu şeklinde adlandırılan ebeveyn ile çocuk etkileşimine odaklanılmaktadır. Ebeveynlerin kabul ve reddetme durumuyla beraber, ebeveynliğin sıcaklık boyutu da söz konusudur. Sıcaklık boyutu, ebeveynlerle çocuğun arasındaki duygusal bağın kalitesiyle anne ve babaların duygularının ifade edilmesinde kullandıkları sözel ve fiziksel davranışlarla ilişkilidir (Bilen, 2013: 4).

Sıcaklık boyutunun, ebeveynlerin kabul ve reddiyle oluştuğu görülmektedir. Rohner (1986)'ın sıcaklık boyutunun belirlenmesi için anne ve babanın çocukla kurduğu fiziksel ve sözel davranış biçimleri olduğunun altını çizdiğini söylemek gerekir. Boyutun pozitif yönünde sıcaklık, sevgi, şefkat, destek, bakım ve ilgi gibi olumlu davranış ve duyguları oluşturan 'kabul' yer almaktadır. Negatif yönünde pozitif davranış ve duyguların yok olması ve ihmal edilmesinden oluşan psikolojik ve fiziksel olarak çocuğu negatif etkileyen davranış ve duyguların görüldüğü 'red' bulunmaktadır. Bakım veren kişilerle iyi ya da kötü oluşan bağa göre bireyin sıcaklık boyutunda uygun bir yere düşeceğini söylemek mümkündür (Rohner, 1986Akt. Geyik, 2018: 15).

Ebeveynliğin sıcaklık boyutu, anne ve babaların çocuğuyla arasındaki duygusal bağın kalitesi ve onların bu duygularını ifade edebilmek için kullandıkları sözel ve fiziksel davranışları kapsamaktadır. Bu boyutta algılanan 'ebeveyn kabulü' ve algılanan 'ebeveyn reddi' önemlidir. Ebeveyn kabulünün, anne ve babaların çocuklarının karşısında gösterdikleri şefkat, sıcaklık, ilgi, bakım, destek, kısacası sevgiyi ifade eder. Ebeveyn reddiyse ebeveynlerin çocuklarına karşı bu sayılan davranış ve duyguları sergilememelerinin yanında çocuğu inciten bazı psikolojik ve fiziksel duygu ve davranışlar göstermeleri de ifade edilmektedir (Dedeler vd., 2017: 182).

2.1.1.1. Ebeveyn Kabulü

Kabul etme kavramının, ebeveynlerin çocuklarının karşısında gösterdikleri şefkat, sıcaklık, ilgi, bakım, destek ve sevgiyi ifade ettiği daha önceden belirtilmişti. Anne ile baba kabulünün fiziki göstergeleri, okşama, sarılma, kucaklama, öpme, onaylayıcı bakış ve gülümsemek gibi sevgi, destek ve onaylama işaretleridir. Kabul durumunun sözel ifadelerinin arasında övmek, iltifat etme ve çocuğa güzel sözler söyleme, şarkı söyleme ve öykü okuma gibi davranışlar bulunmaktadır (Rohner, 2005).

Ebeveyn kabulünün çocuklarda yardımseverlik, cömertlik ve empati gibi sosyal davranışların gelişmesini, olumlu arkadaşlık ilişkileri, mutluluk, psikolojik iyi oluş hali, yaşam tatmini ve düşük psikolojik sıkıntıyla ilişkili olduğu görülmüştür (Rohner ve Britner, 2002).

2.1.1.2. Ebeveyn Reddi

Reddetme kavramı anne ve babaların çocuklarına olumlu davranış ve duyguları ifade etmedikleri ve çocuğun incinmesine neden olan psikolojik ve fiziksel davranış ve duyguları sergilemelerini ifade etmektedir. Rohner (1975) dünyada yaşayan toplumların yaklaşık olarak %25'inin, çocukların reddetme tanımına uygun olarak davrandıklarını bildirmişlerdir (Akün, 2014: 5).

Ebeveyn reddinde dört alt biçiminde yaşanan sözel ve fiziksel göstergelerle ilgili aşağıdaki örnekler sunulabilir (Gelgör, 2016: 6-7):

1. Soğuk/İlgisiz: Bu tavrı sergileyen ebeveynlerin fiziksel anlamda çocuklarına sarılma ve öpme gibi davranışları sergilemedikleri görülmektedir. Sözel olarak çocuğu takdir etmemekte, övmemekte ve çocukla ilgili iyi şeyler söylememektedirler.
2. Düşmancıl/Saldırgan: Saldırganlık birine, bir şeylere veya kişinin kendine duygusal veya fiziksel anlamda zarar verme davranışlarının ifadesi için kullanılmaktadır. Saldırgan ve düşmancıl olarak ifade edilen ebeveynlerin çocuklarına karşı dövme, vurma ve itip kakma gibi fiziki tepkiler gösterebilmektedirler. Beddua etmek, iğnelemek, küçümsemek, kaba ve kötü şeyler söylemek de bu ebeveynlerin çocuklarına sözel olarak gösterebilecekleri tepkiler arasında yer almaktadır.

3. İlgisizlik/İhmal: Anne ve babaların psikolojik ve fiziksel anlamda ulaşılabilir olmaması durumları şeklinde ifade edilmektedir. Bu anne ve babalar çocuğun gereksinimlerine hiçbir şekilde yanıt vermemektedir. İlgisiz ve ihmalkar anne ve babalar, çocuğu görmezden gelmekte ve çocuğun duygusal anlamda yalnız kalmasına sebep olmaktadır.
4. Ayırışmamış red: Çocuklar anne ve baba tarafından sevilmediğini, ilgilenilmediğini ve değer verilmediğini hissederler. Ebeveyn ya da dış bir gözlemci bu durumu davranışsal olarak ayırt edemeyebilmektedir.

2.2. Ebeveyn Kabul-Red Kuramının Alt Kuramları

2.2.1. Kişilik Alt Kuramı

Kişilik alanı genel anlamda ebeveyn reddinin çocuk üzerindeki etkilerini açıklamaktadır. Anne ve babanın kabul ve red durumlarında çocuğun psikolojik ve kişilerin sağlığı üzerindeki etkileri de incelenmektedir. Kurama göre doğumdan sonra çocuğun ihtiyaç ve gereksinimlerine çevrenin olumlu tepkiler vermesi beklenmektedir. Ayrıca bu durum biyolojik temelli duygusal bir ihtiyaç olarak görülmektedir. Çocukların anne ve babalarıyla olan ilişkilerinin, duygusal gelişimleri için önem taşımaktadır (Önder ve Gülay, 2007: 24).

EKAR Teorisi Kişilik Alt Kuramı, algılanan anne ve baba reddinin sebep olduğu kişilik özellikleri ve bu özelliklerinden gelen davranışlar, bireysel boyutlarda değerlendirilmektedir. Kişilik alt kuramıyla ilgili çalışmaların, algılanan anne-baba, kabul- reddiyle psikolojik uyum ve ruh sağlığının arasında temelinde bir ilişki olduğunu güçlü olarak kanıtlamaktadır. Anne ve babanın reddi, onların sevgisinin olmaması ya da yoksunluğuyla ifade edilmektedir.

- a) Soğuk olması, şefkat ve sevgisini göstermemesi ya da esirgemesi,
- b) Saldırgan veya düşmanca tavırlar sergilemesi,
- c) Çocukların ihtiyaçlarına ihmalcı ve kayıtsız olması,
- d) Farklılaşmamış reddetmeyle (ebeveynlerin saldırgan, soğuk ya da ihmalcı oldukları konusunda herhangi nesnel bir gösterge olmamasının karşısında, çocuğun istenmeyen, sevilmeyen ve ilgi gösterilmeyen biri olduğu konusunda ilgili duyguları olması)

Yukarıda sayılan durumlardan biri ya da dördünün birden olmasıyla anne ve babanın reddedici olduğunu söylemek mümkündür (Rohner ve Britner, 2002).

Ebeveyn kabul-reddi tarafından en fazla etkilendiği düşünülen kişilik özellikleri aşağıda özetlenmiştir.

2.2.1.1. Düşmanlık/Saldırganlık

Ebeveynler kızgınlık, düşmanlık, nefret ya da gücenme duygularıyla hareket ettikleri zaman nihai davranış genel olarak saldırganlık şeklinde tanımlanmaktadır. Saldırganlık birine bir şeye ya da kişinin kendine duygusal veya fiziksel olarak zarar verme isteğinin olduğu herhangi bir davranış olarak ifade edilmektedir (Rohner vd., 2005: 302).

EKAR Kuramı çerçevesinde ele alındığı şekliyle düşmanlık; öfke, nefret ve kin gibi içsel duyguları ifade etmektedir. Saldırganlık, bireylerin içinde barındırdıkları düşmanca duyguların diğerini psikolojik veya fiziksel olarak yaralayacak biçimde dışa vurumudur. Saldırganlığın dolaylı olarak dışa vurulmasıysa surat asma, oyalanma, somurtma ve engel çıkarmak gibi davranışlar ile ortaya çıkmaktadır. Bu durumun “pasif saldırganlık” şeklinde tanımlandığı görülmektedir. Ebeveyn reddini yaşayan çocuklarda, öfkelerini kontrol etme konusunda bazı problemler görülmektedir. Ebeveyn reddinin ihmal ya da soğukluk boyutlarının dışında özellikle saldırganlık ve düşmanlık boyutlarıyla hissedilme durumu; çocukların saldırganca, düşmanca veya pasif saldırgan davranışlar geliştirmesine neden olabilmektedir (Rohner, 2000).

Özetle, saldırganlık, başka bir kişiye, bir şeylere veya kişinin kendine kasıtlı bir şekilde zarar vermesi ya da böyle algılanması şeklinde ifade edilmektedir. Pasif saldırganlık, surat asma, yapılacak işlerin sonraya ertelenmesi ve inatçılık gibi dolaylı yollardan saldırganlığın aktarılması olarak tanımlanmıştır. Pasif saldırganlık sergileyen kişiler, karşısındakileri incitmek için çalışmamakta veya akıllarından geçen düşmanca şeyleri söylememektedirler ancak yapmış oldukları davranışları yine de karşısındaki rahatsız etme veya incitmek için yönelik yapmaktadırlar. Bu noktada Rohner, pasif saldırgan olan kişilerin her daim bilinçli bir şekilde niyetlerinin farkında olmadıklarının altını çizmiştir (Bilen, 2013: 12).

2.2.1.2. Bağımlılık

EKAR Kuramı kapsamında değerlendirildiğinde bağımlılık; bireylerin önemli gördüğü diğer insanlardan pozitif tepkiler almasıyla ilgili duygusal bir ihtiyacı ifade etmektedir. Çocukların karşılaştıkları zorluklar karşısında anne ve babalarından destek ve sevgi görme ihtiyacı duyarlar. Yetişkinlik döneminde bireyler için önem arz eden insanlardan destek ve ilgi istemek için daha farklı yöntemler kullanılır. Ebeveynlerinin soğuk, düşmanca veya ihmalkar davranışları sebebiyle çocukların hayatlarında karşılaştıkları sorunları aşma noktasında devamlı diğer insanların desteğini alma eğilimi sergileyeceği iddia edilmiştir (Rohner, 2000: 56).

Bağımlılık, bir süreklilik şeklinde yapılandırılmıştır. Bunun bir ucunda bağımsızlık bulunurken diğer ucunda da bağımlılık bulunmaktadır. Bağımsız olan kişiler, pozitif tepki ihtiyaçlarının karşılanması halinde diğerlerinden içsel ya da davranışsal bir istekte bulunmazlar. Diğer yandan bağımlı olanlar olumlu tepkiler için aşırı ve sık sık istek duymaktadır. Reddedilmiş bir çok çocuk ile yetişkin devamlı olarak duygusal ve güven destek ihtiyacını hissetmektedir (Rohner vd.,2005: 301).

Kişilik alt kuramında, anne ve babanın reddi bağımlılığın yanında diğer kişilik özelliklerinin de sebebi olabilmektedir. Bu özellikler; saldırganlık, düşmanlık, pasif saldırganlık ile saldırganlık ve düşmanlık yönetimiyle ilgili psikolojik sorunlar, duygusal tepkisizlik, anne baba reddi ve biçimine, sıklığına, zamanlamasına, süresine ve yoğunluğuna bağlı bir şekilde olgunlaşmamış bağımlılık veya savunucu bağımsızlık, öz yeterlilik ve parçalanmış öz saygıyla, negatif dünya görüşü ve duygusal değişkenliği kapsamaktadır. Kuramsal anlamda, bu yatkınlık algılanan reddin neden olduğu yoğun psikolojik acılardan oluştuğu düşünülür. Bu özellikler bireyden bireye değişkenlik göstermekle beraber, ciddi red tecrübesi yaşayan çocuk ve yetişkinler gittikçe artabilen kızgınlık, yıkıcı ve burukluk gibi duyguları hissetmektedir. Sonuçta, reddedilmiş olan kişilerin çoğunun sonradan yaşamaları muhtemel red tecrübesinden kendilerini koruyabilmek için kendilerini duygusal anlamda kapatabilmekte ve duygusal anlamda daha az duyarlı olabilmektedir. Bunun neticesinde sevgilerini aktarmakta çoğunlukla zorlanmaktadırlar ve diğerlerinden sevgiyi almakta da sorun yaşadıkları görülmektedir (Bayat, 2015: 8).

2.2.1.3. Olumsuz Öz-Değerlendirme

Öz-saygı, kişinin kendi değeriyle ilgili yapmış olduğu duygusal değerlendirmedir. Olumlu öz-saygısı olan kişiler, kendini beğenen, kabul eden ve onaylayan, kendini değerli ve başkalarının saygısına layık olduğunu düşünen, nadiren kendinden memnun olmayan kişileri ifade eder. Olumsuz öz-saygıya sahip olan kişi kendini beğenmemekte, değerini düşük görmekte, suçlanmayı hak ettiğini düşünmekte ve kendini diğerlerinden aşağı görmektedir (Akün, 2014: 15).

Öz-yeterlik, kişinin kendi yeterliliğiyle ilgili yapmış olduğu değerlendirmeleri ifade etmektedir. Olumlu öz-yeterlik duyguları olanlar, kendilerinin problemleriyle yeteri kadar başa çıkabilecekleri ve yapacakları işlerde başarı sağlayacaklarını düşünen, kendisine güvenen duyan kişilerdir. Diğer yandan, olumsuz öz-yeterliği olan kişiler, günlük hayatın beklentilerini yeteri kadar karşılayamayacağını düşünmektedirler. Sıklıkla yetersizlik duygular hissetmektedirler ve istedikleri şeyler için yeteri kadar mücadele edemeyeceklerini düşünmektedirler (Akün, 2014: 15).

2.2.1.4. Duygusal Tepkisizlik

Duygusal ifade, kişinin duygularını açıkça ve özgürce ifade edebilme becerisini ifade etmektedir. Örneğin, bir insanın başka bir insana karşı ilgisini, sempati ya da şefkat duygularını rahatlıkla gösterebilmesi kişinin duygusal ifade becerisiyle ilişkilidir. Duygularını ifade etmeyi bilen kişiler, karşısındaki kişilere duygusal anlamda yakınlaşmaktadır veya kendisine yakınlaşmayı isteyenlere karşı da tepki vermekte güçlük yaşamamaktadırlar (Karpat, 2010: 34).

Ciddi olarak reddedilmiş çocukların, model alacakları sevgi dolu ebeveynleri olmadığından, sevgi vermeyi öğrenemezler. Şefkate ihtiyaçları olmasına karşın, bunu verme ve alma konusunda zorluk çekmektedirler. Reddedilmiş olan çocuklar duygusal anlamda daha çok hırpalanmaktan kaçmak için; duygusal geri çekilme, gittikçe olumlu tepkiler alabilmek için daha az girişim yapmak ve duyguların üzerini örtme gibi davranışlar sergilemektedirler. Sonunda da kendileri için önemli insanlardan pozitif tepkiler alabilmek için çabalamaktan vazgeçmektedirler. Bunları yaparken, genel olarak farkında olmadıkları, kimi zaman şiddetle inkar ettikleri sevgi hasreti içinde olduklarını söylemek gerekir. Reddedilmiş olan çocuklar duygusal olarak yalıtılmış, başkaları ile açık ve özgürce yakın ve sıcak ilişkiler kuramayan kişiler olmaktadır. Bağlanmaları konusunda duygusal sınırlılık ve/veya

savunuculuk konularında sorunlar yaşayabilir ve aşırı vakalarda duygulanımları bakımından kütleşebilmektedirler (Eryavuz, 2006: 26).

2.2.1.5. Duygusal Tutarlılık

EKAR Kuramı kişilik alt alanı değerlendirmelerindeki ‘duygusal tutarlılık’ kişilerin duygusal durumunda stabilite haliyle ilişkilidir. Duygusal anlamda tutarlı yani stabil olan kişiler, günlük hayatın getirdiği gerginlikleri, zorlukları, küçük engellenmeleri veya stresi, endişe, can sıkıntısı, sinirlilik ya da gerginlik yaşamadan tolere edebilmekte; küçük duygusal streslerin karşısında soğukkanlı durabilmektedirler ve kolaylıkla sinirlenerek öfkelenmemektedirler. Duygusal durumları bir sebep olmadıkça gün içinde aynı kalan kişiler, stresli bir durumla karşı karşıya kalırlar ise duygusal durumları değişse de tekrar olay öncesinde bulundukları duygusal durumlarına dönmekte güçlük yaşamamaktadırlar (Karpata, 2010: 34).

2.2.1.6. Olumsuz Dünya Görüşü

Dünya görüşü kavramının, kişinin yaşamı, kainat veya varoluşun özünü temelinde olumlu/olumsuz olarak değerlendirmesiyle ilişkilidir. Kişinin yaşam, kainat ve varoluş hakkındaki bu genel değerlendirmeleri genel olarak söze dökülmemiş bir değerlendirme olarak ifade edilebilir. Dünya görüşü pozitif olan biri, hayatı temelde güvenli, iyi, dostça, tehdit unsuru olmayan, mutlu ya da başka biçimlerde olumlu görmektedir. Diğer taraftan olumsuz dünya-görüşü olan bir kişi, yaşamı güvensiz, kötü, tehdit edici, belirsiz, düşmanca ve/veya tehlikelerle dolu olarak yaşar. Başka bir ifadeyle, dünya görüşü insanların varoluşun kalitesi hakkındaki yargılarını ifade etmektedir (Karpata, 2010: 37).

Bir insanın gerçekliği psikolojik olarak nasıl inşa edeceğini, büyük derecede çocukluktaki hayatları, özellikle ebeveynleriyle olan ilişkilerinde yaşadığı kabul ya da reddedilme tecrübeleri biçimlendirmektedir. Anne ve babalarının yanında psikolojik olarak çok zedelenen reddedilmiş çocuklar, güvensiz, anksiyöz, bağımlı ya da savunucu olarak öfkeli, bağımsız ve duygusal olarak tepkisiz olma ve öz-saygı ile öz-yeterlik duygularını değersizleştirme konusunda ısrarcı olacaklardır. Bu noktaya gelindikten sonra, bu acı aile hayatlarını ve içsel duyguları yaşamlarına ve evrene yüklemek, bu çocuklarda yalnızca küçük bir adım olarak görülmektedir. “Hayat bu. güvenilmez ve acı verici”. Anne ve babaların reddettiği birçok çocuk dünyayı, temelde düşmanca, güvenilmeyen, hoş olmayan bir yer olarak görmektedir.

Reddedilmiş olan çocuklar genel olarak yaşamdan bundan daha çoğunu beklemezler (Gültekin, 2011: 25-26).

Algılanan reddedilmeye dayalı ağırlı akut duygulanım; çocuk ve yetişkinlik dönemlerinde olumsuz dünya görüşü eğilimine yol açmaktadır. Kısacası EKAR Kuramının, reddedilmiş olan bireylerde olumsuz dünya görüşü oluşmasının yanında kişilerarası ilişkiler ve insanın doğasını güvenilmez olduğu, düşmanca, tehdit edici, samimiyetsiz ve tehlikeli olarak görme eğilimi sergiledikleri görülmektedir (Mengüloğlu, 2014: 17).

Ailenin kabul reddi, karşıt pozitif gelişimsel tecrübelerin (birileriyle arkadaş olma ve iyi ilişkiler kurabilme) olmaması durumlarında, reddedilmiş olan çocukların ileriki dönemlerde savunucu ya da duygusal olarak tepkisiz; saldırgan, düşmanca ya da pasif/agresif ya da düşmanlık veya saldırganlık duygularını denetleme konusunda sorunları olan; pozitif öz-saygı ile öz-yeterlikte kayıplar yaşamış, olumsuz dünya görüşü olan ve çocukluk dönemlerinde kabul edilmiş olan yetişkinlere nazaran duygusal anlamda daha tutarsız yetişkinlere dönüştüğü görülmüştür. Bunların yanında kişilik kuramına göre bu yetişkinlerin, diğer insanlara göre pozitif tepki görmeye ihtiyaç hissettikleri ancak kendilerine sergilenen şefkati kabullenme ve karşı taraftakilere gösterme becerilerinin sıkça zedelenmiş olacağı savunulmaktadır. Reddedilmenin kötü bir tarafı da çocukluklarında reddedilmiş olan yetişkinlerin ebeveyn olarak reddetme ile ona eşlik eden kişilik özelliklerini çocuklarına aktarmasıyla oluşan döngüdür. Bu döngü kişilerin evlilik ilişkilerindeki tatminin az olacağı muhtemeldir (Eryavuz, 2006: 31).

2.2.2. Sosyo-kültürel Alt Kuramı

EKAR Kuramı'nda anne ve baba reddinin karmaşık ekolojik (toplumsal, ailevi ve sosyokültürel) bağlamda gerçekleştiğini belirtmek gerekir. EKAR Kuramı, sosyokültürel alt kuramı, anne-babanın kabul ve red durumunun birey ve toplum için öncüllerini, bağlantılarını ve sonuçlarını farklı açılardan değerlendirilmesi sağlamaktadır. Bu modelin köklerinin Kardiner'in daha önceki çalışmaları ve ardından Whiting ve Child tarafından devam ettirilmiş çalışmalara kadar uzandığı görülmektedir (Mengüloğlu, 2014: 22-23).

Kültürel anlamda, sosyalleşme süreci içinde etkin olduğuna, anne ve baba stillerinin çocukları algılama biçimini etkilediğine işaret eden araştırmalar vardır. Bu hususta, kültürleri tanımlayabilmek için kullanılan önemli faktörlerden biri olan kültürlerin bireycilik ve toplulukçuluk boyutlarında farklılaşma durumlarıdır. Toplulukçu kültürlerde bireylerin grupları içerisinde birbirlerine bağımlı olması, grubun amaçlarının bireyden önce gelmesi ve böylece davranışlarının grup değerlerine uygun olması önemlidir. Bireyci kültürlerde, bireylerin çıkarları gruptan daha önemlidir. Davranışlar, kendi tutum ve değerlerine göre şekillenir. Dolayısıyla da bu kültürel yapı içinde çocuk yetiştirme uygulamaları farklılıkların temel nedenidir. Toplulukçu kültür içinde yetişen çocukların itaat, uyma ve güvenilirliğe vurgu yapıldığı görülürken, bireyci kültürlerde yaratıcılık, bağımsızlık, özgüven ve merak gibi özellikler öne çıkmaktadır (Güngör, 2008: 399).

Anne ve babanın kabul-reddi konusunda davranışların gelişerek devam ettirildiği sosyokültürel bağlamı inceleyen bu alt kuramda (Rohner, 2000);

- a) Doğa ve iklim koşulları gibi faktörleri kapsayan doğal yaşam çevresini,
- b) Aile ve toplumun sürekliliğini sağlayan sosyal sistemleri,
- c) Ebeveyn olan kişilerin çocukluklarında görülen ebeveynlik davranışlarını,
- d) Ebeveyn ile çocuk etkileşimlerinde çocuğun mizacının getirdiği bireysel özellikleri,
- e) Bireylerin gelişimsel yaşantıları,
- f) Yetişkinlik dönemindeki kişilik özellikleri ile
- g) Toplumun dini inançları, gelenekleri, sanat ve müzik konuları ebeveyn kabul-reddi kapsamında incelenmektedir.

Sosyo-kültürel sistemler modelinden hareketle, EKAR Kuramı sosyokültürel sistemler alt kuramında, dünyada genel olarak anne ve babaların kabul ve reddetme nedenlerinin öngörülmesi ve açıklanması amaçlanmıştır. Ayrıca, anne-baba kabul ve reddinin dışavurum bağlarının öngörülmesi ve açıklanması da bu kuram çerçevesinde öngörülmektedir. Örneğin alt kuramda, çocukların reddedilme olasılıklarının yüksek olduğu görülen toplumlarda, doğaüstü varlıklarla ilgili kültürel inançların, genel olarak doğaüstü güçleri; saldırgan, kindar, korkutucu, değişken, ne yapacağı belli olmayan, yıkıcı ya da diğer olumsuz şekillerde resmettiği öngörülmektedir (Mengüloğlu, 2014: 24).

Bunun tersine çocukların çoğunun sevgi gördüğü toplumlarda doğaüstü varlıklar, şefkatli, koruyucu, destekleyici, iyiliksever, cömert veya diğer şekillerde merhametli olduğuna inanılır. Şüphesiz, kültürel farklılıkların; iki farklı toplum içinde yaşayan, kabul görmüş bireylerle reddedilmiş olan bireylerin zihinsel temsillerinin arasında gruplaşmış kişisel farklılıklardan doğduğu görülmektedir. Ebeveynin kabul ve reddinin aynı zamanda bütün toplumlardaki kişilerin sanatsal tercihlerinin, bireysel topluluklardaki sanatsal gelenekleri gibi dışavurumcu sosyokültürel bağlar ile ilişkili olduğunu söylemek mümkündür. Bunun yanında kanıtların, yetişkinlerin yapmış olduğu rekreasyonel ya da mesleki seçimlerin çocuklukta kabul ve reddedilme tecrübeleriyle ilişkili olabildiği görülmektedir. Bütün dışavurumcu davranışlarla inanışların, önceden tartışılan anne-baba kabul ve reddinin duygusal, sosyal ve bilişsel etkilerinin bir anlamda yan ürünü şeklinde ortaya çıktığı görülmektedir (Rohner vd., 2007: 29; Mengüloğlu, 2014: 24).

2.2.3. Baş Etme Alt Kuramı

Reddedilmeyle başedebilen bireylerin özelliklerinin değerlendirildiği teorinin adıdır. Reddedilmeyle başa çıkabilen kişiler, etkin ve işlevsel olarak başa çıkanlar şeklinde iki gruba ayrılmıştır. Etkin başa çıkanlar, reddedildikleri halde akıl sağlığı ve duygusal bakımdan iyi durumdadır. İşlevsel başa çıkarlarsa öğrenim ve meslek hayatlarında duygusal, başarılı ve akıl sağlığı bakımından zarar görmüşlerdir (Önder ve Gülay, 2007: 24).

Başetme sürecini ve bütün kabul ve red sürecini anlamak için kişilerin değişken olduğunu ve birey bağlamlı bakış açısının olması gerektiğini belirtmek gerekir. Bu bakış açısının temelinde üç öge vardır; “kişi, diğerleri ve bağlam”. EKAR Kuramı kapsamında değerlendirilen çok değişkenli davranış modelinde, bireylerin davranışları; kendisi, diğerleri ile bağlam arasında etkileşimin bir işlevi şeklinde ifade edilmektedir. Kişinin özellikleri; bireylerin zihinsel temsili ve önceden tartışılan diğer içsel (yani biyolojik) ve dışsal (yani kişilik) niteliklerini kapsamaktadır. Diğerlerinin özelliklerini; reddetme biçimi, süresi, sıklığı ve şiddeti ile beraber reddeden ebeveynlerin ve özel kişilerin kişisel ve kişilerarası özelliklerini kapsadığı görülmektedir. Bağlamın özellikleriyse; bireyin yaşamış olduğu ortamda bulunan sosyal durumsal nitelikleriyle diğer özel kişilerin özelliklerini içermektedir. Buradan doğan bir varsayım; bütün koşulların eşit olması halinde; reddedilen

çocuğun reddedilmeyle başedebilme olasılığı, destekleyici ve samimi bir bakım sunan veya bağlanma figürünün olmasıyla arttığı ortaya çıkmaktadır (Varan, 2005: 415).

EKAR Kuramı kapsamında başetme alt kuramında ifade edilen, duyuşsalbaşedicilerin; yetiştirildikleri yerde anne ve babaları tarafından ciddi anlamda reddedilmesinin karşısında genel ruh ve duygusal sağlıkları oldukça iyidir. Araçsalbaşediciler ise, okulda, mesleklerinde, işlerinde ve diğer görev odaklı faaliyetlerde başarılı olan ancak ruhsal ve duygusal sağlıkları zarar görmüşlerdir. Araçsalbaşediciler, ağır reddedilme tecrübelerinin karşısında yüksek derecelerde görev becerisi ile mesleki performans sergilemektedirler. Tarihi olarak öne çıkan birçok araştırmacının araçsalbaşedici şeklinde değerlendirildiği görülmektedir. Louis Satchmo Armstrong, Richard Nixon, John StuartMill, Eleanor Roosevelt, Edgar Allan Poe, Mark Twain ve BabeRuth bu isimlerdendir. Bu bireylerin otobiyografileri ile biyografilerinin; araçsalbaşedici şeklinde başarılı olmalarının karşısında duyuşsalbaşedici olarak yetersiz kaldıkları görülmektedir. Bu bireylerin tümünün psikolojik olarak sıkıntılı kimseler olduğunu belirtmek gerekir (Howe, 1982'den aktr. Mengüloğlu, 2014: 21-22).

Özetle çok yönlü davranış modeli kapsamında baş etme süreci 3 ögeden oluşmaktadır. Bunlar; kendi, diğeri ve durum. Kişinin davranışı (örneğin reddedilme ile başa çıkma biçimi) kendi, diğeri ile durum arasında kurulan etkileşimin bir fonksiyonu olarak değerlendirilmektedir. Kendi, kişilerin zihinsel temsilleriyle içsel ve dışsal özelliklerini kapsamaktadır. Diğeri reddedici ebeveynlerle, diğeri bağlanma unsurlarının bireysel ve kişiler arası özellikleriyle reddin sıklaşması, şiddeti ve süresini de kapsamaktadır. Durum, kişilerin yaşamında bulunan önemli insanlarla beraber kişinin yaşadığı çevrelerde sosyal durumsal özelliklerini kapsamaktadır.

Buna göre, diğeri bütün şartlar eşit olsa bile destekleyici ve sıcak olan alternatifin bir bağlanma figürü veya bakım verenin varlığıyla çocukların reddedilme ile başa çıkabildikleri düşünülebilir. Bunların yanında sosyal ve bilişsel kapasitelerin de (kendilik ve özerklik algısı ile şahsiyetsizleştirme), çocuk ve yetişkinlerin bazılarının reddedilmeyle başa çıkmaları sağlanabilir. Bu kapasitesi olan insanların, algılanan reddin olumsuz etkilerini en aza indirgeyebilecek psikolojik kapasiteleri vardır (Rohner vd.,2012).

BÖLÜM III

BENLİK SAYGISI

3.1. Benlik Saygısı Kavramı ve Kapsamı

Benlik, bireyin kendi kişiliği hakkındaki düşünce ve kanaatlerinin tümü, bireyin kendisini tanıma, anlama ve kendi ile ilgili yargılarını değerlendirme biçimini kapsamaktadır. Aşağıda benlik kavramı ve benlik saygısı ile ilgili yapılan tanımlama ve açıklamalara yer verilmiştir.

3.1.1. Benlik Kavramı

Benlik, bireyin kendi ile ilgili farkındalığıyla birlikte; zihninin alt benlik ile üst benlik beraber üç düzeyinden biri olduğu görülen, duyular aracılığıyla dış dünyadaki uyaranlarına açık ve alt benlikten kaynaklanan dürtülerin kontrol edildiği bölüm şeklinde ifade edilmektedir. Daha kısa bir ifadeyle kişinin kim olduğuyla ilgili düşüncesi benlik kavramı ile tarif edilmektedir (Çam vd., 2017: 509).

Benlik, bireyin kendisiyle ilgili algıları, tutumları ve kendine karşı duygularını kapsamaktadır. İnsanların kendi benliğini algılama ve kavrama biçimi şeklinde kendini nasıl gördüğü ve nasıl değerlendirildiği de bu kavram ile ifade edilmektedir. Benlik oluşumu hayat boyu devam etmektedir ve bireyin kendini tanımasıyla gelişmektedir. Gelişmek ve kendini gerçekleştirme eğiliminin, yaşantıların benlik kapsamında sembolize edilmesiyle ortaya çıkmaktadır. Benlikle bireyin yaşadıkları arasında bağdaşım bulunuyorsa benliğin gelişimi daha iyi olacaktır. Benliğin yeterli düzeye ulaşmasında; ideal benlikle gerçek benliğin arasındaki tutarlılık önem arz etmektedir. İdeal benlik birinin nasıl olması gerektiğini, gerçek benlikse bir insanın gerçek anlamda nasıl olduğuyla açıklanmaktadır (Tözün, 2010: 52).

Kişinin kendini olumlu bir şekilde değerlendirmesi, kişilik özelliği açısından önemlidir. Kendilerine karşı saygı duyan kişilerin, kendilerini saygı ve kabul edilmeye layık, yararlı ve önemli kişiler olarak görme eğilimi sergilemektedirler. Diğer taraftan kendini olumsuz olarak değerlendiren ya da kendine saygısı düşük olan, kendini pek önemsemeyen, sevilebilir özelliklerinden yoksun olan,

yeteneklerine güvenmeyen kişi olarak görme eğilimi göstermektedirler. Bu sebeple kişide kendini olumlu değeriendirme eğiliminin gelişme durumunun önemli olduğunu söylemek mümkündür (Karademir vd., 2010: 655).

Abe (2004)'nin benlik saygısı ile yaşam doyumunun üzerine yapmış olduğu kültürler arası araştırmada benlik saygısının yaşam doyumunda önemli belirleyicilerden olduğu saptanmıştır. Myers ve Diener (1995)'nin çalışmasında kişilik özelliğı olan benlik saygısı ve özgüveni, yaşam doyumunda değışiklikler ortaya çıkaran değışkenlerin arasında olduğu tespit edilmiştir Buna göre özgüveni yüksek olan kişilerin daha mutlu ve doyumlu kişiler olduğu görülmüştür (Akt. Karademir vd.,2013: 286).

Benlik saygısı kavramı kişinin kendini ne olarak gördüğü, kabul veya red beklentilerinin bir neticesidir. Bunun yanında benlik saygısı bireylerin kendisini değeri bulup bulmadığı veya ne kadar değeri bulduğunu tarif eden bir olgudur. Kişilerin kendileriyle ilgili bilgileri etkili ve hızlı olarak işlemesine yardım eden benlik şemaları vardır. Kişiler, her bir olguda hem kendisini ifade eden hem de benlik kavramı için önem arz eden benlik şemalarına sahiptirler (Saygılı vd., 2015: 211).

Benlik saygısı kişinin ne olduğuyla ne olmak istediğı arasındaki farkla ilgili duyguları göstermektedir. İnsanların bir birey olarak, değerileriyle ilgili vardıkları kanıyı ifade etmektedir. Kendi benliğini beğenerek; onaylaması ve kendisinden hoşnut olma durumudur. Kişi kendisini eleştirebilir veya kendisini tümünden olumlu bulabilmektedir. Kişinin kendisini beğenmesi, benliğine saygı göstermesi için üstün niteliklere sahip olması gerekmemektedir (Aktaş ve Erhan, 2015: 23). Her şeyin öncesinde kişinin kendisine karşı olumlu yargısı söz konusudur, ancak bu önceden kişilerin benliğiyle ilgili bir bilinci ve bilgisinin olmasını gerektirmektedir. Benlik saygısı kişilerin farklı alanlarda değeriinin bilincine varmasını ifade etmektedir. Bir anlamda gerçeklik ve dünyanın karşısında ayakta durmayı sağlayan inanç ve tutumların bütünüdür (Duclos, 2010: 4).

Benlik saygısı kişinin kendisini değeriendirme aşamasında gerçekleşmektedir. Benlik saygısı benliğin değeriendirilip; benlikten kaynaklı tatmini ifade eden kavramdır. Bu kavramı ilk kullanan psikolog James (1891)'dir ve benlik saygısını,

kişinin başardıkları ve istekleri arasındaki dengeyle oluştuğunu belirtmiştir. Böylelikle kişinin başarmayı istediklerine göre başardıkları ne kadar fazlaysa, benlik saygısının da o derece yüksek olacağını belirtmiştir. Kişi yapabileceğini savunduğu şeylere göre, yapabildiklerini kıyaslayarak kendine olan saygısını şekillendirdiğini de belirtmek gerekir (Tatlı, 2015: 77).

3.1.2. Düşük ve Yüksek Benlik Saygısı

Benlik saygısı, kişinin kendi yaşamıyla ilgili kararları ve yapmış olduğu olumlu veya olumsuz davranışları kapsamaktadır. Bireyin kendisinden memnun olup olmama ve kendisini değerlendirme durumu benlik saygısıyla ilişkilidir. Özellikle benlik saygısının yüksek olduğu görülen bireylerin kendilerine değer verdikleri, takdir ettikleri, onayladıkları, kendilerine güvendikleri ve kişiler arası olumlu ilişkiler geliştirdikleri görülmektedir. Düşük benlik saygısı olan bireylerse, hedef koymaktan korkmakta, dikkat çekmek istememekte ve reddedilmekten korkmaktadırlar (Çam vd., 2017: 510).

Benlik saygısı, kendisini olduğundan üstün ya da aşağı görmeksizin kendisinden memnun olma durumunu ifade etmektedir. Kendini olumlu, değerli, sevimli ve beğenilmeye değer bulanların benlik saygısı yüksektir. Benlik saygısı, benlik değerinin, kendisine güvenme veya kendisini kabullenme bütünsel ve kişisel duyguları kapsamaktadır (Yiğit, 2010: 10).

Benlik saygısı düşük olan bireyler, kendilerini tanımlama konusunda zorluk çekmekte ve kendileri hakkında konuşmalarında çelişkili, belirsiz ve istikrarsız davranmaktadırlar. Bu bireylerin karar verme konusunda zorlandıkları, çevrelerinden etkilendikleri ve küçük bir zorluğun karşısında bile kolaylıkla vazgeçtikleri görülmektedir. Başarısızlıktan korkmakta ve bundan kolayca etkilenmektedirler (Gökçe, 2017: 15).

Kişinin benlik saygısının yüksek ya da düşük olmasının tüm hayatı boyunca etkisinin büyük olduğu görülmekle birlikte gençlik döneminde bu önemin daha da arttığı görülmektedir. Çünkü temelinin çocuklukta atıldığı görülen benlik saygısının, ergenlik döneminde örgütlenerek; bireyin hayatını etkileyen kalıcı bir faktöre dönüşmektedir. Bu nedenle benlik saygısıyla ilgili yapılan araştırmaların çoğunun ergenler üzerinde gerçekleştirildiği görülmektedir (Kıntar, 2008: 41).

Çuhadaroğlu (1986)'nın Benlik Saygı düzeyinin yükselmesi konusunda aşağıdaki etmenlerin önemli olduğunun altını çizmiştir. Bu etmenleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür(Akt. Pehlivan, 2017: 23):

1. Yaşamda önem verilen kişilerin bireye karşı olumlu yaklaşımları benlik saygı düzeyini arttırdığı görülmüştür.
2. Bireylerin konumlarından memnun olması, iş ve aile yaşamının kişisel gelişimi destekleyebilmesi benlik saygısını olumlu etkilemektedir.
3. İstenen amaçlara ulaşabilmek benlik saygısını olumlu olarak etkilemektedir. Kişilerin kendi yetenek ve istekleri kapsamında hedef belirlemesi gerekir. Başkalarının koyduğu hedeflerin, tatminsizliği doğuracağı için benlik saygısı olumsuz etkilenmektedir.
4. Çevredeki kişilerin bireyi olumlu değerlendirmesi ve bireyi kabul etmeleri benlik saygısını geliştirmektedir.

Özetle, benlik saygısı yüksek olan bireyler kendileriyle ilgili olumlu ve net düşüncelere sahiptirler, zorlukların karşısında direnç gösterebilmekte, eleştirilerden rahatsızlık duymamakta ve risk almaktan kaçınmamaktadırlar. Sonuçta, bireylerin çeşitli özelliklerine bakıldığında, yüksek benlik saygısına sahip bireyler daha olumlu davranış ve tutumlara sahipken, düşük benlik saygısı olan bireylerdeyse daha olumsuz davranış ve tutumların olduğu dikkat çekmektedir (Gökçe, 2017: 16).

3.2. Benlik Saygısının Bileşenleri

Benlik saygısı yüksek olan kişilerin kendi kapasiteleri ile ilgili beklentilerinin de yüksek olduğu görülmektedir. Bu nedenle kendileriyle ilgili olumlu tutumları ve elde ettikleri başarılarını baz alıp kendi görüşlerini kabul etmektedirler. Bununla birlikte kişilerin benlik saygısı çevrelerden olumlu ya da olumsuz olarak etkilenebilmektedir (Dilek ve Aksoy, 2013: 96). Benlik saygısını oluşturan bazı bileşenler bulunmaktadır. Bunları aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür:

1. Başkalarının Saygısı

Benlik saygısı yüksek olan bireyler kendine güven, başarıma isteği, iyimserlik, zorluklarda yılmamak gibi olumlu ruhsal özelliklerin olduğu görülürken düşük benlik saygısı olan kişilerin kendilerine güvenin az olduğu görülmektedir. Bu şekildeki

kişilerin kolaylıkla umutsuzluğa kapıldığını bu kişilerde ruhsal belirtilerin gelişme riskleri de daha yüksektir. Benlik saygısının yüksek olduğu görülen kişilerse kendilerini saygı duymaya ve kabul edilmeye değer olarak görmektedirler. Ayrıca önemli ve yararlı kişiler olarak algılanma eğilimi gösterdiklerini belirtmek gerekir (Taşgit, 2012: 16).

2. Kendilik

Kimlik, insanları birbirlerinden ayıran özelliktir. Bireyin kim olduğu, kişilik özellikleriyle rolleri ve neler yapabildiği gibi durumların da kimlik ile ilişkisi vardır. Bununla ilgili olarak kimlik kişilerin kendisini sosyal hayatta nasıl tanımladığı ve nasıl konumlandığını kapsar. Bu anlamda benlik saygısı ile yakından ilgilidir (Türedi, 2015: 8).

3.3. Benlik Saygısı Gelişimi ve Etkileyen Etmenler

Benlik kavramı, bireylerin kişisel özellikleri, sınırlılıkları, hoşlandığı ve/veya hoşlanmadığı özelliklerini fark etmesi ile belirlemektedir. Benlik kavramıyla benlik saygısı birbirlerine yakın kavramlardır. Çocukların, değerli oldukları ve olmadıkları düşüncesini diğer insanların kendileriyle ilgili düşüncelerinde kendilerine karşı tavır, davranış ve tepkilerinden öğrendikleri görülmektedir (Özşaker, 2008: 27).

Benlik Saygısı, yaşam dönemlerinde görülen değişimlerle şekillenmektedir. Ebeveynlerden bağımsız bir şekilde yaşamak, kendi yaşamını kurmaya başlamak, evlenmek, kendi ailesini kurmak, orta yaşa ulaşmak, yaşlanma esnasında sosyal, fiziksel ve duygusal değişimler yaşandığı gibi kişilerin benliği ve benlik saygısının da değişime uğrama durumu örnek olarak verilebilir. Ergenlik döneminde duygusal, fiziksel ve bilişsel değişimler yaşanmaktadır. İlk ergenlikteki bireylerin çocukluktan çıkma durumunun üzüntüsünü yaşayabildikleri çoğunun da bir an evvel büyüme istediği duydukları görülmektedir. Bu dönem içinde benliği kaybetme korkusu yaşanabilmekte ve gerçek veya yeni benliği oluşturmanın mücadelesi başlamaktadır. Kendisini yalnız hissetmek, ebeveynlerin karşısında yabancılaşma ve uzaklaşma gibi duygular yaşanabilmektedir. Kendinin yalnız başına neler yapabileceğini görme davranışları sergileyebilmektedirler. Arkadaş ve arkadaş gruplarının ergenin hayatına girdiği ve onun yaşamında önemli rol oynamaya başladığı görülmektedir. Özellikle de kendini tanıması, kişiliğini bağımsızlaştırabilmesi ve Benlik Saygısını inşa etmesinde etkin rol oynamaktadır. Bu etkenlerin yanı sıra benlik saygısında yaş,

cinsiyet ve fiziki görünüm gibi faktörlerin de etkin olabildiği görülmektedir (Dilek ve Aksoy, 2013: 96).

Benlik saygısıyla sosyo-demografik değişkenler arasında olan eğitim düzeyi, meslek ve ekonomik durum gibi değişkenler ile arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalar bulunmaktadır. Bu araştırmaların birinin sonucunda kültürel ve sosyo-ekonomik düzey, spor yapmak, okulda grup çalışmalarındaki etkinliklere katılım, cinsiyet faktörü, baba mesleği, anne ve babanın çocuğun üzerindeki ilgisi gibi durumlar benlik saygısının oluşumunda etkili olan faktörler olduğu saptanmıştır (Yavuzer, 2000: 29).

Bireyin hayattaki kazanç ve başarıları kendisine güvenini artırmaktadır ve benlik üzerinde olumlu etkiler bırakmaktadır. Bireylerin yaşam algısı, yaşamındaki başarılar ve artıların neticesinde benlik saygısı oluşmaktadır (Sarıyüce, 2004: 18). Benliğin gelişmesinde ailenin yanında okulun da önemli rolü vardır. Öğretmenlerin de çocuğun benlik saygısının oluşması için önemli olduğu görülmektedir. Çocuğun kendi için olumlu öğretmene sahip olma durumu benlik gelişimini de arttırmaktadır. Sınıf içindeki iklim ve sınıf arkadaşlarının da çocuğun benlik gelişimi için oldukça faydalı olduğunu belirtmek gerekir (Uyanık, 2003).

Bireylerin benlik saygılarının gelişiminde ebeveynlerinin rolü oldukça yüksektir. Ebeveynlerin tutum ve davranışları kişinin benlik saygısı üzerinde oldukça etkilidir. Kişinin aile içerisinde sevgisini ifade edebilmesi, problemleri ile başa çıkmasına yardımcı olma gibi davranışlar benlik saygısının gelişiminde önemli bir yer tutmaktadır (Yeşilova, 2017: 16).

Baybek ve Yavuz (2005)'in yaptıkları araştırmada kardeş sayısı arttıkça benlik saygısı değerinin düştüğü, kardeş sayılarına göre benlik saygısı değerleri arasında önemli bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Tek çocuklarda görülen benlik saygısının daha yüksek olduğunu kardeş sayısı arttıkça benlik saygısının düştüğünü fakat bu etkinin istatistiki açıdan anlamlı olmadığını saptandığı başka araştırmalarda mevcuttur (Yılmaz, 2000; Yüksekaya 1995). Bu bulgulardan farklı olarak, Hançer ve Tüfekçi (2016) tarafından yapılan araştırmada kardeş sayısının benlik saygısı üzerinde farklılık göstermediği ve sonuçların anlamlı bulunmadığı saptanmıştır.

Anne ve babanın boşanması çocukların benlik saygısı üzerinde etkili olabilmektedir ve bu etkinin yönü negatiftir. Anne ve babanın ayrılması durumu çocuğun yeni duruma adapte olmasını zorlaştırmakta ve uyum sorunlarına neden olmakla birlikte, anne ve babanın ana babalık görevinden de boşanacağı düşüncesiyle çocuk kaygı yaşamaktadır (Yörükoğlu, 2004). Öztürk (2006)' ın yaptığı çalışmada, anne ve babası boşanmış olan öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri incelenmiştir. Anne ve babası ayrılmış öğrencilerin benlik saygılarının çocuğun ebeveynler ile birlikte vakit geçirme sıklığına, çocuğun yaşına ve cinsiyetine göre farklılaşmadığı saptanmıştır. Başka bir çalışmada da ebeveyni ayrılmış olan gençlerin ebeveynleri ayrılmayanlara oranla daha düşük benlik saygısına sahip oldukları görülmüştür (Serin ve Öztürk, 2007).

Kılınç (2011)' ın yaptığı araştırmasına göre benlik saygısı düzeyiyle anne baba birlikteliği arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Ailesi boşanmamış öğrencilerin benlik saygısının ailesi parçalanmış öğrencilerin benlik saygısı düzeyine kıyasla daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Benlik algısıyla sosyal duygusal gelişim, sosyal problem çözme, benlik algısının bir alt boyutu olan benlik saygısıyla sosyal davranış gelişimi arasında olumlu ilişkiler olduğunu ifade eden çalışmalar bulunmaktadır (Polat ve Akşin, 2015; Gizir ve Baran, 2003). Özellikle benlik ve sosyal gelişimle ilgili yapılan araştırmalarda farklı sonuçların elde edildiği ve dikkat çeken değişkenin cinsiyet olduğu görülmektedir. Okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyetlerine göre sosyal becerileri ve sosyal yetkinlikleri arasında fark olmadığını ifade eden araştırmalar olduğu gibi, tam aksi olarak okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyetlerine göre sosyal becerilerinin farklılık gösterdiğini belirten araştırmalar da mevcuttur (Akman vd., 2011; Ayyıldız, 2011; Karaca vd., 2011; Tatlı ve Alakoç, 2015).

3.3.1. Anne-Baba Tutumları

Tutum, tecrübe ve yaşantının sonucunda oluşan, ilgi duyulan durum ve nesnelerin karşısında bireylerin davranışları üzerinde dinamik veya yönlendirici etkisinin olduğu sinirsel ve ruhsal açıdan hazır olma durumunu ifade etmektedir (Özkan, 2014: 15). Kişilerin doğup büyüdüğü çevre yapısıyla bireyler ile ilişkiler ve tecrübeler gelişimi etkileyen faktörlerdir. Yakın çevreyle kurulan ilişkiler kişilerin hayatı ve kendisine yönelik algısını şekillendirmektedir. Çocuklarla ebeveyn arasında

kurulan ilişkiler; bireyin içinde doğup büyüdüğü aile ortamı, anne babanın beklentilerine çocuğun uyup uymama durumu, kardeş sayısı, karakteri, cinsiyeti, ailenin sosyoekonomik düzeyi ile kültürel özellikler gibi birçok faktörden etkilenmektedir. Anne baba tutumunun, ebeveyn kontrolüyle çocuğun sosyalleşmesi konusuna dayandığı görülmektedir. Buradaki temel durum ebeveynlerin çocuklarını ne şekilde kontrol ettikleri ve sosyalleşmelerini sağladıklarıdır. Ebeveynin ilk rolü öğretme, etkileme ve kontrol etmektir (Yeniucun, 2018: 17).

Çocukların ailelerinde gördükleri tutumların, onların benlik algılarına, kişiliklerine ve çevresinde bulunan insanlar ile olan ilişkilerini etkiledikleri görülmektedir. Anne ve babaların davranış ve tutumlarıyla çocuklarını ilgili, duyarlı, sorumlu, mutlu veya sorumsuz, kaygısız ve mutsuz bireylere dönüştürebilmektedir. Çocuklar ailelerinden gördüklerini başkalarına yansıtacakları için sağlıklı bireyler ve nesillerin yetiştirilmesi konusunda anne ve babaların sorumlulukları büyüktür. Çocuğun büyümesi ve gelişmesi konusunda, ailenin çocuğa yaklaşımının sosyal gelişiminin temelleri için önemli olduğu görülmektedir (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016: 570).

Coopersmith (1967) benlik saygısını, bireyin kendisiyle ilgili değerlendirmeleri olarak ifade etmiştir. Kişinin kendisini başarılı, yeterli, değerli ve önemli bulup bulmadığı gibi inançlarını ve kendini kabul edip etmeme gibi tutumlarını ifade ettiğini belirtmiştir. Kısaca benlik saygısı, kişinin kendisine karşı tutumları ile ifade edilen değerliliğin kişisel yargısıdır. Benlik saygısı bir başka ifade ile kişinin kendi gururlu, değerli, gayretli, etkin ve başarılı hissetmesidir. Karmaşık olarak kendini yargılama ve değerlendirme sonucu ortaya çıkan bir histir. Kişinin kendini değerlendirmesiyle vardığı kendiliğini kabullenmesi sonucunda ortaya çıkan beğenmedir. İnsanlar mutlu oldukları uğraşlar içindeyken sıkılmazlar (Karademir ve Deveci, 2018: 91).

Anne ve babanın çocuk ile kurduğu ilişkide sergilediği davranış, duygu ve düşünce biçiminin tümü anne baba tutumu kavramıyla tarif edilmektedir. Anne ve baba tutumu çocukların erişkinlikteki kişilik yapısının üzerinde belirleyicidir. Her anne ve her baba kendi çocuğu ile kendine özgü bir ilişki kurmaktadır. Ancak genel anlamda bakıldığında anne ve babaların temel tutum biçimlerinden birine uygun olan

davranışlar sergilediği görülür ki bunları aşağıdaki gibi ifade etmek mümkündür (Shahrak, 2013: 10).

3.3.1.1. Eşitlikçi ve Demokratik Anne-Baba Tutumu

Demokratik anne ve baba tutumu, çocuğun kişiliğinin dengeli olarak gelişmesine fırsat sunmaktadır. Bu tutumda anne ve babanın çocuğun karşısında güven verici, hoşgörülü ve destekleyici bir yaklaşımda olmalarını gerektirdiğinden en başarılı ve en sağlıklı anne baba tutumu olarak kayıtlara geçmiştir (Başal vd., 2014: 385-387).

Bu tutumu sergileyen anne ve baba çocuğunu ayrı bir birey olarak görerek saygı göstermektedir. Onun gelişmesine has ve özgün davranışlar göstereceğini bilmekte ve bu gelişimin basamaklarını izlemekte, onlara uygun davranmaktadır. Her çocuğun kendisine özgü, tek ve biricik olduğunu kabul etmektedir. Onun aile içerisinde özgürce gelişmesi, yeteneklerini en üst seviyede açığa çıkarması ve kendini gerçekleştirme gibi durumlara izin vermektedir. Çocuğa barınma, korunma ve beslenme gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmasının yanında sevgi gösterilmektedir. Bu sevginin karşılıksız olarak beslendiğini söylemek mümkündür. Çocuk böyle bir aile içinde anne ve babanın desteği ve sevgisinden yoksun kalmayacağını bilmektedir. Ayrıca sevginin bir yaptırım aracı olarak kullanılmadığını da belirtmek gerekir. Çocuğa ailede eşit haklar tanınmaktadır. Düşüncelerini açık ve net olarak ifade etmesi desteklenmekte ve bu konuda cesaretlendirilmektedir. Eşitlikçi ve demokratik tutum sergileyen anne ve baba çocuklarına daha arkadaşça yaklaşmakta ve onlarla birçok şey paylaşmaktadır. Onlara değer vermekte ve bunu onlara hissettirmektedirler. Anne ve baba katı kuralların yerine esnek davranmaktadır (Dilek, 2007: 17).

Demokratik anne ve baba tutumu sergileyen ebeveynler çocukların hem denetlenmesi hem de ihtiyaçlarının karşılanmasına özen göstermektedirler. Böylelikle çocuklar, kendilerini anlatabilen, hayatının sorumluluğunu alan, duygusal ihtiyaçları tatmin edilen bireyler olarak hayata hazır hale gelmektedirler (Karabeyeser, 2013: 23). Demokratik bir ortamda bireyin, potansiyelini geliştirerek kendisini daha iyi tanıma fırsatı bulduğu görülmektedir. Demokrasilerde adalet, hak, sorumluluk, eşitlik, bireysel bağımsızlık, açık görüşlülük, hoşgörü, dürüstlük, iş birliği ve takdir gibi ilkelerin, insan haklarının kullanımında taşıdıkları önem

sebebiyle bir tutum olarak, ilköğretim döneminden itibaren bireylere kazandırılması gerekmektedir (Bulut, 2006: 39).

Çocukların benlik gelişimi üzerinde aile ve aile ortamının etkisinin olduğunu belirten araştırmaların sayısı çoktur. Bu araştırmalara bakıldığında Aslan (1992)'nın ebeveyn tutumlarının benlik algısının üzerindeki etkisini, Yılmaz (2001)'in anne ve baba arasındaki uyumla tutumlarının etkisini, Sezer (2010)'in anne ve baba tutumları ve cinsiyete etkisini, Yazıcı ve Taştepe (2013) de aile ortamlarının etkisini incelediği görülmektedir. Gander ve Gardiner (2010) anne ve baba davranışlarıyla ilgili yapılan araştırmaların özellikle ebeveyn kabul-reddi üzerinde yoğunlaştığını belirtmiştir.

3.3.1.2. Aşırı Otoriter ve Baskıcı Anne-Baba Tutumu

Otoriter anne ve baba tutumu çocuğunu, belli bir idealin peşinde ve belli kalıplar içerisinde yetiştirme çabası sergileyen anne ve babaları ifade etmek için kullanılmaktadır. Çocuğun koyulan kurallara uyması ve koşulsuz olarak itaat etmesi beklenmektedir. Çocuğun davranış ve tutumlarının kontrol edilme ve kendi kuralları kapsamında yetiştirilme isteği vardır. Genel olarak çocuk kurallara uymadığı zaman ceza uygulanmaktadır. Bunun yanında denetim yüksek, duyarlılık düşüktür ve çocuğun beklenti ve isteklerinin dikkate alınmadığı görülmektedir (Başal vd., 2014: 385-386).

Otoriter anne ve babalar, küçüklüğünden itibaren çocuklarına karşı yeterli sevgi gösterememiş ve çocuğa devamlı kontrol ve baskı uygulamıştır. Ayrıca kurallara uymasını bekleyen, çocuğa sormadan her çeşit kararı kendi alan ve çocuğun bu kararlara uymasını bekleyen, sıkça eleştiren, aşağılayan ve azarlayan anne babalar olarak kayıtlara geçmiştir (Şengün, 2013: 204). Bu tarz ailelerde ebeveynler arası çatışmaların da yaşanması muhtemeldir. Evlilik çatışmasıyla çocukların benlik saygılarının arasındaki ilişkinin incelediği bir araştırmada evlilik çatışmasının, 8-9 yaş arası ilkokul öğrencisi kız çocuklarında benlik saygısı üzerinde olumsuz etkisi olduğu tespit edilmiştir (Öngider, 2013: 432).

Bu tarz anne ve babaların, çocukların adeta üzerlerine titredikleri görülmektedir. Anne ve baba tarafından oluşturulan yapay bir akvaryumda yetiştirilen çocukların çevreye ve yaşama uyum sağlama konusunda sürekli güçlük yaşadıkları görülmektedir. Diğer insanların karşısında güvensiz bir tutum

sergilemektedirler. Böyle bir ortam içinde büyüyen çocukların aileden uzak yaşayamadıkları, çoğunlukla mutsuz oldukları, kendilerini önemli işler yapacak güçte bulmadıkları görülmektedir. Öğrenilmiş çaresizlik durumu onların en belirgin vasıfları haline gelmiştir (Kaya vd., 2012: 211-212).

Morris Rosenberg (1965)'in yaptığı çalışmada benlik saygısının geniş sosyal çevre, okul ve aile çevresi ve psikopatolojik belirtiler bakımından incelemiştir. Özellikle otoriter mesleklerde (polis ve subay gibi) çalışan babaların çocuklarında benlik saygısının çok daha az olduğu saptanmıştır. Sosyo-ekonomik durumla benlik saygısı ilişkisinde üst sosyo-ekonomik düzeyden gelen gençlerin yüzde 51'inin, alt sosyoekonomik düzeyden gelenlerin ise %yüzde 38'inin yüksek benlik saygısına sahip olduğu saptanmıştır. Sınıfların arasındaki farklılıklar erkeklerde kızlara nazaran daha çoktur. Bu durumun farklı sosyo-ekonomik düzeyde olan ailelerde erkek çocuğa verilen önemin değişmesiyle ilişkili olduğu şeklinde yorumlandığı görülmüştür. Bunun yanında erkeklerin arasında sınıfsal farklılığın bir sebebi olarak da yüksek sosyoekonomik düzeyde olan erkek çocukların babaları ile arasındaki ilişkileri daha yakın olduğu tespit edilmiştir (Akt. Gün, 2006: 22).

3.3.1.3. Aşırı Hoşgörülü ve Şımartıcı Tutum

Aşırı hoşgörülü tutumun sergilendiği ailelerin bazı davranışları aşırı koruyucu ailelerle ortak davranışları olduğu görülmektedir. Bu ailelerin çocuk sahibi olabilmek için uzun süre bekledikleri, bu bekleyişin ardından çocuk sahibi oldukları ve orta yaşın üzerini oluşturan ailelerden oluştukları görülmektedir. Çocuk merkezli bir hayat sürüldüğünden çocuğun davranışlarına herhangi bir sınır çizilmez. Adeta anne ve babanın çocuğun isteklerini karşılayabilmek için yaratılmış gibi davrandıkları görülmektedir. Ailedeki öncelikçocuktur. Cezalar burada ya unutulmaktadır ya da ertelenmektedir. Buna bağlı olarak da çocuk anne ve babadan çekinmez bunun yerine onları yönetir (Akça, 2012: 3).

Aşırı koruyucu olan anne ve babalar, çocuğa karşı büyük bir sevgiyle bağlanır ve yalnız çocuk için yaşıyormuş gibi bütün hayatlarını ona göre düzenlemektedir. Çocuğun bir dediği iki edilmez ve davranışlarını hoşgörü ve toleransla karşılayan, koruyucu anne babalardır (Şengün, 2013: 204).

Bowlby (1980) çocuğun kişilik gelişiminin ilk olarak aile içerisinde başladığını belirtmiştir. Çocuk ailesiyle olumlu yaşantılar geçirirse ve ailesi tarafından ilgi, sevgi ve ait olma ihtiyaçları karşılanırsa kendine dair olumlu düşünce ve duygu geliştirecektir. Ancak çocuk ailesiyle olumsuz tecrübeler edinirse, ihtiyaçlarının karşılanmadığı ve sevilmediğini düşünür ise olumsuz bir benlik algısı geliştirir. Çocuğun ebeveynleriyle kurmuş olduğu ilişkinin niteliği, çocuğun benlik algısını da etkilediğini belirten çalışmalar bulunmaktadır (Akt. Yüksel ve Kurtuluş, 2016: 183).

Aşırı hoşgörü ve serbestlik içinde büyüyen çocuklar, ihtiyacı olan her şeye hiçbir çaba harcamadan sahip olabilmektedirler. Ancak kendine yanlış ve doğruyu öğreten disiplin anlayışından yoksundurlar. Böylelikle çocuk hiçbir kurala uymaz ve her isteğinin yerine getirilmesine alışmaktadır. Çocukta yardımlaşma ve paylaşma, fedakarlık ve iş birliği gibi davranışların gelişimi engellenebilir. Bu da çocuğun yalnızca kendini düşündüğü bencil davranışlar sergilemesi kaçınılmaz olur. Çocuğu başkaları tarafından istenmeyen ve sevilmeyen bir kişi durumuna gelebilmekte, başkalarıyla olumlu sosyal ilişkiler kuramaması ve çocuğun sosyalleşememesi söz konusu olur (Dilek, 2007: 18).

Sonuç olarak ailedeki kararlara katılan gençlerin benlik saygılarının katılmayanlara göre daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Anne ve babaların çocukların kararlarını desteklemeleri benlik saygılarını yükseltmektedir (İkiz, 2000: 32). Aile ile iyi ilişkileri olan, kararlara katılan, kendilerine ve görüşlerine saygı duyulan demokratik ailelere sahip çocuklarda benlik saygısının daha yüksek olduğu görülmektedir (Razı vd., 2009: 18).

Benlik saygısı yüksek çocukların ana-babaları çocuklarını kabul eden; çevreyi çocuğa göre düzenlemek ve onlara serbesti tanımakla birlikte onlara uymak zorunda olduğu kesin ve belli kurallar koyan; çocuklarının okul içinde ve dışında beklentilerine uygun başarılar ortaya koyacağına inanan ve bunun doğal olduğunukabul eden ana-babalar olduğunu söylemek mümkündür. Oysa benlik saygısı düşük çocukların ana-babaları çocuklarını reddeden ve onlara soğuk davranan; çocuklarını beklenti ve kural belirsizliği içinde yetiştiren ve taviz verici olan; daha çok cezalandırıcı olmaları yanında ne zaman verileceği belirsiz bir ödül-ceza yöntemi kullanan; çocuklarının beklentilere uymaları konusunda onlara

güvenmeyen ve çocuklarının başarısızlığına ilgisiz ve soğuk bir ifade içinde kabullenen ana-babalar olduğu görülmektedir (Kılıçcı, 2006: 48).

BÖLÜM IV

AKILCI OLMAYAN İNANÇLAR

İnanç kelimesi, doğruya veya bir şeyin geçerliliğine inanmak anlamını taşımaktadır. Bu sebeple inanç, hem gerçeklik hem de duygusal unsurları kapsayan bir düşünceyi ifade etmektedir. İnançlar olumsuz ya da olumlu olabilmektedir. Olumsuz inancın olması kötü bir durum değildir, ancak yanlış olan bir şeye inanılırsa, bu akılcı olmayan inanca dönüşmektedir. Akılcı olmayan inançlar, hoşnutluğa ya da mutluluğa yardımcı olmayan yapılar olarak görülmektedir (Aydoğdu, 2017: 19). Bu bölümde akılcı olmayan inançlar konusu ele alınacaktır:

4.1. Akılcı ve Akılcı Olmayan İnançlar

4.1.1. Akılcı Olmayan İnançlar

Ellis, insanın hem doğru ve akılcı düşünme hem de akılcı olmayan şekilde çarpık düşünme konusunda gizil bir güçle dünyaya geldiğini savunmaktadır. Kendini korumak, mutlu olmak, düşünebilmek, açıklama ve ifade etmek, sevmek, diğer insanlar ile iletişim kurmak, kendini gerçekleştirme konusunda eğilimleri olan insanın, aynı zamanda kendisini yok etme, düşünmekten kaçınma, erteleme, hatalarını tekrarlama, kendini suçlama, batıl inançlar, mükemmeliyetçilik ve toleranssızlık geliştirme ve gizil güçlerini gerçekleştirmekten kaçınma konusunda da eğilimleri bulunmaktadır. Bu eğilimler bireyi gerçekçi düşünmekten alıkoyan akılcı olmayan düşünceler olarak tanımlanmaktadır (Ersanlı, 2007: 25-26).

İstek ve zorunluluk içeren, bireyin kendine zarar vermesi ve uygun görülmeyen duyguların hissedilmesine sebep olan ve yaşam amaçlarına ulaşımı engelleyen düşünceler olarak ifade edilmektedir. Bireylerin karşılaştığı olaylarla ilgili algılamasını belirleyen; negatif duygu ve davranışlara neden olan zorunluluklarla gereklilikleri kapsayan mutlak değerlendirmelerdir (Kılıçarslan, 2009: 6).

Akılcı olmayan inançların gerçek ile örtüşmediği görülen, mantıklı bir dayanağı bulunmayan, ispatlanamayan, zorluk ve emirlere dayalı, yanlış çıkarımlara neden olan, katı, işlevsel ve genelleşici olmayan inançlardan oluştuğunu belirtmek gerekir. Buradan hareketle, akılcı olmayan inançların bireylerin amaç ve hedeflerine ulaşımını engellediğini, depresyon, öfke ve kaygı gibi sağlıksız duygular geliştirildiğini ve ruh sağlığını bozduğunu söylemek mümkündür (Çivitçi vd., 2014: 8).

Çivitçi (2003), ADE'nin ilköğretim 7. sınıf öğrencilerindeki akılcı olmayan inançlar, sürekli kaygı ile mantıklı karar verme düzeylerinin üzerinde etkileri incelenmiştir. Araştırmada kontrol, deney ve plasebo grupları içinde toplamda elli bir öğrenci yer almıştır; üç aylık izlemeler yapılmıştır. Sonuçlarda ADE programı öğrencilerin akıl dışı inanç düzeylerinin azaltılmasında etkili olmuştur ve bu etkinin üç aylık izleme döneminin ardından da devam ettiği görülmüştür. ADE programının öğrencilerinin devamlı kaygı düzeyleri azalmakta ve mantıklı karar verme düzeylerinin artırılmasında etkili olmadığı saptanmıştır.

Akılcı olmayan inançlar, insanların sorunlarla etkin başa çıkma stratejilerini kullanılmasını olumsuz olarak etkileyebilmektedir (Aysan ve Bozkurt, 2004: 29). Akılcı olmayan inançlar sadece problem çözme sürecinde olumsuz olarak etkili olmamaktadır. Aynı zamanda ergenlik döneminde yüksek kaygı, depresyon ve öfke gibi bir çok davranışsal ve duygusal sorunlara da neden olmaktadır (Yıkılmaz ve Hamamcı, 2011: 55).

Ellis (1979) bireyin hedeflerine ulaşmasını engelleyen ve bireylerin duygusal rahatsızlıklar yaşamasına neden olan on bir akılcı olmayan inancın olduğunu belirtmiştir. Bu inançları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Bağcı, 2013: 29);

1. Birey, toplum içinde bütün önemli kişilerin onu sevmesine ve onaylanmasına ihtiyaç duymaktadır. Bunun olmaması korkunç bir durum olarak görülmektedir.
2. Bireyin kendisini değerli değerlendirebilmesi için tüm yönleriyle yeterli ve başarılı olmalıdır.
3. Bazı insanlar değersiz, kötü ve günahkardır ve bu insanların suçlanması ve cezalandırılması gerekmektedir.

4. Bireylerin çok istediği şeylerin gerçekleşmeme durumu korkunç bir felaket olarak görülmektedir.
5. İnsanların mutsuzluklarının sebebi dış nedenlerdir ve insanların rahatsızlıkları ve acılarını kontrol edebilmek için çok az veya hiç yetenekleri yoktur.
6. Birey korku verici, tehlikeli ya da ürkütücü bir durumun yaşanma ihtimalinin karşısında endişelenmelidir ve bunun gerçekleşme olasılığının üzerinde durmalıdır.
7. Yaşam güçlüklerinden ve bireysel sorumluluklardan kaçma onlarla yüzleşmekten daha kolaydır.
8. Kişi kendinden daha güçlü birine güvenme ihtiyacı duymakta ve birey başkalarına bağımlı olmalıdır.
9. Geçmiş bugünkü bütün davranışların önemli bir belirleyicisi olarak görülmektedir. Geçmişte bireyin yaşantısında ciddi etkisi bulunan faktörlerin süresiz olarak benzer bir etkisinin olduğunu belirtmek gerekir.
10. Kişi diğer insanların rahatsızlık ve sorunlarından dolayı oldukça üzgün hale gelmelidir.
11. İnsan sorunlarının değişmez, kesin ve mükemmel çözümleri bulunmaktadır ve bu çözümlerin bulunmaması bir felaket durumudur.

4.1.2. Akılcı İnançlar

Akılcı inançlar, gerçekliğe uygun inançlardır. Bu nedenle deneysel kanıtlar ile desteklenebilmektedir ve üzüntü, rahatsızlık ve endişe gibi uygun duygular doğurmaktadırlar. Günlük dilde kullanımları genel olarak “istek, arzu, dilek ve tercih” gibi kelimelerle kendilerini göstermektedir. Akılcı inançların temel özelliği, bu inançların esnek olması, ikinci özelliği ise bu inançların yapıcı olmasından kaynaklanan kişinin hedeflerine ulaşmasını engellememe durumudur (Kaya, 2010: 19).

Akılcı inançlar, kesin yargı ve emirler değildir, istek, dilek ve beklentilerden oluşmaktadır. Akılcı inançlar ispatlanabilir, gerçekçi, mantığa uygun, işlevsel ve esnek olduğundan sinirlenme, üzüntü ve endişe gibi sağlıklı ve makul kabul edilen olumsuz duygulara neden olmaktadır. Bu açıdan akılcı inançlar kişilerin hedeflerine ulaşmalarına, hayattan doyum almalarına, sorun çözme

becerilerinin gelişmesine ve psikolojik sorunları aşmalarına yardımcı olmaktadır (Ortakale, 2008: 34).

Köroğlu (2014) akılcı olan ve olmayan düşünce yapılarını birbirlerinden ayırt edilebilmek için bazı yolların olduğunu belirtmektedir: Akılcı düşüncelerde iç tutarlılık vardır ve mantıklıdır. Kanıtlarla desteklenebilmekte ve sınanabilmektedirler. Koşullara göre değişiklik gösterebilmektedirler. Uyum sağlayan duygular geliştirilmektedir. Akılcı olmayan inanç yapıları, mantıksal olarak tutarsız ve deneysel gerçekliklere aykırı ve dogmatiktir. Acı veren duyguların yaşanmasına neden olur ve kişinin amaçlarına ulaşmasına engel olurlar.

Tablo 4.1. Akılcı ve Akılcı Olmayan İnançların Karşılaştırılması

Akılcı İnançlar	Akılcı Olmayan inançlar
Kendi içinde tutalı ve mantıklıdır.	Mantıksal olarak tutarsızdır.
Deneysel olarak kanıtlanabilir, doğrulanabilir.	Deneysel gerçeklerle tutarsızdır.
Katı değildir, koşullara göre değişebilir.	Katı ve dogmatiktir.
Uyumlu duygularla sonuçlanırlar.	Rahatsız edici duygulara neden olurlar.
Kişinin amaçlarına ulaşmasına yardımcı olurlar.	Kişinin amaçlarına ulaşmasını engeller.

Kaynak: Kaya, 2010: 20

Möller ve Merwe (1997)'in orta sınıftan elli evli çiftin üzerinde yapmış oldukları çalışmada, akılcı olmayan inançların, kişilerarası ilişkinin algılanması ve evlilik uyumuna etkisi incelenmiştir. Bulgulara göre evlilik uyumuyla akılcı olmayan inançların arasında anlamlı ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Addis ve Bernard (2002) çalışmalarında eşlerin duygusal özellikleri ve akılcı olmayan inançların evlilik uyumu ve doyumsuzluğu konusunda oldukça etkin olduğu sonuçlarına ulaşmıştır (Ersanlı, 2007: 32).

Akılcı inançlar kişilerin yaşamış oldukları sağlıklı olumlu duygular ve sağlıklı olumsuz duygulara sebep olmaktadır. Bu inançların kişinin yaşamıyla ilgili oluşturduğu amaçlara ulaşmasına ve o amaçlara ulaşırken tatmin olmasına, doyum sağlanamadığı durumlardaysa kişinin değişmesine, sorun çözme becerisini

arttırmasına ve ruhsal anlamda en az düzeyde etkilenmesine yardımcı olmaktadır (Ortakale, 2008: 35).

4.2. Akılcı Olmayan İnançların Özellikleri

Nelson-Jones (1982), akılcı olmayan inançların bazı özelliklerini ve bunlara sebep olan bazı alışkanlıkları aşağıdaki gibi özetlemiştir (Önem, 2010: 18):

1. Talepkarlık: Bireylerin ‘meli’ ve ‘malı’ gibi ifadeler ile arzularının gerçekleştirilmesi konusunda zorlayıcı, emredici ve ısrarcı olmalarıdır. Bu ifadelerin yanında ‘mükemmellik’, ‘hoşgörüsüzlük’ ve ‘olağanüstülük’ de bu özelliği yansıtmaktadır.
2. Aşırı Genelleme: Herhangi bir özellik bir bütünün ta kendisidir inancından hareketle geliştirilmiştir. Bir özellik, davranış ya da performans ile ilgili verilecek hüküm diğer niteliklerini görmeden hakkında bir hüküm olarak kabul edilmektedir. Bunun neticesinde etkilenmeler yaşanmaktadır. Filtrelemede de tersine bütüne bakılarak, onun bir veya birkaç ögesine takılı kalıp, o bütün hakkında bir değer biçilir.
3. Kendini Dereceleme: Mantıksız olan kendisini derecelemenin üç olumsuz etkisi vardır; enerji ve zamanı boşa harcama, tutarsızlık eğilimi sergileme ve mükemmeli talep edip, performansta ciddi karışıklıklara sebep olma.
4. Durumu Kötüleştirme: Bu durum talepkar olmaya eşlik eder. Biri ya da herhangi bir şey istendiği gibi değilse; bu çok korkunç, kötü veya dehşet verici bir durumdur. Bu, akılcı sorun çözme kapasitesini engelleyen duygusallığı arttırır.
5. Yükleme Hataları: Burada yükleme kendi ve başkasının davranışlarının sebeplerini ve güdülerini, içsel bedensel durum ve dışsal olaylara yükleme olarak ifade edilmektedir. Kendini ya da başkalarını haksız bir şekilde suçlamak gibi yanlış yüklemeler, genellikle duygusal rahatsızlıklara sebep olmaktadır.

Bireylerde görülen akılcı olmayan inançların konusunda şu varsayımlardan bahsedilmektedir (Kızılyar, 2010: 39).

1. Akılcı olmayan inanlar her insanda olabilmektedir ancak düzeyleri farklılar gösterebilmektedir.

2. Akılcı olmayan inançlar tarihi süreç içinde incelendiğinde bütün toplumlarda yaygın olduğu görülmektedir.
3. Akılcı olmayan birçok inancın arkadaş grupları, ebeveyn öğretileri ve kitle iletişim araçlarına ters düştüğünü söylemek gerekir. Ancak bireylerin bu akılcı olmayan inançlardan vazgeçemedikleri görülmektedir. Mevcut kuvvetli etkileşimlerin karşısında akılcı olmayan inançların bırakılamamasının nedeni biyolojik yatkınlıkla ilişkilidir.
4. Ruhsal sorunlar yaşayan ve zeki olmayan insanlara özgü olarak düşünülmektedir ancak eğitilmiş ve ruhsal sorun yaşamayan insanların da bazı akılcı olmayan inançları vardır.
5. Akılcı olmayan inançlara sahip olan insanların büyük bölümünün kendilerine zarar verdiği görülmektedir. Bu anlamda kişiler kendilerine kültürel olarak aktarılan bu öğretilerin kendilerini etkilemesine izin verme nedeni ve olumsuzlukların kaynağı olan bu davranışlardan vazgeçmeme sebeplerinin tespit edilmesi gerekmektedir.
6. Toplum içerisinde önemli bir kişiliği olan, akılcı olmayan inançlara sahip birçok kişinin akılcı olmayan inançları bırakmaları halinde farklı bir akılcı olmayan inanca ya da zıt görüşteki akılcı olmayan farklı bir inanca yöneldikleri görülmüştür.
7. Akılcı olmayan inançları bilen ve kendisini bu inançlardan koruduğunu düşünen bazı kişilerinde bazen bu inançların etkisi altında kaldıkları görülmektedir.
8. Farklı akılcı olmayan inançlar ile baş edebilen kişiler genellikle akılcı olmayan düşüncelerin avı olmaktadır.
9. Bazı akılcı olmayan düşünceler öğrenilmez ve yaşantılardan kaynaklanmaz. Oldukça çılgın ve yaratıcı biçimlerde bireyler tarafından yaratılabilmektedir.
10. Belirli bir popülerliği olabilen akılcı olmayan inançlar başlarda gerçeğe dayanan akılcı yorumlarla başlamaktadır ancak sonradan akılcı olmayan düşüncelere dönüşebilmektedirler.
11. Akılcı olmayan inançların çoğunluğunda aşırı genellemeler bulunmaktadır.
12. Psikoterapistler akılcı düşünce ve davranışların birer rol ve model gibi değerlendirilseler de bazen onların da özel ve iş hayatlarında akılcı olmayan inançları, davranış ve düşünceleri bulunabilmektedir.

4.3. Akılcı Olmayan İnançların Ölçülmesi

Psikolojik rahatsızlıkların temeli akılcı olmayan inançlardır. Ruh sağlığı hizmeti sunan uzmanlar için akılcı olmayan inançların ölçülmesi önemlidir. Türküm (2009: 34) düşüncelerin ölçme nedenlerini aşağıdaki gibi maddelemiştir;

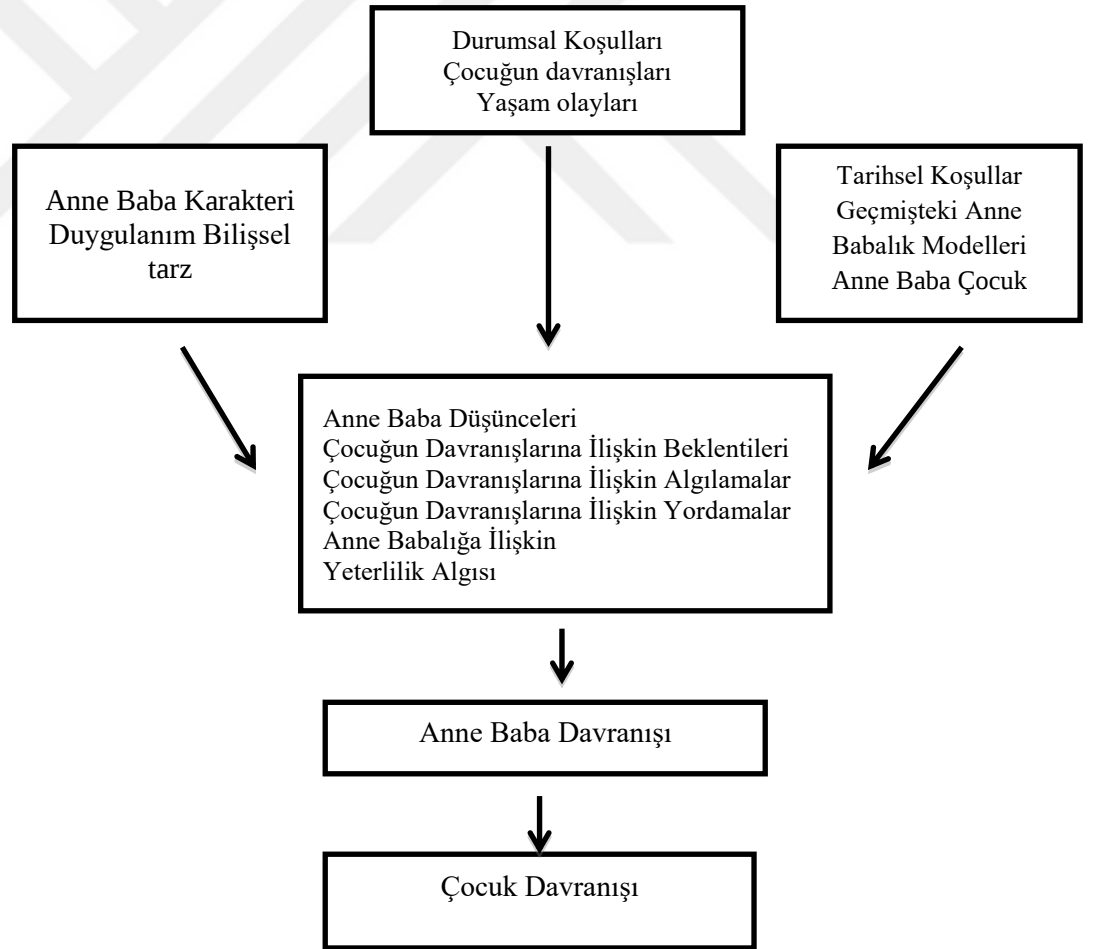
1. Danışma yaklaşımının oluşmasını sağlayan kuramsal yapının tanımlanması,
2. Farklı kişilik özellikleriyle ilişkisin incelenmesi,
3. Farklı gelişim dönemlerinde yaşanan gelişimsel özelliklerin anlaşılması,
4. Uygulanan psiko-eğitim çalışmaları ya da psikolojik danışma hizmetlerinin etkililiğinin anlaşılması,
5. Danışma hizmetinden faydalanan kişilerin kendileriyle ilgili farkındalıklarının artırılması olarak sıralamaktadır.

Akılcı olmayan inançların ölçümünün sistemli bir şekilde gerçekleşmesi için geliştirilecek ölçme araçlarında ya da danışma görüşmelerinde bu inançların belirlenmesine çalışırken dikkat edilmesi gereken önemli durumlar, Kendall vd., (1995) ve Kendall (1981) tarafından aşağıdaki gibi sıralanmıştır (Akt. Kaya, 2010: 31).

1. Ölçeklerde akılcı olmayan inancın çeşidi ve bu inancın sebep olduğu psikolojik sorunun seviyesinin tespit edilmesi gerekir.
2. Akılcı olmayan inançların ölçülmesinde, kişilerin sosyal istenirlikleriyle akılcı olmayan inançlarının karıştırılmaması gerekir.
3. Ölçeklerde kişilerin akılcı olmayan ifadelerle inanma düzeylerini araştırmanın yerine bu ifadelerin ne sıklıkla düşünüldüğünün araştırılması gerekmektedir.
4. Danışmanların ölçme yapacağı ilkelerini belirlenmeleri gerekir ve geçerliği bulunan ölçme araçlarının geliştirilmesi önemlidir.
5. Olayların davranışsal örüntü ve duygular ile ilişkisinin üzerinde çalışmaların yapılması gerekir. Buradaki temel amaç, beklenti, tutum, öz ifadeler, inançlar ve imajlar gibi faktörler ile ortaya çıkan olaylarla duygu ve davranışların arasındaki ilişkinin vurgulanmasıdır.
6. İnançların ölçülmesi, danışma öncesinde ve sonrasındaki etki ve danışmanın uzun süreli etkililiğini görmek için gerekmektedir.

4.4. Anne-Babaların Akılcı Olmayan İnançları

Ebeveynler, çocukları için rol modelleridirler. Bu anlamda çocuklarının yaşadığı davranışsal ve duygusal sorunların önlenmesi, en aza indirilmesi ya da bu sorunları daha fazla şiddetlendirilmesi için çocuklar için önemlidir. Bu, kötü ebeveynliğin çocukların üzerinde psikolojik uyumsuzluğa neden olan tek unsur olarak görülmemelidir. Johnston (1996), anne ile babaların düşüncelerinin üzerinde durmuştur. Anne ve babaların kişilik özelliklerinin, durumsal faktörler ve tarihi faktörlerin bu düşüncelerinden etkilendiğini ileri sürmüştür. Bu düşüncelerin, anne ve babaların, çocuklarının davranışlarını etkilediğini gösteren ve bu faktörlerin arasındaki ilişkiyi aktaran bir model geliştirilmiştir. Modeli aşağıdaki şekilde görmek mümkündür (Akt. Bağcı, 2013: 40-41).

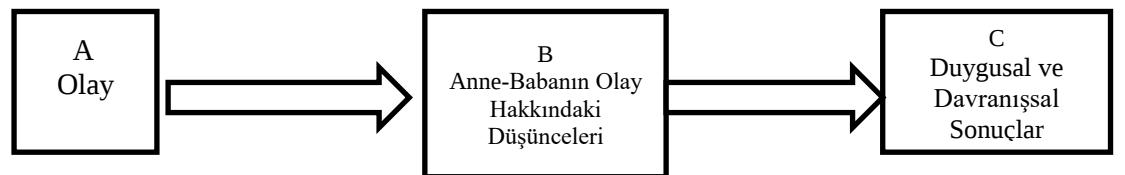
Kaynak: Hocaoglu, 2016: 34

Şekil 4.1. Anne-Baların Düşüncelerini Etkileyen Koşullar ve Bu Düşüncelerin Anne-Baba ve Çocuk Davranışlarına Etkisi

Johnston'nın geliştirdiği bu modelde, anne babaların bilişsel süreçleri ve bu süreçlerin anne babaların, çocuk davranışlarına etkileri ifade edilmektedir. Modelde, anne-babaların düşüncelerinin üzerinde durumsal faktörler, kişilik stilleri, geçmişteki modellere anne-baba-çocuk etkileşiminin etkin olduğunu belirtilmiştir. Anne babaların düşüncelerinin üzerinde durumsal faktörler, kişilik stilleri ve tarihsel koşulların da dışında farklı faktörlerin etkili olduğunu belirtmek gerekir (Hocaoğlu, 2016: 34).

Ebeveynler, çocukların davranışsal ve duygusal sorunlarını en aza indirebilmektedirler. Bunun aksine çocuklarda görülen sorunların alevlenmesine de neden olabilmektedirler. Anne ve babaların çocuklarını, yapmış oldukları yanlışlar nedeniyle suçlamalarının uygun olmayan durum olduğu ve bu durumun neticesinde çocukların da kendilerini suçlayacakları görülmektedir. Böylelikle çocukta düşük benlik saygısı, suçluluk ve anksiyete gibi sorunların ortaya çıkması muhtemeldir (Bağcı, 2013: 38).

Anne ve babaların akılcı olmayan inançlarının nasıl ortaya çıktığı, davranışsal ve duygusal sorunlara nasıl yol açtığı “ABC kuramı” ile tespit edilebildiğini söylemek gerekir. Şekil 3.2’de anne ve babaların akılcı olmayan inançlarının ABC Kuramında gösterimi sunulmuştur (Bağcı, 2013: 39);

Kaynak: Bağcı, 2013: 39

Şekil 4.2. ABC Kuramı

Anne ile babaların davranışsal ve duygusal rahatsızlıklarına sebep olan “A (olay)” değildir. Davranışsal ve duygusal rahatsızlıkları, “A (olay)” ile ilgili akılcı olmayan inanç ve düşüncelerinden kaynaklanır. Çocuğun yatma zamanıyla ilgili bir sorun yaşayan bir anne babayı A-B-C Kuramına göre incelediğinde (Bağcı, 2013: 39);

“A: Olay: çocuğun yatma saatinin gecikmesi ve etrafta koşturup durması.

B: İnançlar:

- Onu uyutmam gerekiyor.
- Ya düzelmezse.
- Diğer anne ve babalarda bu sorun yok, benim anne-babalığım ile ilgili yanlışlıklar var.
- İyi bir anne ve/veya baba değiliz.

C: Duygular ve Davranışlar:

- Anksiyete, Öfke, Suçluluk”

Anne ve babaların akılcı olmayan inanç düzeylerindeki artış onların ruh sağlıklarını da olumsuz etkileyeceği için kendileri ve çocuklarına karşı sağlıklı davranışlar geliştirmelerinin pek mümkün olmayacağını belirtmek gerekir. Bu anlamda anne ve babanın sağlıksız davranış ve tutumlarının çocukların özellikle kişilik özelliğiyle ruh sağlığını olumsuz etkilediğine dikkat çeken uzmanlar, çocukların sağlıklı yetiştirilebilmesi için sağlıklı anne ve babalara ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir (Kaya, 2010: 3).

Bernard (2004)’ın yapmış olduğu sınıflamada, anne ve babaların akılcı olmayan inanç ve bu inançların duygusal sonuçlarıyla alternatif akılcı inançları belirtilmiştir (Joyce, 2006: 207–209).

Tablo 4.2. Anne ve Babaların Akılcı Olmayan İnançları ve Bu İnançların Duygusal Sonuçlarıyla Alternatif Akılcı İnançları

1.a. Genel Olarak Anne-Babaların Üzüntülerinin Altında Yatan İnançlar	1. Çocuğum beni üzebilir. 2. Mutsuzluğumu ve duygularımı kontrol etmede çok az bir yeterliliğim vardır. 3. İşler yolunda gitmediğinde birey mutsuz olmalıdır. 4. Tüm mutsuzluğumun nedeni çocuklarımdır. Kendimi daha iyi hissetmem için onlar mutlaka değişmelidir.
1.b. Bu İnanca İlişkin Akılcı Alternatifler	1. Duygusal sıkıntılarımı kendim yaratırım. 2. Çocuğumla ilgili nasıl mutsuz olacağıma kendim karar veririm. 3. Çok üzgün olmak durumu daha da kötüleştirir. 4. Çocuklarım değişmeden önce benim kendimde bazı değişiklikler yapmam gerekir.
2.a. Anne-Babaların Kaygısının Altında Yatan İnançlar	1. Mükemmel bir anne-baba olmalıyım. Eğer çocuklarımı her zaman sakin, yeterli ve hatasız idare edemezsem, onlar kötü yetişmiş olurlar. 2. Çocuğumu hiçbir zaman rahatsız, incinmiş veya tehlikede görmemeliyim. 3. Eğer çocuğum beni her zaman sevmezse bu korkunç bir durumdur. 4. Eğer diğer insanlar anne-babalık tarzımı onaylamazlarsa bu korkunç bir durumdur. 5. Eğer çocuklarımın refahı için sürekli kaygı ve endişe duymazsam, bu kötü bir anne-baba olduğumu gösterir
2.b. Bu İnanca İlişkin Akılcı Alternatifler	1. Çocuğumla en iyi şekilde ilgilenmeye çalışacağım, ancak mükemmel olamayacağımı biliyorum. 2. Çocuğum bana kızdığında bu dünyanın sonu değildir. 3. Anne-baba olarak en iyisi olmaya çalışmak tercih edilirken, nasıl olmam gerektiğini söyleyecek evrensel bir yasa yoktur. 4. Mükemmel anne-baba diye bir şey yoktur. 5. Çocuğuma kötü bir şey olduğunda bu nadiren berbat ve korkunç bir şeydir.
3.a. Anne-Babaların Öfkesinin Altında Yatan İnançlar	1. Çocuklar başarı, motivasyon gibi konularda her zaman açık bir şekilde iyi olmalı ve kibar, düşünceli, ilgili olmak gibi doğru davranışlarda bulunmalıdırlar. 2. Çocuklar iyi şeyler yapmadığında, terbiyesizlik yaptıklarında, anne-babalarını sorguladıklarında ya da itaat etmediklerinde bu korkunç, berbat ve iğrenç bir durumdur. 3. Çocuğum her zaman benim istediğim gibi davranmalıdır. 4. Çocuğum her zaman söylediklerimi yapmalıdır. 5. Çocuk ve davranışları aynı şeydir. Dolayısıyla bir çocuk kötü ve yanlış davranıyorsa bu onun kötü bir çocuk olduğunu gösterir. 6. Çocuğum bana karşı hep dürüst olmalıdır. 7. Çocuğuma yardım etmek çok zor olmamalıdır.
3.b. Bu İnanca İlişkin Akılcı Alternatifler	1. Öfke, çocuğun sinir nöbeti ile karşılaştırılabilir. 2. Anne-babalar öfkelendiğinde, bu öfke onların çocuksu bazı davranışlar yapmalarına neden olabilir. 3. Çocuğunuzu öfke ile disipline etmeyin çünkü öfke çocuğu aşağılar, sonuç olarak çocuğunuz size karşı kinci tepki geliştirebilir. 4. Öfkelenmenin siz veya çocuğunuza bir faydası dokunmayacaktır; öfke ancak geçici olursa iyidir. 5. Anne-babaların nasıl olmaları gerektiğini söyleyecek evrensel hiçbir kural yoktur. Çocuk çocuktur, bilgisizdir ve yaramazdır. 6. Öfke genellikle daha büyük bir öfke yaratır ve karşıdakinde kin üretir. 7. Çocuktan asla nefret etmeyin, sadece onların uygun olmayan davranışlarını ret edin.

Tablo 4.2'nindevamı

4.a. Anne-Babaların Düşük Engellenme Eşiğinin Altında Yatan İnançlar	1. Anne-babalık çok zor olmamalı. 2. Hayatım her zaman eğlenceli olmalıdır, engellemelere dayanamam. 3. Çocuğumun istek ve mızızlanmalarını kabullenmem çok zordur. 4. Çocuğum için yapacağımı söylediğim her şeyi takip etmenin stresine dayanamıyorum. 5. Olaylar her zaman benim istediğim gibi olmalı, insanlar benim isteklerimi yapmalıdırlar. 6. Ben engellere katlanmak zorunda kalmamalıyım.
4.b. Bu İnanca İlişkin Akılcı Alternatifler	1. Görevle yüzleşmek ondan kaçmaktan daha kolaydır. 2. Kısa süreli engellenmelere dayanma uzun süreli kazançlar getirebilir. 3. Anne-babalık çoğunlukla çok zordur. 4. Anne-babalığı iyi bir şekilde yapmam için bazen yapmaktan hoşlanmadığım şeyleri yapmak zorunda kalabilirim 5. Çocuğum ve onun davranışları ile ilgili engellenmeye tahammül edebilirim
5.a. Anne-Babaların Depresyonunun Altında Yatan İnançlar	1. İyi bir anne-babanın davranması gerektiği gibi davranmalıyım (Çocuğunun tüm problemlerini çözen, çocuğu için sürekli kaygılanan... vb). Düşündüğüm gibi davranmadığımda bu tamamıyla kötü bir insan olduğumu gösterir. 2. Eğer çocuğum sürekli olumsuz davranışlarda bulunması korkunç bir durumdur ve bu benim hatalı bir anne-baba olduğumu gösterir. 3. Eğer çocuğum yetersiz olduğumu düşünürse bu değersiz olduğumu gösterir. 4. İnsan olarak değerim çocuğum üzerindeki performansıma bağlıdır. 5. İnsan olarak kişisel değerim nasıl anne-babalık yaptığım ile ilişkilidir, bu yüzden daha iyi olmak için hata yapmamalıyım. 6. Eğer çocuğumun çok problemi varsa bu değersiz olduğumu gösterir. 7. Kendi başına henüz problemlerini tam olarak çözemeyen çocuğuma kızdığım için çok kötü bir anne-babayım.
5.b. Bu İnanca İlişkin Akılcı Alternatifler	1. İnsan olarak kendini ve diğer insanları asla hiçbir şey için suçlama. 2. Çocuklar anne-babaları mutsuz etmez anne-babalar kendilerini mutsuz ederler. 3. Çocukların sıkıntıları asla anne-babaların abarttığı kadar kötü değildir, annebabalar bu sorunları, olduğundan daha büyük hale getirmemelidirler. 4. Kişinin anne-baba olarak performansı o kişinin insan olarak değerini belirleyemez. 5. Çocuğun performansı, anne-babanın insan olarak değerini belirleyemez.
6.a. Anne-Babaların Suçluluklarının Altında Yatan İnançlar	1. Geçmişte veya mevcut yaşanan sıkıntılar o kadar rahatsız edici ve korkunç ki bu sıkıntılar yüzünden çocuğumun normal bir yaşam sürdürmesi mümkün değil; bu sıkıntının giderilmesi için sürekli takip edilmesi gerekir. 2. Çocuğumun acı çekmesi korkunçtur ve onu tüm acılardan korumalıyım. 3. Çocuğumun problemlerinin tek nedeni benim. 4. Eğer bir hata yaparsam bu her zaman çocuğumu etkileyecek. 5. Çocuğumu yetersizlikten korumak için bir şeyler yapabilirdim ve yapmalıydım. 6. Çocuğumun hayatında meydana gelen her şeyden tamamen ben sorumluyum. 7. Benim kişisel yetersizliğimden dolayı çocuğum cezalandırılıyor. 8. Çocuğum için her zaman doğru olanı yapmalıyım.
6.b. Bu İnanca İlişkin Akılcı Alternatifler	1. Anne-babalar çocuklarının sorunlarının tek nedeni değildir. 2. Anne-babaların çocuklarını tüm kötü şeylerden korumaya yetecek güçleri yoktur. 3. Çocuklar birçok sıkıntıları ile başa çıkabilirler. 4. Çocuklar engellenmeye dayanabilir. 5. Anne-babalar daha iyi bilselerdi, daha iyisini yaparlardı 6. Mükemmel bir anne-baba olmak tercih edilirken, böyle olmalısın diyecek evrensel bir yasa yoktur. Anne-babalar çocuk yetiştirirken hata ve yanlışlar yapabilirler ve onlar bu hatalarından dolayı cezalandırılmayı ve ayıplanmayı hak etmezler.

Kaynak:Kaya, 2010: 37-41.

Rohner'e (1986) göre, çocukların yaşamında "en önemli kişiler" olan anne-babaları onları sevmiyor ise, o zaman, bu çocuklar kendilerini sevelemeyecek ve bu nedenle de, değersiz ve yetersiz kişiler olarak algılama eğiliminde olacaklardır. Rohner, bu durumun, çocukların kendilerine anne-babalarının onlara baktığı gibi bakma eğiliminde olmalarından kaynaklandığını ifade etmiştir. Bu noktada, kendilerini değersiz olarak algılayan çocuklar, bu duygularını kolaylıkla kişisel yetersizlikle ilgili inançlara genellemektedirler. Diğer bir deyişle, kişisel gereksinimlerini karşılamakta iyi olmadığını düşünen bir kişinin kendisiyle ilgili genel kanısı da iyi olmamaktadır (Bilen, 2013).

Anne ve babaların akıl dışı inançlarının eğitim düzeyi, yaş ve ekonomik düzeylerine göre farklılaşma durumunu incelediği görülen Ackerman (1991) 16 ile 25 yaş aralığındaki ebeveynlerim anlamlı olarak 31ile 45 yaş aralığındaki ebeveynlerden daha yüksek akılcı olmayan inanç gösterdiği saptanmıştır. Ailenin yıllık gelirine göre akılcı olmayan inançların anlamlı bir şekilde farklılaştığı gözlenmiştir. Üst ekonomik düzeydeki annelerin alt düzeydeki annelere göre akılcı olmayan inançlarının daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırma bulgularına göre annelerin akılcı olmayan inançları onların eğitim düzeylerine göre farklılaşma göstermemektedir (Kaya, 2009: 49).

Sinclair ve Nelson (1998) yaptığı çalışmalarda, anne ve babası birlikte yaşayan ve boşanan üniversite öğrencilerini romantik ilişkilerde, anne ve baba boşanması durumlarında akılcı olmayan inançları ve ilişkilerde algılamış oldukları yakınlığa etkileri araştırılmıştır. Araştırma neticesinde boşanmış olan ailede yetişen öğrencilerin ilişkilere karşı akılcı olmayan inançlarla, yakınlık hissetme düzeylerinin, anne ve babası birlikte yaşayan öğrenciler ile karşılaştırıldığı zaman manidar bir farkın olmadığı tespit edilmiştir (Altınok, 2014: 32).

Kendilerini değersiz, iyi olmayan ve eleştirileri hak eden biri olarak gören çocukların, bu duyguları kolaylıkla kişisel yetersizlik ve yeteneksizlik ile ilgili inançlara genellemektedirler. Bu çocuklar hayatlarındaki önemli olayların üzerinde kontrollerinin az olduğunu hissetmektedirler. Sevilip sevilmemenin insan hayatındaki en önemli olaylardan biri olduğu düşünüldüğünde, reddedilmiş

çocukların bu değerlendirmeleri bir anlamda doğru kabul etmek mümkündür. Ancak, bu çocuklar olumsuz öz-yeterlik duygularını yanlış olarak diğer alanlara da genelleme eğilimi sergilemektedirler. Bu çocuklar kendilerini kendi kendisini gerçekleştiren bir kehanetin ortasında buldukları görülmektedir: “Kendilerini yetersiz ve beceremeyen bir olarak gördükçe, gerçekten de öyleymiş gibi davranmaya başlayabilirler. O zaman, diğer insanlar onları daha olumsuz bir şekilde değerlendirir ve bu olumsuz değerlendirme onların zaten zedelenmiş olan öz-saygı ve öz-yeterlik duygularına bir geribildirim olarak ulaşır. Bu yıkıcı döngünün, hiç şüphe yok ki, anne-babaları tarafından reddedilmiş çocukların okul başarısının kabul edilmiş çocukların okul başarısına göre daha düşük olmasında rolü vardır. Bu döngüyü yetişkinlerin mesleki yaşamlarında da görmek mümkündür” (Eryavuz, 2006: 29).

4.5. Akılcı Duygusal Eğitim (ADE)

Akılcı duygusal eğitim, Ellis’in öncülüğünde Akılcı-Duygusal Davranış Terapisi’nin eğitimsel bir türevi şeklinde geliştirilmiştir. Akılcı duygusal eğitim, 1970’lerin başında ABD’de Akılcı Duygusal Terapi Enstitüsü (Albert Ellis Enstitüsü) içerisinde bulunan Yaşam Okulu’nda ilköğretim öğrencileriyle ilgili bir önleyici ruh sağlığı programı olarak uygulamaya başlanmıştır. Aynı dönemde New York’da bulunan bir ilköğretim okulunda bu uygulamalar yürütülmüştür ve ADE programının ilk olarak da 1974’de Knaus tarafından yayımlanmıştır. Akılcı-Duygusal Davranış Terapisi (ADDT)’ne dayanan bir psiko-eğitim çalışmasının yanında ADE’nin kendisine özgü yapısı, uygulama ve araştırma literatürü vardır (Çivitci,2014: 15). Bu başlık altında ADE ile ilgili genel bilgiler verilmiştir:

4.5.1. Temel Kavramlar

ADE, çocuk ve ergenlere hayatlarında karşılaştıkları sorunlarla nasıl daha iyi baş edebileceklerinin öğretilbileceği konusunun üzerinde şekillenmiştir. ADDT’ne göre duygusal sorunların kaynağı olayların kendisinden ziyade, olayların bireyler tarafından algılanma biçimidir. Bu algılamalardaki hatalı, akıl dışı düşünceler olumlu duygu ve yapıcı davranışları ortaya koyulabilecek biçimde değiştirilebilmektedir (Yıkılmaz, 2009: 8).

ADE kapsamında temelde kabul edilen kavramlar bulunmaktadır. Bunların en başında benlik saygısı ile benlik kabulü kavramları gelmektedir. Benlik saygısı ve benlik kabulü kavramlarının arasında ayırımın yapılması gerekir. Benlik saygısı

bireyin ben değeriyle ilgili bütünsel değerlendirme anlamını taşımaktadır. ADE, genç insanların kendilerini bireysel özellikleri, performanları ve başkalarının kendileri ile ilgili görüşlerinden ziyade, koşulsuzca kabul etmeyi öğrenmektedirler. ADE kapsamında bir kişinin değeri neler yaptığı ya da kötü veya iyi birkaç özelliğiyle değerlendirmemektedir. Kişinin zayıf ve güçlü yanlarının farkında olarak; kabul etmesini kapsayan gerçekçi bir benliğin geliştirilmesi konusunun üzerinde durulmaktadır. Bu kavramlar ile ilişkili olarak bireyin kendisinin yanılabilirdiği, hatalar yapan, bu hatalardan ders alabilen biri olarak kabul etme durumu da bulunmaktadır. ADE çerçevesinde bu eğitimi alanlar, iç görü geliştirip; kendilerini kabul etmeleri, kendilerini derecelmekten kaçınmaları, zayıf ve güçlü yönlerini tanımları ve kusurlarını esnek ve hoşgörölü karşılayarak kendini kabul etmeleri gibi konularda düzenlenen etkinliklere katılmaktadırlar (Ortakale, 2008: 192).

4.5.2. ADE Uygulamaları

ADE programlarının düzenli sınıflarda, bireysel danışma ve küçük gruplarda sunulan ruhsal sağlık modüllerinden oluşmaktadır (Yıkılmaz, 2009: 42-44):

- a) İnfomal yaklaşım: Temeli ebeveyn ve öğretmenlerin, akılcı düşünme kavramlarının çocuklara tanıtılması ve güçlendirilmesi için öğretim zamanlarının yakalanmasına dayanmaktadır. Bu yöntemin bütün bir sınıfa, küçük gruplara veya bireysel olarak uygulanabildiği görölmektedir.
- b) Yapılandırılmış ADE dersleri: Bu dersler, bütün sınıfa veya daha küçük gruplara uygulanan yapılandırılmış bir süreci ifade etmektedir. Derslerin öğrencilerin katılması ve grup etkileşimi yoluyla öğrencilerin etkinlikler ile ilgilenme olasılıklarını arttıran deneysel düzenekleri kapsadığı görölmektedir. Bu derslerde amaçlanan anlayışa ulaşabilmek için çeşitli simülasyonlar, canlandırmalar, oyunlar, sanatsal alıştırımlar, tartışma, bibliyoterapi, yazma ve müzik etkinlikleri kullanılabilmektedirler.
- c) ADE öğrenme merkezleri: Genel olarak ilköğretim ve ortaöğretim öğretmenlerinin öğrencilerin bağımsız olarak çalışıp; sınıfta öğretimi yapılan kavramları pekiştirmeleri ya da yeni fikir üretmeleri için kurulan öğrenme

merkezleridir. ADE etkinliklerinin kolayca çalışma kağıtları, yama ya da oyunlar ile bu tarz bir faaliyete dönüştürülebilmektedir.

- d) Müfredata entegre etmek: ADE uygulanmasının diğer yolunun bir müfredatın içine entegre etmek olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin müfredatı işlerken duygu ve düşüncelerini sağlıklı olarak ifade eden ve sorunlarını akılcı yöntemlerle çözebilen karakterleri anlatan hikayeleri seçerek tartışabilecekleri bir ortam oluşturdıkları durumdur. Özellikle sosyal çalışmalar içeren derslerde öğrencilerin politikacılarda akılcı ve/veya akılcı olmayan davranışlarını inceleyebildikleri, politik kampanyalarda görülen gerçeklikler ve varsayımları ayırt edebildikleri derslerdir. Müfredata entegre etme yaklaşımının, yapılandırılmış ADE derslerinden daha az yönlendirici olduğu ancak akılcı düşünme kavramlarını pekiştirme ve okul yapısının bir parçası haline getirmenin pratik bir yöntem olduğu kabul edilmektedir.

BÖLÜM V

YÖNTEM

5.1. Yöntem

Deneklerden elde edilen verilerin sayısı, ölçüm gibi birtakım değerler alan verilere nicel veri denirken bu sayı ve değerlerin kullanılması ile yapılan analizlere de nicel veri analizi denir (Kıncal, 2014).

Bu çalışma nicel verilere dayalı tarama modelinde tasarlanmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu varolduğu şekliyle değiştirmeden betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırma konusu olan nesne, birey kendi mevcut koşulları içinde değerlendirilip betimlenir (Karasar, 2014).

5.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini İstanbul ilinde yer alan devlet anaokullarında devam etmekte olan çocukların anneleri teşkil etmektedir. Örneklem ise, İstanbul'da Küçükçekmece ilçesinde bulunan 7 bağımsız anaokulunda çocuğu olan 500 anneye ulaşılmış ve ulaşılan anneler çalışma hakkında bilgilendirilmiş bunlardan 262 kişi çalışmaya katılmayı kabul etmiştir. Katılımcı bireylerin yaş aralığı 20-52 arasında olup yaş ortalaması 33,34 ve standart sapması 5,39 olarak tespit edilmiştir.

5.3. Araştırma Sınırlılıkları

Araştırmada maddi imkânsızlıklardan dolayı örneklem üzerinde çalışılmış olması, araştırmanın sadece İstanbul ili Küçükçekmece ilçesi ile sınırlandırılmış olması, araştırmanın anneler üzerinde yapılmış olması, araştırmanın katılımcı bireylerin benlik saygısı, akılcı olmayan inançlar ve çocuklarını kabul red düzeylerinin belirlenmesi ile sonlandırılması araştırmanın başlıca sınırlılıklarıdır.

5.4. Araştırma Varsayımları

Katılımcı bireylerin kendilerine yöneltilen ölçek maddelerini cevaplayabilecek entellektüel düzeye sahip oldukları, yöneltilen maddelere samimi cevaplar verdikleri, örneklemin evreni temsil ettiği, ölçeklerin araştırmanın amacı

doğrultusunda istenen kavramları ölçme’de yeterli olduğu araştırmanın başlıca varsayımlarıdır.

5.5. Veri Toplama Araçları

Yapılan bu çalışmada araştırmacı tarafından oluşturulan kişisel bilgi formu, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları Ölçeği ve Anne Çocuk İlişkisi Ölçeği kullanılmıştır.

Kişisel bilgi formu; katılımcı bireylerin özelliklerini tespit etmek amacıyla yazar tarafından literatür taraması yapılarak amaca uygun olarak geliştirilen ve çoktan seçmeli 13 sorudan oluşmaktadır. Bu sorular kişinin eğitim düzeyi, medeni durumu, çalışma durumu, kişinin kimlerle yaşadığı ve ebeveyn durumu, gelir durumu, çocukluk çağı şiddet öyküsü gibi değişkenlerden oluşmaktadır.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği:Sosyal bilimlerde yapılan araştırmalarda en geniş kapsamlı kullanılan ölçeklerden biridir. Ölçekte çoktan seçmeli 63 madde bulunmaktadır. Ölçeğin on iki alt ölçeği vardır. İlk on maddesi benlik saygısını değerlendirmek amacıyla kullanılmaktadır. Yapılan bu çalışmada benlik saygısını ölçmek amacıyla ilk 10 madde kullanılmıştır. Likert tipte bir kendini değerlendirme ölçeği olan bu bölüm 10 sorudan oluşmakta ve soruların her biri “çok doğru”, “doğru”, “yanlış”, “çok yanlış” olarak değerlendirilmektedir. Ölçek Rosenberg (1965) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek puanlamasında düşük puan, benlik saygısının yüksekliğini; yüksek puan, benlik saygısının düşüklüğünü gösterir. RBSÖ’nün Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasında 0-1 puan yüksek benlik saygısı, 2-4 puan orta benlik saygısı, 5-6 puan düşük benlik saygısı olarak puanlandırılmıştır. (Çuhadaroglu, 1986.)

Yapılan bu çalışmada katılımcılardan toplanan veri seti üzerinden yapılan analiz sonucunda Rosenberg Benlik saygısı ölçeği Cronbach alfa katsayısının 0,650 ile oldukça güvenilir olduğu tespit edilmiştir.

Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları Ölçeği; Bu ölçek anne babaların kendilerinden ve çocuklarından akılcı olmayan beklentileri ölçmektedir. Bu ölçekle ilgili katılımcı annelere 29 soru sorulmuştur. Beklentiler ve mükemmeliyetçilik alt boyutları vardır. 1. 2. 4. 6. 8. 9. 12. 14. 15. 16. 17. 18. 20. 23. 26.27. ve 29. sorular

beklenti alt boyutunu, 3. 5. 7. 10. 11. 13. 19. 21. 22. 24. 25. ve 28. sorular mükemmeliyetçilik alt boyutunu oluşturmaktadır.

Beklentiler alt boyutu daha çok “Çocuk her zaman anne-babasının kendisinden beklediği gibi davranmalıdır” gibi anne-babaların çocuklarının kendilerine nasıl davranmaları gerektiği ile ilgili akılcı olmayan inançlardan oluştuğu gözlenmiştir. Mükemmeliyetçilik alt boyutu maddeleri, incelendiğinde ise “Her zaman mükemmel bir anne-baba olmalıyım” gibi anne-babaların çocuk yetiştirmeye ilişkin kendilerinden mükemmeliyetçi isteklerini içerdiği gözlenmektedir(Kaya, 2010:74).

Ölçeğin derecelendirme aşamasında tamamen katılıyorum(1)’dan hiç katılmıyorum(5)’a kadar 5’li likert ölçek seçeneklerinden birini seçmeleri istenmektedir. Ölçeğin en düşük puanı 29, en yüksek puanı 145’tir. Yüksek puan, düşük akılcı olmayan inanca işaret ederken, düşük puan yüksek akılcı olmayan inanca işaret etmektedir. Yapılan bu araştırmada yazar tarafından Ölçeğin alt boyutlarının güvenilirliği ise beklentiler alt boyutu için 0,876, mükemmeliyetçilik alt boyutu için 0,834 olarak tespit edilmiştir.

Anne baba Akılcı olmayan inançlar ölçeği, Kaya ve Hamamcı (2011) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 303 ebeveyn üzerinde uygulanmış ve faktör analizi yapılarak son hali verilmiştir. Kaya ve Hamamcı (2011)tarafından, yapılmış olan çalışmada Beklentiler alt boyutunun açıkladığı varyansın 20,91 ve Mükemmeliyetçilik alt boyutunun açıkladığı varyansın17,42 olduğutespit edilmiştir. Kaya ve Hamamcı (2011) ölçeğin alt boyutlarının test ve tekrar test iç tutarlılık katsayılarını 0,80 ile 0,89 arası olarak tespit etmişlerdir.

Anne Çocuk İlişkisi Ölçeği; Bu ölçeğin amacı annenin çocuğunu reddetme veya kabullenme davranışlarına bakar. Özgün form 1980 yılında Rohner, Saavedra ve Granum tarafından geliştirilmiştir. Formda 60 soru ve dört alt boyut mevcuttur. Bu ölçekle ilgili katılımcı annelere 56 soru sorulmuştur. Sıcak olmayan, saldırganlık, ihmal ve farklılaşmamış alt boyutları vardır.

Sıcak Olmayan alt boyutu, sıcaklık ve şefkatin bulunduğu ebeveyn kabulü ile fiziksel ve/veya sözel incitici davranışların ortaya konduğu reddedici tutumları

ölçer. Saldırganlık alt boyutu, çocuğa yöneltilen öfke, nefret gibi duyguların düzeyini belirler. İhmal alt boyutu, ebeveynin çocuğa karşı alakasız ve kayıtsız olmasının düzeyini belirler. Farklılaşmamış alt boyutu, red davranışlarının net olmamasına rağmen çocuğun sevilmediğini, istenmediğini veya reddedilmiş hissetmesine sebep olan tutumları saptar.

Ölçeğin derecelendirme aşamasında hiçbir zaman doğru değil(1), nadiren doğru(2), bazen doğru(3) ve hemen hemen her zaman doğru(4) seçeneklerinden birini seçmeleri istenmektedir. Ölçeğin en düşük puanı 56, en yüksek puanı 224'tür. Alt ölçeklerden alınan puanların toplamı toplam reddetme puanını verir. Ölçekten alınan toplam puanın yüksek olması annenin çocuğunu reddetme oranında yüksek olduğu anlamına gelir (Mete, 2015:47). Anjel (1985) yapmış olduğu çalışmada alt boyutların iç tutarlılığı için Cronbach alfa katsayısını hesaplamış ve 0,57 ile 0,80 arası değerlere ulaşmıştır. Tüm ölçek için cronbach alfa katsayısını 0,89 olarak tespit etmiştir. Yazar alt boyutların toplam skor ile olan ilişkisini incelemiş ve 0,75 ile 0,86 arasında korelasyon katsayıları bulmuştur.

Ölçeğin Türkçe uyarlaması Kaya ve Hamamcı (2011) tarafından yapılmıştır. Kaya ve Hamamcı (2011) ölçeğin geçerlilik kapsamında varimax dik döndürme tekniği ile açıklayıcı faktör analizi yapmış ve maddelerin ölçek tamamı ile olan ilişkisi için Pearson korelasyon analizi yapmışlardır. Ölçek alt boyutlarından beklentiler alt boyutu için öz değeri 6,06 ve açıkladığı varyansı 20,91 olarak tespit ederken Mükemmeliyetçilik alt boyutu için öz değeri 5,05 ve açıkladığı varyansı 17,42 olarak tespit etmişlerdir. Ölçeğin toplam açıkladığı varyansı 38,33 olarak tespit etmişlerdir. Kaya ve Hamamcı yapmış oldukları çalışmada beklentiler ölçeğinin Cronbach alfa katsayısını 0,89, test-tekrar test korelasyon katsayısını 0,84, Mükemmeliyetçilik alt boyutu için Cronbach alfa katsayısını 0,86 ve Test-tekrar test korelasyon katsayısını 0,80 olarak tespit etmişlerdir.

Yapılan bu araştırmada yazar tarafından ölçeğin alt boyutlarının güvenilirliği ise sıcak olmayan alt boyutu için 0,790, saldırganlık alt boyutu için 0,870, ilham alt boyutu için 0,649 ve farklılaşmamış alt boyutu için 0,706 olarak tespit edilmiştir.

5.6. Veri Analizi

Yapılan bu çalışmada katılımcı annelerin örneklem grubundan elde edilen nicel veriler SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 23 paket programı aracılığı ile analiz edilmiştir. Grupların demografik özelliklerine ilişkin frekans ve yüzde değerleri verilmiştir. Sürekli nicel değişkenler için ortalama, standart sapma, medyan, minimum ve maksimum gibi tanımlayıcı istatistikler verilmiştir. Veri setinin güvenilirlik analizi Cronbach's Alfa katsayısı ile test edilmiştir. Değişkenlerin normal dağılım gösterip göstermediğinin tespiti için Kolmogorov-Smirnov testi yapılmıştır. Gruplara göre ölçüm değerlerinin karşılaştırılması amacıyla parametrik olmayan testlerden iki grup karşılaştırmasında Mann Whitney U ve ikiden fazla grup karşılaştırmasında Kruskal Wallis H testleri yapılmıştır.

İkili karşılaştırmalar Benforroni düzeltmeli Dunnn Çoklu karşılaştırma testi ile yapılmıştır. Değişkenler arası ilişkiyi tespit etmek amacıyla Spearman Korelasyon Analizi uygulanmıştır. Değişkenler arası nedensel ilişkiler için çoklu regresyon analizi kullanılmıştır. Normal dağılmayan değişkenler için Log, Ln dönüşümleri uygulanmıştır. Bağımlı ve bağımsız değişkenler arası doğrusal ilişkinin tespiti için Linearty testi yapılmıştır. Çoklu doğrusal bağlantının olup olmadığını tespit etmek amacıyla VIF (Variance Inflation Factor) değeri ve Tolerans değeri hesaplanmıştır. Hata terimleri arasında otokorelasyon olup olmadığı Durbin Watson testi ile test edilmiştir. Tüm bağımsız değişkenlerin anlamlı olup olmadığını tespit etmek için Backward metodu kullanılmıştır. Tüm analizler 0,05 hata payında sınanmıştır.

BÖLÜM VI

BULGULAR

Veri Frekansları anket uygulanan 262 anneden alınan cevap sayılarına göre belirlenmiştir.

6.1.Demografik Özelliklere Göre Bulgular

Tablo 6.1.Demografik Özelliklerin Dağılımı

	N	Ort.+SS-Ortanca-(Min.-Maks.)
Yaş	258	33,34±5,3933- (20-52)
Evinize Giren Yaklaşık Gelir Düzeyi	189	4325,93±2409,513500- (1000-13000)
Evliyseniz Kaç Yıllık Evlisiniz	232	9,71±4,638- (1-26)
Evliliğinizin Kaçınıc Yılında Hamile Kaldınız	248	2,08±1,452- (1-9)
Eğitim Düzeyi	n	%
İlkokul	31	11,83
Ortaokul	17	6,49
Lise	77	29,39
Lisans	121	46,18
Lisansüstü	16	6,11
Toplam	262	100
Medeni Durum		
Evli	246	93,89
Bekar	14	5,34
Dul	2	,76
Toplam	262	100
Çalışıp Çalışmama Durumu		
Çalışıyor	117	45,35
Çalışmıyor	141	54,65
Toplam	258	100
İstenilen Bir Hamilelik Miydi?		
Evet	232	92,80
Hayır	18	7,20
Toplam	250	100
Kimlerle Yaşıyorsunuz		
Sadece Çocuklar	2	,77
Eş ve Çocuklar	218	83,85
Eş-Çocuklar-Aile Büyükleri	32	12,31
Diğer	8	3,08
Toplam	260	100
Ebeveyn Durumunuz		
Anne-Baba Sağ Birlikte	231	88,17
Anne-Baba Sağ Boşanmış	10	3,82
Anne Sağ Baba Ölü	15	5,73
Anne Ölü Baba Sağ	6	2,29
Toplam	262	100
Sahip Olduğunuz Çocuk Sayısı		
1	100	39,37
2	127	50,00
3	17	6,69
4	10	3,94
Toplam	254	100

Yapılan analiz sonucundan katılımcıların %46'sının lisans mezunu, %94'ünün evli ve %55'inin çalışmadığı, ortalama 4325,93±2409,51 TL gelir düzeyine sahip olduğu, %50'sinin 2 çocuklu olduğu ve %84'ünün eşi ve çocuklarıyla yaşadığı belirlenmiştir. Ebeveyn durumunu incelendiğimizde %88'inin annesi ve babasının sağ ve birlikte olduğu görülmektedir. Katılımcıların ortalama evlilik süreleri 9,71±4,63 yıl olduğuevliliklerinin ortalama 2,08±1,45'ici yılında hamile kaldığıve %93'ünün hamileliğinin istenilen bir hamilelik olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 6.2.Katılımcıların Çocukluk Çağı Şiddet Öyküsü

	Ort.+SS- Ortanca-(Min.-Maks.)
Ben çocukken ailemden biri bana vurur ya da beni döverdi (n=260)	4,21±0,92 4- (1-5)
Ben çocukken annemi babamı ya da kardeşimi dövülürken gördüm (n=260)	4,44±0,86 5- (1-5)
Ben çocukken bir yetişkin veya 5 yaş büyük biri tarafından cinsel içerikli davranışlara maruz kaldım (n=258)	4,86±0,51 5- (1-5)
Her Zaman (1) Sık Sık (2) Bazen (3) Nadiren (4) Asla (5)	

Katılımcı bireylerin çocukluk çağı şiddet öykülerini incelemek amacıyla yöneltilen maddelere verilen cevapların dağılımları ve ortalamalı incelendiğinde, “Ben çocukken ailemden biri bana vurur ya da beni döverdi” maddesine katılımcıların 4,21 ortalama ile katıldıkları ve diğer şiddet yaşantılarına göre fiziksel istismar yaşantılarının daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Şiddet öyküsüne yönelik cevapların dağılımlarını da görebilmek için her zamani sık sık, bazen ve nadiren şıkları ‘evet’ başlığı altında birleştirilmiş, asla cevap şıkkı ise ‘hayır’ başlığında alınmıştır. Cevap şıklarının birleştirilmesiyle alınan dağılımlara göre; “ben çocukken ailemden biri bana vurur yada döverdi” ifadesine verilen cevapların birleştirilmesi sonucunda katılımcıların %54.62’si nadiren veya daha fazla fiziksel istismara maruz kaldığını belirtmiştir. “Ben çocukken annemi babamı ya da kardeşimi dövülürken gördüm” ifadesine verilen cevaplar birleştirildiğinde katılımcıların %37.70’inin şiddete tanıklık ettiği, “Ben çocukken bir yetişkin veya 5 yaş büyük biri tarafından cinsel içerikli davranışlara maruz kaldım” ifadesine verilen

cevaplar birleştirildiğinde ise katılımcıların %8.92'sinin cinsel istismara maruz kaldığı anlaşılmaktadır.

Tablo 6.3.Güvenirlilik Analizi ve Normallik Dağılımı

	Cronbach's Alpha	N
Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği	0,650	10
Anne-Baba Akılcı Olmayan İnançları Ölçeği	0,883	29
Beklentiler Alt Boyutu	0,875	17
Mükemmeliyetçilik Alt Boyutu	0,826	12
Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği	0,682	56
Sıcak Olmayan Alt Boyutu	0,756	19
Saldırganlık Alt Boyutu	0,871	14
İhmal Alt Boyutu	0,687	13
Farklılaşmamış Alt Boyutu	0,682	10

Cronbach's alfa katsayısına göre ölçeğin güvenirlik sınırları aşağıdadır. (Özdamar, 1999)

$0.00 < \alpha < 0.40$ ise ölçek güvenilir değildir.

$0.40 < \alpha < 0.60$ ise ölçek düşük güvenirliktedir.

$0.60 < \alpha < 0.80$ ise oldukça güvenirlidir.

$0.80 < \alpha < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenirlidir.

Yapılan analiz sonucunda her bir alt boyut iç tutarlılık analizleri açısından değerlendirildiğinde, Rosenberg Benlik Saygısı düzeyi 0,650 oldukça güvenilir olduğu, Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları Ölçeği için ölçek genel toplamının 0,883, beklentiler alt boyutu 0,8765 Mükemmeliyetçilik alt boyutu 0,826 yüksek derecede güvenilir olduğu ve Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği için ölçek genel toplamının 0,682 ve Sıcak Olmayan alt boyutu 0,756 oldukça güvenilir olduğu, Saldırganlık alt boyutu 0,871 yüksek derecede güvenilir, İhmal alt boyutu 0,687 ve Farklılaşmamış alt boyutu 0,682 oldukça güvenilir olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 6.4.Ölçeklerin Alt Boyutlarının Normallik Dağılımı

	Kolmogorov-Smirnov ^a		
	İstatistik	s.d.	P
Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği Genel Toplam	,139	262	,000
Sıcak Olmayan Alt boyutu	,183	262	,000
Saldırganlık Alt Boyutu	,217	262	,000
İhmal Alt Boyutu	,168	262	,000
Farklılaşmamış Alt Boyutu	,187	262	,000
Rosenberg Benlik Saygısı	,201	262	,000
Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları Ölçeği Genel Toplamı	,070	262	,003
Beklentiler Alt Boyutu	,091	262	,000
Mükemmeliyetçilik Alt Boyutu	,074	262	,001

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nin, Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları Ölçeği'nin ve Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği'nin alt boyutlarının normal dağılıp dağılmadığını anlamak için Kolmogorov-Smirnov testi uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda Anne Çocuk İlişkileri genel toplamı ($p=0,000$), Sıcak Olmayan alt boyutu ($p=0,000$), Saldırganlık alt boyutu ($p=0,000$), İhmal alt boyutu ($p=0,000$), Farklılaşmamış alt boyutu ($p=0,000$), Rosenberg Benlik Saygısı düzeyi ($p=0,000$), Anne Baba Akılcı olmayan İnançları ölçeği genel toplamı ($p=0,003$), Beklentiler alt boyutu ($p=0,000$) ve Mükemmeliyetçilik alt boyutu ($p=0,001$) normal dağılmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$). Değişkenler normal dağılmadığı için parametrik olmayan testler kullanılmıştır.

Tablo 6.5.Ölçekler ve Alt Boyutlarına İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

	N	$\bar{X}$	Standart Sapma	Medyan	Minimum	Maksimum
Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği Genel Toplam	262	145,77	9,45	147,00	118,00	167,00
Sıcak Olmayan Alt Boyutu	262	28,89	5,91	27,00	21,00	52,00
Saldırganlık Alt Boyutu	262	50,61	6,06	52,00	28,00	56,00
İhmal Alt Boyutu	262	32,69	2,71	33,00	21,00	40,00
Farklılaşmamış Alt Boyutu	262	33,59	3,81	35,00	18,00	40,00
Rosenberg Benlik Saygısı	262	0,94	0,67	0,75	0,00	3,42
Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları Ölçeği Genel Toplamı	262	97,65	15,12	96,00	52,00	132,00
Beklentiler Alt Boyutu	262	67,57	10,12	68,00	33,00	84,00
Mükemmelliyetçilik Alt Boyutu	262	30,08	8,02	30,00	13,00	50,00

Anne Çocuk İlişkileri Ölçeğinin en düşük puanı 118, en yüksek puanı 167 olduğu, Rosenberg Benlik Saygısı ölçeğinin en düşük puanı 0 ve en yüksek puanı 3,42 olduğu ve Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları Ölçeği en düşük puanı 52, en yüksek puanının 132 olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 6.6.Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği ile Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Arasında Spearman Korelasyon Analizi

		Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği Genel Toplam	Sıcak Olmayan Alt boyutu	Saldırganlık Alt Boyutu	İhmal Alt Boyutu	Farklılaşmamış Alt Boyutu
Rosenberg Benlik Saygısı	rho	-0,062	,189**	-,139*	-0,042	-,228**
	p	0,318	0,002	0,025	0,501	0,000
	n	262	262	262	262	262

Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği toplam ve alt boyutları puanları ile Rosenberg Benlik Saygısı düzeyi arasındaki ilişkiyi belirlemek için Spearman Korelasyon Analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği toplam puanı($p=0,318$) ve ihmal alt boyutu ($p=0,501$) ile Rosenberg Benlik Saygısı düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Sıcak olmayan alt boyutu ile Rosenberg Benlik Saygısı düzeyi arasında ($r=0,189$, $p=0,002$) pozitif yönlü ve anlamlı zayıf bir ilişki, farklılaşmamış alt boyutu ($r=-0,228$, $p=0,000$) vesaldırganlık alt boyutu ($r=-0,139$, $p=0,025$) ile Rosenberg Benlik Saygısı düzeyi arasında negatif yönlü, anlamlı ve zayıf bir ilişki vardır. Rosenberg Benlik Saygısı düzeyi artarken Sıcak Olmayan alt boyutu artmakta, Saldırganlık alt boyutu ve Farklılaşmamış alt boyutu azalmaktadır.

Tablo 6.7. Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği ile Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları Ölçeği Arasında Spearman Korelasyon Analizi

		Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları Ölçeği Genel Toplamı	Beklentiler Alt Boyutu	Mükemmeliyetçilik Alt Boyutu
Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği Genel Toplam	rho	0,068	,222**	-0,114
	P	0,270	0,000	0,065
	N	262	262	262
Sıcak Olmayan Alt boyutu	rho	-,313**	-,436**	-0,053
	P	0,000	0,000	0,395
	N	262	262	262
Saldırganlık Alt Boyutu	rho	,124*	,341**	-,155*
	P	0,044	0,000	0,012
	N	262	262	262
İhmal Alt Boyutu	rho	,171**	,185**	0,089
	P	0,005	0,003	0,150
	N	262	262	262
Farklılaşmamış Alt Boyutu	rho	,241**	,452**	-0,056
	P	0,000	0,000	0,368
	N	262	262	262

Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği toplam ve alt ölçek puanları ile Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları Ölçeği toplam ve alt ölçek puanları arasında Spearman Korelasyon Analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği toplam puanı ile Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları Ölçeği toplam puanı ($p=0,270$) ve Mükemmeliyetçilik alt boyutu ($p=0.065$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamazken, Beklentiler alt boyutu ile pozitif yönlü zayıf düzeyde ($r=0,222$, $p<0,001$) istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Diğer bir ifade ile Annenin çocuğunu reddetmesi yükseldikçe anne-babaların çocukların kendilerine nasıl davranmaları gerektiği ile ilgili akılcı olmayan inanç düzeyleri artmaktadır.

Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği'nin Sıcaklık alt boyutu ile Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları Ölçeği Toplam puanı ($r=-0,313$, $p<0,001$) ve Beklentiler alt boyutu ($r=-0,436$, $p=0,001$) arasında negatif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle anne-baba Akılcı Olmayan İnanç düzeyi, anne-babaların çocuklarının kendilerine nasıl davranmaları gerektiği ile ilgili akılcı olmayan Beklentiler düzeyi artıkça annenin çocuğunu reddetme düzeyi de artmaktadır.

Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği'nin Sıcaklık alt boyutu ile Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları Ölçeği'nin Mükemmeliyetçilik alt boyutu arasında ise anlamlı bir ilişki belirlenmemiştir ($p>0,395$).

Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği'nin Saldırganlık alt boyutu ile Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları Ölçeği Toplam puanı ($r=0,124$, $p<0,05$) ve Beklentiler alt boyutu ($r=0,341$, $p=0,001$) arasında pozitif yönlü zayıf düzeyde, Mükemmeliyetçilik alt boyutu ($r=-0,155$, $p<0,05$) arasında ise negatif yönlü zayıf düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Diğer bir ifade ile Anne tarafından çocuğa yöneltilen öfke, nefret duygularının artması durumunda, akılcı olmayan inanç düzeyi ve Beklentiler alt boyutu düzeyi (anne babaların çocuklarının kendilerine nasıl davranmaları gerektiği ve anne-babaların çocuk yetiştirmeye ilişkin kendilerinden mükemmeliyetçi isteklerine ilişkin akılcı olmayan inanç düzeyleri) artmaktadır.

Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği'nin İhmal alt boyutu ile Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları Ölçeği Toplam puanı ($r=0,171$, $p=0,01$) ve Beklentiler alt boyutu ($r=0,185$, $p=0,01$) arasında pozitif yönlü zayıf düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Diğer bir ifade ile Annenin çocuğu red etme düzeyi arttıkça Anne Baba Akılcı Olmayan İnanç ve Beklentiler düzeyi (anne babaların çocuklarının kendilerine nasıl davranmaları gerektiği ve anne-babaların çocuk yetiştirmeye ilişkin kendilerinden mükemmeliyetçi isteklerine ilişkin akılcı olmayan inanç düzeyleri)artmaktadır.Mükemmeliyetçilik alt boyutu arasında ise anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($p>0,150$).

Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği'nin Farklılaşmamış alt boyutu ile Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları Ölçeği Toplam puanı ($r=0,241$, $p=0,001$) arasında pozitif yönlü zayıf düzeyde, Beklentiler alt boyutu ($r=0,452$, $p=0,001$) arasında ise pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.Diğer bir ifade ile ret davranışlarının net olmamasına rağmen çocuğun sevilmediğini, istenmediğini veya reddedilmiş hissetmesine sebep olan tutum düzeyi arttıkça Anne Baba Akılcı Olmayan İnançlar toplam düzeyi ve Beklentiler alt boyutu (anne babaların çocuklarının kendilerine nasıl davranmaları gerektiği ve anne-babaların çocuk yetiştirmeye ilişkin kendilerinden Mükemmeliyetçi isteklerine ilişkin Akılcı Olmayan İnanç düzeyleri)artmaktadır. Mükemmeliyetçilik alt boyutu arasında ise anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($p>0,368$). Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları Ölçeğinin Mükemmeliyetçilik alt boyutu ile Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği'nin sadece Saldırganlık alt boyutu ($r=-0,155$, $p=0,012$) arasında negatif yönlü ve zayıf düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Diğer bir ifade ile Anne-babaların çocuk yetiştirmeye ilişkin kendilerinden Mükemmeliyetçi isteklerine ilişkin Akılcı Olmayan İnanç düzeyleri arttıkça toplam reddetme düzeyi düşmektedir.

Tablo 6.8. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği İle Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları Ölçeği Arasında Spearman Korelasyon Analizi

		Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları Ölçeği Genel Toplamı	Beklentiler Alt Boyutu	Mükemmeliyetçilik Alt Boyutu
Rosenberg Benlik Saygısı	rho	-,369**	-,272**	-,275**
	p	0,000	0,000	0,000
	n	262	262	262

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ile Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları Ölçeği alt boyutları arasında Spearman Korelasyon Analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda Rosenberg Benlik Saygısı düzeyi Anne Baba akılcı olmayan İnançları genel toplamı ($r=-0,369$, $p=0,000$) arasında negatif yönlü, anlamlı ve orta düzeyde ilişki, Beklentiler alt boyutu ($r=-0,272$ $p=0,000$) ve Mükemmeliyetçilik alt boyutu ($r=-0,275$, $p=0,000$) arasında ise negatif yönlü, anlamlı ve zayıf düzeyde ilişki olduğu tespit edilmiştir. Rosenberg Benlik Saygısı düzeyi artarken Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları toplam puanı, Beklentiler alt boyutu ve Mükemmeliyetçilik alt boyutu puanları azalmaktadır. Diğer bir ifade ile annenin Benlik Saygısının artması anne-babaların çocuklarının kendilerine nasıl davranmaları gerektiği ile ilgili Akılcı Olmayan İnançlar ve anne-babaların çocuk yetiştirmeye ilişkin kendilerinden Mükemmeliyetçi istekleri düzeylerinde azalma olmaktadır.

Tablo 6.9. Katılımcı Annelerin Eğitim Düzeylerine Göre, Anne Çocuk İlişki düzeyleri, Benlik saygısı düzeyi ve Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları düzeylerinin incelenmesi

	İlköğretim			Ortaöğretim			Üniversite ve üstü			χ^2	sd.	p
	n	$\bar{X}$	S.S	n	$\bar{X}$	S.S	n	$\bar{X}$	S.S.			
Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği	48	147,19	9,50	77	144,44	11,08	137	146,02	8,35	3,100	2	0,212
Genel Toplam												
Sıcak Olmayan Alt boyutu	48	30,23	6,56	77	28,88	5,39	137	28,42	5,93	3,857	2	0,145
Saldırganlık Alt Boyutu	48	51,29	4,64	77	49,97	6,18	137	50,73	6,42	3,718	2	0,156
İhmal Alt Boyutu	48	32,13	2,69	77	32,61	2,91	137	32,93	2,58	6,037	2	0,049
Farklılaşmamış Alt Boyutu	48	33,54	2,65	77	32,97	3,98	137	33,95	4,02	7,934	2	0,019
Rosenberg Benlik Saygısı	48	1,21	,70	77	,99	,64	137	,82	,65	17,058	2	0,000
Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları Ölçeği	48	87,90	13,55	77	95,40	12,00	137	102,33	15,37	41,827	2	0,000
Genel Toplamı												
Beklentiler Alt Boyutu	48	62,56	10,38	77	66,74	8,11	137	69,80	10,40	22,389	2	0,000
Mükemmeliyetçilik Alt Boyutu	48	25,33	6,61	77	28,66	7,58	137	32,53	7,82	30,450	2	0,000

Eğitim düzeyine göre Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği toplam ve alt ölçek puanları, Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları Ölçeği toplam ve alt ölçek puanları ve Rosenberg Benlik Saygısı düzeylerinde farklılık olup olmadığını tespit etmek amacıyla Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda eğitim düzeylerine göre, Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği'nin İhmal alt boyutu ($\chi^2_2=6,037$, $p=0,049$), Farklılaşmamış alt boyutu ($\chi^2_2=7,934$, $p=0,019$), Rosenberg Benlik Saygısı düzeyi ($\chi^2_2=17,058$, $p=0,000$), Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları genel düzeyi ($\chi^2_2=41,827$, $p=0,000$), Beklentiler alt boyutu ($\chi^2_2=22,389$, $p=0,000$) ve Mükemmeliyetçilik alt boyutunun ($\chi^2_2=30,450$, $p=0,000$) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bu anlamlı farklılığın kaynağını tespit etmek

amacıyla Bonferroni Dunn Çoklu karşılaştırma testi yapılmıştır.Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda,

Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği'nin ihmal alt boyutu düzeyinde, üniversite ve üstü mezunu olanların ($\bar{X}=32,93$) ortalaması, ilköğretim mezunu ($\bar{X}=32,13$) olanlara göre daha yüksek düzeydedir($p=0,000$). Diğer bir ifade ile üniversite ve üzeri olan annelerin çocuklarını ihmal düzeyinin ilköğretim mezunu olanlara göre daha yüksektir, Üniversite ve üstü mezuniyet derecesine sahip olan annelerin çocuklarını daha fazla ihmal ettiklerini belirttikleri tespit edilmiştir.

Farklılaşmamış düzeyinde, üniversite ve üstü mezunu olanların ($\bar{X}=33,95$) ortalaması, ortaöğretim mezunu ($\bar{X}=32,97$) olanlara göre daha yüksek düzeydedir($p=0,036$).Üniversite ve üzeri mezun olan annelerin Red davranışlarının net olmamasına rağmen çocuğun sevilmediğini, istenmediğini veya reddedilmiş hissetmesine sebep olan tutumları ortaöğretim mezunu olanlara göre daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir

Rosenberg Benlik Saygısı düzeyi ortalamalarında, üniversite ve üstü mezunu olanların ($\bar{X}=0,82$) ortalaması, ortaöğretim mezunu ($\bar{X}=0,99$, $p=0,049$) ve ilköğretim mezunu ($\bar{X}=1,21$, $p=0,000$) olanlara göre daha düşük düzeydedir.Üniversite mezunu olanların benlik saygısı ortaöğretim ve ilköğretim mezunu olanlara göre daha yüksek benlik saygısına sahip oldukları tespit edilmiştir.

Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları Ölçeği genel toplam düzeyinde, üniversite ve üstü mezunu olanların ($\bar{X}=102,33$) ortalaması, ortaöğretim mezunu ($\bar{X}=95,40$, $p=0,000$) ve ilköğretim mezunu ($\bar{X}=87,90$, $p=0,000$) olanlara göre daha yüksek düzeydedir. Ortaöğretim mezunu olanların ortalaması da ilköğretim mezunlarına göre daha yüksek düzeydedir($p=0,029$).Diğer bir ifadeyle Üniversite ve üzeri eğitim düzeyine sahip olanların ortaöğretim ve ilköğretim mezunu olanlara göre anne-babaların çocuklarının kendilerine nasıl davranmaları gerektiği ile ilgili akılcı olmayan inançları düzeylerinin ve anne-babaların çocuk yetiştirmeye ilişkin kendilerinden mükemmeliyetçi istekleri düzeylerinin daha düşük olduğu tespit edildi.

Beklentiler düzeyinde, üniversite ve üstü mezunu olanların ($\bar{X}=69,80$) ortalaması, ortaöğretim mezunu ($\bar{X}=66,74$, $p=0,010$) ve ilköğretim mezunu ($\bar{X}$

=62,56, $p=0,000$) olanlara göre daha yüksek düzeydedir. Diğer bir ifadeyle Üniversite ve üzeri mezuniyet derecesine sahip olanların anne-babaların çocuklarının kendilerine nasıl davranmaları gerektiği ile ilgili akılcı olmayan inanç düzeylerinin ortaöğretim ve ilköğretim mezunu olanlara göre daha düşük olduğu tespit edildi.

Mükemmeliyetçilik düzeyinde, üniversite ve üstü mezunu olanların ($\bar{X}=32,53$) ortalaması, ortaöğretim mezunu ($\bar{X}=28,66$, $p=0,004$) ve ilköğretim mezunu ($\bar{X}=25,33$, $p=0,000$) olanlara göre daha yüksek düzeydedir. Diğer bir ifadeyle Üniversite ve üstü mezuniyet derecesine sahip olanların anne-babaların çocuk yetiştirmeye ilişkin kendilerinden mükemmeliyetçi istekleri düzeylerinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcı annelerin eğitim düzeylerine göre Anne Çocuk İlişkiler genel toplam ($\chi^2_2=3,100$, $p=0,212$), sıcak olmayan alt boyutu ($\chi^2_2=3,857$, $p=0,145$) ve saldırganlık alt boyutu ($\chi^2_2=3,718$, $p=0,156$), düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Tablo 6.10.Katılımcı Annelerin Kimlerle Yaşadıklarına Göre, Anne Çocuk İlişki düzeyleri, Benlik saygısı düzeyi ve Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları düzeylerinin incelenmesi

	Çekirdek Aile			Geniş Aile			U	z	p
	N	$\bar{X}$	S.S	N	$\bar{X}$	S.S			
Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği Genel Toplam	218	146,62	9,29	32	140,41	10,39	2201,00 0	-3,373	0,001
Sıcak Olmayan Alt boyutu	218	28,68	5,43	32	30,31	7,07	2976,00 0	-1,345	0,179
Saldırganlık Alt Boyutu	218	51,11	5,56	32	47,50	8,18	2432,00 0	-2,781	0,005
İhmal Alt Boyutu	218	32,99	2,43	32	30,50	3,82	1985,50 0	-4,007	0,000
Farklılaşmamış Alt Boyutu	218	33,84	3,64	32	32,09	4,77	2718,50 0	-2,035	0,042
Rosenberg Benlik Saygısı	218	,93	,66	32	,86	,62	3190,00 0	-0,796	0,426
Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları Ölçeği Genel Toplamı	218	98,83	14,89	32	89,53	15,50	2269,00 0	-3,193	0,001
Beklentiler Alt Boyutu	218	68,40	9,62	32	61,44	11,62	2280,00 0	-3,166	0,002
Mükemmeliyetçilik Alt Boyutu	218	30,43	8,20	32	28,09	6,51	2834,50 0	-1,713	0,087

*Sadece çocuklar 2 kişi, diğer 8 kişi analize dâhil edilmemiştir.

Katılımcı annelerin kimlerle yaşadıklarına göre Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği toplam ve alt ölçek puanları, Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları Ölçeği toplam ve alt ölçek puanları ve Rosenberg Benlik saygısı düzeyleri arasında farklılık olup olmadığını tespit etmek amacıyla Mann Whitney U testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, katılımcı annelerin kimlerle yaşadıklarına göre Anne Çocuk İlişkiler genel toplam (U=2201,00, z=-3,373, p=0,001), Saldırganlık alt boyutu(U=2432,00, z=-2,781, p=0,005), İhmal alt boyutu (U=1985,500, z=-4,007, p=0,000), Farklılaşmamış alt boyutu(U=2718,500, z=-2,035, p=0,042), Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları ölçeği genel toplamı(U=2269,00, z=-3,193, p=0,001) ve Beklentiler alt boyutu(U=2280,00, z=-3,166, p=0,002) düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Çekirdek aile düzeyinde Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği genel toplam($\bar{X}$ =146,62), Saldırganlık alt boyutu($\bar{X}$ =51,11), İhmal alt boyutu($\bar{X}$ =32,99), Farklılaşmamış alt boyutu($\bar{X}$ =33,84), Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları Ölçeği genel toplamı($\bar{X}$ =98,83) ve Beklentiler alt boyutunun($\bar{X}$ =68,40) ortalamaları geniş aile düzeyine göre daha yüksek düzeydedir.

Diğer bir ifade ile çekirdek ailede yaşayan annelerin toplam reddetme düzeyinin, çocuğa yönelik öfke, nefret gibi duygularının düzeyi, çocuklarına karşı alakasız ve kayıtsız kalma düzeyinin, net olmamasına rağmen çocuğun sevilmediğini, istenmediğini veya reddedilmiş hissetmesine sebep olan tutumları düzeyinin geniş ailede yaşayan annelere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca çekirdek ailede yaşayan anne ve babaların çocuklarının kendilerine nasıl davranmaları gerektiği ile ilgili akılcı olmayan inançlar düzeyleri geniş ailede yaşayan annelere göre daha düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcı annelerin kimlerle yaşadıklarına göre, Anne Çocuk İlişki Ölçeğinin, Sıcak olmayan alt boyutu ($U=2976$, $z =-1,345$, $p=0,179$), Benlik Saygısı düzeyi($U=3190,00$, $z=-0,796$, $p=0,426$), ve Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları ölçeğinin Mükemmeliyetçilik alt boyutu ($U=2834,500$, $z=-1,713$, $p=0,0877$) düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Tablo 6.11.Katılımcıların Çalışıp Çalışmama Durumlarına Göre, Anne Çocuk İlişki düzeyleri, Benlik saygısı düzeyi ve Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları düzeylerinin incelenmesi

	Çalışıyor			Çalışmıyor			U	z	P
	N	$\bar{X}$	S.S	N	$\bar{X}$	S.S			
Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği	117	145,39	10,28	141	145,86	8,58	7981,000	-0,449	0,654
Genel Toplam									
Sıcak Olmayan Alt boyutu	117	28,84	6,33	141	28,77	5,33	7632,000	-1,037	0,300
Saldırganlık Alt Boyutu	117	50,34	6,99	141	50,84	5,27	7894,000	-0,598	0,550
İhmal Alt Boyutu	117	32,46	3,08	141	32,83	2,38	8017,000	-0,395	0,692
Farklılaşmamış Alt Boyutu	117	33,75	4,11	141	33,43	3,59	7331,000	-1,552	0,121
Rosenberg Benlik Saygısı	117	,95	,68	141	,93	,68	7897,500	-0,600	0,548
Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları Ölçeği Genel Toplamı	117	98,45	14,21	141	97,06	16,05	7784,000	-0,779	0,436
Beklentiler Alt Boyutu	117	68,26	10,08	141	67,09	10,28	7500,000	-1,256	0,209
Mükemmeliyetçilik Alt Boyutu	117	30,19	7,81	141	29,97	8,33	8186,500	-0,104	0,917

Katılımcı annelerin çalışıp çalışmama durumlarına göre Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği toplam ve alt ölçek puanları, Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları Ölçeği toplam ve alt ölçek puanları ve Rosenberg Benlik Saygısı düzeyleri arasında farklılık olup olmadığını tespit etmek amacıyla Mann Whitney U testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, katılımcı annelerin çalışıp çalışmama durumlarına göre Anne Çocuk İlişkiler genel toplam (U=7981,000, z=-0,449, p=0,654), Sıcak Olmayan alt boyutu (U=7632,00, z =-1,037, p=0,300), Saldırganlık alt boyutu(U=7894,00, z=-0,598, p=0,550), İhmal alt boyutu (U=8017,00, z=-0,395, p=0,692), Farklılaşmamış alt boyutu(U=7331,00, z=-1,552, p=0,121), Rosenberg Benlik Saygısı düzeyi (U=7897,500, z=-0,600, p=0,548), Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları ölçeği genel toplamı(U=7784,00, z=-0,779, p=0,436), Beklentiler alt boyutu(U=7500,00, z=-

1,256, $p=0,209$) ve Mükemmeliyetçilik alt boyutu ($U=8186,500$, $z=-0,104$, $p=0,917$) düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Tablo 6.12.Katılımcı Annelerin Anne Çocuk İlişki düzeyleri, Benlik saygısı düzeyi ve Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları düzeyleri ile Gelir düzeyi, Evlilik yılı, Hamilelik yılı ve İstismar Ölçme ifadeleri arasındaki ilişki

		Gelir düzeyi	Evlilik yılı	Hamilelik yılı	ben çocukken ailemden biri bana vurur ya da beni döverdi	ben çocukken annemi babamı ya da kardeşimi dövülürken gördüm	ben çocukken bir yetişkin veya 5 yaş büyük biri tarafından cinsel içerikli davranışlara maruz kaldım
Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği Genel Toplam	rho	-0,026	0,105	-0,025	,352**	,312**	0,117
	p	0,727	0,110	0,695	0,000	0,000	0,061
	N	189	232	248	260	260	258
Sıcak Olmayan Alt boyutu	rho	-,308**	-0,065	-,216**	0,016	0,026	-,196**
	p	0,000	0,327	0,001	0,800	0,671	0,002
	N	189	232	248	260	260	258
Saldırganlık Alt Boyutu	rho	0,119	-0,006	0,062	,360**	,302**	,177**
	p	0,102	0,922	0,327	0,000	0,000	0,004
	N	189	232	248	260	260	258
İhmal Alt Boyutu	rho	0,068	0,119	0,063	0,073	0,083	-0,012
	p	0,350	0,071	0,320	0,240	0,184	0,842
	N	189	232	248	260	260	258
Farklılaşmamış Alt Boyutu	rho	,166*	0,120	,132*	,270**	,203**	,245**
	p	0,022	0,067	0,038	0,000	0,001	0,000
	N	189	232	248	260	260	258
Rosenberg Benlik Saygısı	rho	-,235**	0,012	-,240**	-,163**	-,145*	-,191**
	p	0,001	0,855	0,000	0,008	0,019	0,002
	N	189	232	248	260	260	258
Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları Ölçeği Genel Toplamı	rho	,292**	-0,046	,248**	0,082	-0,012	,160**
	p	0,000	0,485	0,000	0,186	0,851	0,010
	N	189	232	248	260	260	258
Beklentiler Alt Boyutu	rho	,345**	0,023	,221**	,179**	0,050	,250**
	p	0,000	0,730	0,000	0,004	0,418	0,000
	N	189	232	248	260	260	258
Mükemmeliyetçilik Alt Boyutu	rho	0,114	-0,125	,177**	-0,071	-0,121	-0,044
	p	0,119	0,057	0,005	0,252	0,052	0,480
	N	189	232	248	260	260	258

Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği toplam ve alt ölçek puanları, Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları Ölçeği toplam ve alt ölçek puanları ve Rosenber Benlik Saygısı ile Gelir düzeyi, evlilik yılı, hamilelik yılı ve istismar ölçme soruları arasında Spearman Korelasyon Analizi yapılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği toplam puanı ile çocukken fiziksel istismara maruz kalma ($r=0,352$, $p<0,001$) ve çocukken fiziksel şiddete tanıklık etme ($r=0,352$, $p<0,001$) arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifade ile toplam reddetme düzeyi arttıkça fiziksel istismara ve çocukken fiziksel şiddete tanıklık etme düzeyi artmaktadır.

Sıcak olmayan alt boyut ile gelir düzeyi ($r=-0,308$, $p=0,000$) ve hamilelik yılı ($r=-0,216$, $p=0,001$) arasında negatif yönlü anlamlı orta düzeyde bir ilişki ve çocukken cinsel istismara maruz kalma ($r=-0,196$, $p=0,01$) arasında negatif yönlü anlamlı zayıf düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Diğer bir ifade ile gelir düzeyi, hamilelik yılı ve çocukken cinsel istismara maruz kalma durumu arttıkça Sıcaklık ve şefkatin bulunduğu ebeveyn kabulü ile fiziksel ve/veya sözel incitici davranışların ortaya konduğu reddedici tutumlar düzeyi azalmaktadır.

Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği Saldırganlık alt boyutu ile çocukken fiziksel istismara maruz kalma ($r=0,360$, $p=0,000$) ve çocukken fiziksel şiddete tanıklık etme ($r=0,302$, $p=0,000$) arasında pozitif yönlü orta düzeyde ve çocukken cinsel istismara maruz kalma ($r=0,177$, $p=0,01$) arasında pozitif yönlü zayıf düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Diğer bir ifade ile çocukken fiziksel istismara maruz kalma düzeyi, çocukken fiziksel şiddete tanıklık etme düzeyi ve çocukken cinsel istismara maruz kalma düzeyi arttıkça çocuğa yöneltilen öfke, nefret gibi duyguların düzeyi artmaktadır.

Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği farklılaşmamış alt boyutu ile gelir düzeyi ($r=0,166$, $p<0,05$), hamilelik yılı ($r=0,132$, $p=0,05$), çocukken fiziksel istismara maruz kalma ($r=0,270$, $p=0,001$), çocukken şiddete tanıklık ($r=0,203$, $p=0,001$) ve çocukken cinsel istismara maruz kalma ($r=0,245$, $p=0,001$) arasında pozitif yönlü zayıf düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Diğer bir ifade ile hamilelik yılı, çocukken fiziksel istismar düzeyi ile çocuklukta şiddete tanıklık, çocukluk cinsel istismara maruz kalma düzeyi arttıkça red davranışlarının net olmamasına rağmen

çocuğun sevilmediğini, istenmediğini veya reddedilmiş hissetmesine sebep olan tutumlar artmaktadır.

İhmal alt boyutu ile gelir düzeyi, evlilik yılı, hamilelik yılı ve istismar ölçme ifadeleri arasında anlamlı ilişki saptanmamıştır.

Rosenberg Benlik Saygısı düzeyi ile gelir düzeyi ($r=-0,235$, $p=0,001$), hamilelik yılı ($r=-0,240$, $p=0,001$), çocukken fiziksel istismara maruz kalma ($r=-0,163$, $p=0,01$) , çocukken şiddete tanıklık etme ($r=-0,145$, $p=0,05$) ve çocukken cinsel istismara maruz kalma ($r=-0,145$, $p=0,05$) arasında negatif yönlü, anlamlı zayıf düzeyde bir ilişki belirlenmiştir. Diğer bir ifadeyle Hamilelik yılı, gelir düzeyi, çocukken fiziksel ve cinsel istismara maruz kalma ve şiddete tanıklık etme azaldıkça benlik saygısı düzeyi artmakta olup artan benlik saygısı düzeyi ise bireyin benlik saygısının düşüklüğünü gösterir.

Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları Ölçeği toplam puanı ile gelir düzeyi ($r=0,292$, $p=0,001$), hamilelik yılı ($r=0,248$, $p=0,001$) ve çocukken cinsel istismara maruz kalma ($r=0,160$, $p=0,01$) arasında pozitif yönlü, anlamlı zayıf düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Diğer bir ifade ile Hamilelik yılı, çocukken cinsel istismara maruz kalma düzeyi arttıkça akılcı olmayan inançların düzeyini artmaktadır.

Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları Ölçeği Beklentiler alt boyutu ile gelir düzeyi ($r=0,345$, $p=0,001$) ile arasında anlamlı, pozitif yönlü orta düzeyde, hamilelik yılı ($r=0,221$, $p=0,001$), çocukken şiddete tanıklık ($r=0,221$, $p=0,001$) ve çocukken cinsel istismara maruz kalma ($r=0,250$, $p=0,0001$) arasında pozitif yönlü anlamlı zayıf düzeyde bir ilişki belirlenmiştir. Mükemmeliyetçilik alt boyutu ile sadece hamilelik yılı arasında pozitif yönlü anlamlı zayıf düzeyde bir ilişki bulunmuştur ($r=0,177$, $p=0,005$). Gelir düzeyi arttıkça anne babanın akılcı olmayan inanışları ve Beklentileri artmakta, hamilelik yılı arttıkça Akılcı Olmayan İnançları, beklentileri ve Mükemmeliyetçiliği artmakta, çocukken cinsel şiddete maruz kalma arttıkça Akılcı Olmayan İnanışları ve Beklentileri artmakta, çocukken şiddete tanıklık arttıkça Beklentileri artmaktadır.

Evlilik yılı ile Rosenberg Benlik Saygısı düzeyi, Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları Ölçeği ve Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Tablo 6.13. Anne Çocuk İlişkisi Düzeyini Yordayan Değişkenlerin Tespiti İçin Yapılan Hiyerarşik Regresyon Analizi

		Standardize edilmemiş katsayılar		Standardize edilmiş katayılar	t	Sig.	Modele İlişkin Bilgiler		
Model		B	Std. Error	Beta			R ²	F	p
Model 1	Sabit	1,986	,043		45,676	,000	0.120	17,650	0,000
	Beklentiler	,141	,025	,350	5,618	,000			
	Mükemmel	-,056	,015	-,234	-3,764	,000			
Model 2	Sabit	1,990	,046		43,512	,000	0,121	11,759	0,000
	Beklentiler	,140	,026	,345	5,366	,000			
	Mükemmel	-,056	,015	-,237	-3,763	,000			
	Rosenberg	-,002	,006	-,020	-,316	,753			
Model 3	Sabit	1,786					0,150	10,131	0,000
	Beklentiler	,247	,065	,265	3,767	,000			
	Mükemmel	-,239	,076	-,204	-3,166	,002			
	Rosenberg	,251	,913	,018	,275	,784			
	Şiddete tanıklık	1,631	,662	,159	2,463	,014			
	Fiziksel İstismar	2,162	1,224	,117	1,766	,079			

a. Bağımlı Değişken: Anne Çocuk İlişkisi

Anne çocuk ilişkisi düzeyinde yordayıcı değişkenlerin tespiti için hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Regresyon analizi öncesinde değişkenler normal dağılım sergilemedikleri için log dönüşümleri uygulanmıştır. Çoklu doğrusal bağlantı olup olmadığını tespit etmek amacıyla vıf ve tolerans değerleri incelenmiş ve vıfdeğerlerinin 10'dan küçük, tolerans değerinin ise 0 ile 1 arasında olup 1'e daha yakın olduğu tespit edilmiştir. Otokorelasyon varsayımı için de Durbin Watson değeri incelenmiş ve 2'ye yakın olduğu tespit edilmiştir. Doğrusallık varsayımı için Linearty Testi yapılmıştır. Test sonucunda doğrusallıktan sapmanın anlamsız olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan hiyerarşik regresyon analizinde, ilk olarak (Model 1) Beklentiler ($\beta=0,350$, $p=0,000$) ve Mükemmeliyetçilik ($\beta=-0,234$, $p=0,000$) alt boyutları modele alınmış ve modelin anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($R^2=0,120$, $F=17,650$, $p=0,000$). İkinci adımda Rosenberg Benlik Saygısı düzeyi modele eklenmiş ve Rosenberg Benlik Saygısı düzeyinin ($\beta=-0,020$, $p=0,000$) anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. Oluşturulan ikinci model (Model 2) hala anlamlı olsada Rosenberg Benlik Saygısı düzeyinin model R^2 'yi anlamlı bir şekilde artırmadığı tespit edilmiştir. Model 1'de R^2 0,120 iken model 2'de R^2 0,121 olduğu ve 0,001'lik bu değişimin anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ($p=0,753$). Üçüncü (Model 3) adımda modele fiziksel istismar ve şiddete tanıklık eklenmiş ve oluşturulan model 3'te model anlamlı bulunmuştur ($R^2=0,150$, $F=10,131$, $p=0,000$). Modele eklenen fiziksel istismar ve şiddete tanıklık değişkenlerinin model R^2 si 0,121 iken 0,150 olduğu tespit edilmiştir. R^2 de meydana gelen 0,029'luk değişimin istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir. ($p=0,000$). R^2 'de meydana gelen değişimin anlamlı olması diğer bir ifadeyle modele eklenen bu iki değişken bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkende meydana gelen değişimi açıklamada modele istatistiksel olarak anlamlı katkı sağladıkları tespit edilmiştir.

Son olarak oluşturulan modelde, Anne Çocuk İlişkisi düzeyini Beklentiler alt boyutunun ($\beta=0,265$) şiddete tanıklık ($\beta=0,159$) düzeyinin pozitif yönlü anlamlı bir şekilde yordadığı, Mükemmeliyetçilik alt boyutunun ise ($\beta=-0,204$) negatif yönlü anlamlı bir şekilde yordadığı tespit edilirken Rosenberg Benlik Saygısı düzeyinin ($p=0,784$) ve fiziksel istismar düzeyinin ($p=0,079$) Anne Çocuk İlişkisi düzeyini yordamadığı tespit edilmiştir.

Diğer bir ifade ile şiddete tanıklık düzeyi artarken ve anne-babaların çocuklarının kendilerine nasıl davranmaları gerektiği ile ilgili akılcı olmayan inanç düzeyi artarken annenin çocuğunu red etme düzeyi artacaktır, diğer taraftan anne-babaların çocuk yetiştirmeye ilişkin kendilerinden mükemmeliyetçi istekleri düzeyi artarken annenin çocuğunu reddetme düzeyinde azalmaya neden olacaktır.

BÖLÜM VII

TARTIŞMA VE SONUÇ

Okul öncesi dönemde çocuğu olan Annelerin Benlik Saygısı ve Akılcı Olmayan İnançları ile Çocuğunu Kabul – Reddetme Algıları arasındaki ilişkinin incelendiği bu araştırmaya katılanların %46'sının lisans mezunu, %94'ünün evli, %55'inin çalışmadığı, %50'sinin 2 çocuklu olduğu ve %84'ünün eşi ve çocuklarıyla yaşadığı belirlenmiştir. Ebeveyn durumunu incelendiğinde %88'inin annesi ve babasının sağ ve birlikte olduğu görülmektedir. Ayrıca, katılımcıların ortalama evlilik süreleri $9,71 \pm 4,63$ yıl olduğu, evliliklerinin ortalama $2,08 \pm 1,45$ 'inci yılında hamile kaldığı ve %93'ünün hamileliğinin istenilen bir hamilelik olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcı bireylerin çocukluk çağı şiddet öykülerine bakıldığında “Ben çocukken ailemden biri bana vurur ya da beni döverdi” maddesine katılımcıların 4,21 ortalamayla katıldıkları ve diğer şiddet yaşantılarına göre fiziksel istismar yaşantılarının daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Fiziksel istismar genel olarak diğer istismar türlerine nazaran en sık rastlanan ve belirlenmesi en kolay olan istismar çeşididir (Tıraşçı ve Gören 2007).

İngiltere’de aile içi şiddet konusunda uzmanlaşmış dört farklı merkezin işbirliğiyle yürütülen bir çalışmada 877 çocuktan oluşan örneklem grubunun %28'inin aile içi şiddete tanık olmanın yanı sıra doğrudan fiziksel şiddete maruz kaldıkları tespit edilmiştir (Barran 2014). Bu araştırmada da “Ben çocukken annemi babamı ya da kardeşimi dövülürken gördüm” ifadesine verilen cevaplar birleştirildiğinde katılımcıların %37.70'inin şiddete tanıklık ettiği saptanmıştır. Ayrıca “Ben çocukken bir yetişkin veya 5 yaş büyük biri tarafından cinsel içerikli davranışlara maruz kaldım” ifadesine verilen cevaplar birleştirildiğinde ise katılımcıların %8.92'sinin cinsel istismara maruz kaldığı anlaşılmaktadır. Bu oranın düşük çıkmasında istismarın saklanması neden olabilir. Öyle ki istismara uğrayan kişilerin genellikle utanç verici olduğundan veya korktuklarından dolayı saklı tutukları görülmektedir (Gökalep vd., 2018: 64).

Annelerin çocukluk çağı istismar öyküsü incelendiğinde en fazla fiziksel istismara maruz kaldığı belirlenmiştir. Dağılımları incelediğimizde %54.62'si fiziksel istismara maruz kaldığını, %37.70'i şiddete tanıklık ettiğini belirtmiştir. Yapılan bu çalışmada puan ortalamalarına baktığımızda fiziksel istismarın nadiren yanıtına yakın olduğu, cinsel istismarın hiç yanıtına yakın olduğu görülmektedir. Oysa BM'nin 2014 dünya genelinde çocuklara yönelik istismara ilişkin yayımladığı bir raporda, her 10 kız çocuğundan birinin cinsel istismara maruz kaldığı ifade edilmiştir (Bakır, 2018).

Yapılan bir araştırmada çocukların son dönemde maruz kaldığı cinsel istismar sıklığının %3, cinsel istismara tanıklığın ise %10 olduğu saptanmıştır (Saner,2015). Türkiye'de çocukluk döneminde cinsel istismara maruz kalma sıklığı %10-40 olduğu belirlenmiştir (Aysev ve Taner, 2017). 2018 yılı verilerine bakıldığında ise çocuklukta özellikle cinsel istismara maruz kalma sıklığının her geçen gün arttığı vurgulanmaktadır (www.haberler.com,2019). Çocuğa yönelik istismarın ortaya çıkması, sıklıkla çocuğun yaşadığı istismar esnasında fiziksel zarar görmesiyle ilişkili olduğu belirtilmiştir (Friedrich vs.,2001). Araştırmanın örneklemi ve yapılan yere göre sonuçların değiştiği görülmektedir. Bunun yanında çocuğun yaşadığı olayı saklamaya çalışması, kendisinin de suçluymuş gibi kendini gizlemesi olağan olduğu için bu çalışmadaki katılımcıların çocuk yaşlarda yaşadıkları istismarları anket sorularını cevaplarken gizleyebileceği düşünülmektedir.

Çocuklar aile içinde yaşanan şiddetin görünmeyen mağdurlarıdır ve şiddete tanıklık etmelerinin yanında çoğunlukla istismara maruz kalmaktadırlar (Kahraman ve Çokamay, 2016). Çocukların ev içi şiddete tanıklık etme durumu konusunda, çocukların %20,5'nin en az bir kez ev içi şiddete tanıklık ettiği ve en çok karşılaştıkları ev içinde tanık olunan şiddetin çocukların evde korkmalarına sebep olacak biçimde birbirine bağırarak ve birbiri ile tartışarak yetişkinler görmeleri olduğu tespit edilmiştir (Cankur, 2012).

Birinci hipotezimiz olan “Annelerin benlik saygı düzeyleri arttıkça çocuğunu reddetme algısı azalacaktır.” yönündeki ilk hipotezimizi sınamak için Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği ile Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği arasında korelasyon bakılmış ve yapılan analiz sonucunda Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği toplam puanı ve İhmal alt boyutu ile Rosenberg Benlik Saygısı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki

tespit edilmemiştir. Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği'nin Sıcak olmayan alt boyutu ile Rosenberg Benlik Saygısı düzeyi arasında pozitif yönlü ve anlamlı zayıf bir ilişki, Farklılaşmamış alt boyutu ve Saldırganlık alt boyutu ile Rosenberg Benlik Saygısı düzeyi arasında negatif yönlü, anlamlı ve zayıf bir ilişki bulunmuştur. Bu çalışmada annelerin benlik saygısı azaldıkça çocuğa yöneltilen öfke, nefret gibi duyguların düzeyinin ve red davranışlarının net olmamasına rağmen çocuğun sevilmediğine, istenmediğine veya reddedilmiş hissetmesine sebep olan tutumlarının arttığı belirlenmiş ve ilk hipotez kısmen desteklenmiştir.

Annelerin akılcı olmayan inanç düzeyleri arttıkça çocuğunu reddetme algısı artacaktır yönünde geliştirilen ikinci hipotezin de kısmen desteklendiği görülmektedir. Araştırmada annelerin beklentileri arttığında çocuklarına yönelik sıcak olmayan reddedici yaklaşımları azalırken, çocuğa yöneltilen öfke, nefret gibi duyguların düzeyi, çocuğa karşı alakasız ve kayıtsız olma ve ret davranışları net olmamasına rağmen çocuğun sevilmediğine, istenmediğine veya reddedilmiş hissetmesine sebep olan tutumları artmaktadır. Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları ölçeğinin Mükemmeliyetçilik alt boyutu ile Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği'nin sadece Saldırgan alt boyutu arasında negatif yönlü ilişki bulunmuştur. Annelerin mükemmeliyetçilik düzeyleri artarken çocuğa yöneltilen öfke, nefret gibi duyguların düzeyi azalmaktadır. Sonuç olarak, ebeveynlerin akılcı olmayan inançlarından biri olan mükemmeliyetçilikleri de sadece ebeveynin çocukla olan ilişkisine değil, aynı zamanda ebeveynin kendisini de etkilediği görülmektedir.

Lee vd. (2012) yaptıkları çalışmada ebeveynliğe ilişkin mükemmeliyetçiliğin ebeveynlik yeterliliği, stres ve ebeveyn doyumuyla ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Ayrıca, ebeveynlerin sahip olduğu çocuklarından akılcı olmayan beklentilerinin de ebeveynin kendini olumsuz olarak etkilediğini söylemek mümkündür. Tire (2011) ise çalışmasında ihmalkar anne babaların çocuğuna karşı kayıtsız olduğundan yüksek beklentileri olmayacağından, olumsuz mükemmeliyetçilik oluşumunun da gerçekleşmeyeceğinden bahsetmektedir. Çocuğuna farklı anne baba tutumlarıyla yaklaşan ebeveynler, çocukları için yüksek beklentiler koymamış olabilmektedirler. Özellikle ilgisiz ve ihmalkarlık çocuğun ihtiyaçlarına karşı kayıtsız kalmayı kapsamaktadır. Özçiçek (2014)'in yaptığı çalışma sonucunda da annenin kendine yönelik mükemmeliyetçiliği ve toplumsal beklentiye yönelik mükemmeliyetçiliğinin, çocuğun benlik kavramının olumluluğuyla olan

ilişkisinde anneden algılanan sıcaklık-duygulanım, düşmanlık-saldırganlık, umursamazlık-ihmal ve farklılaşmamış reddin biçimlendirici değişken olmadığı tespit edilmiştir. Yapılan bir araştırma sonucunda, anneleriyle ilişkilerinden algıladıkları sıcaklık ve sevgi düzeyleri yüksek olan, annelerinden algıladıkları saldırganlık ve kin, ilgisizlik ve ihmal, ayrıştırılmamış reddetme düzeyleri ise düşük olan çocukların daha fazla olumlu mükemmeliyetçilik özelliği sergiledikleri belirlenmiştir (Önder ve Kırdök, 2009).

Yapılan analiz sonucunda Rosenberg Benlik Saygısı düzeyi ile Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları genel toplamı arasında negatif yönlü, anlamlı ve orta düzeyde ilişki, Beklentiler alt boyutu ve Mükemmeliyetçilik alt boyutu ile arasında negatif yönlü, anlamlı ve zayıf düzeyde ilişki olduğu tespit edilmiştir. Annelerin Benlik Saygısı düzeyi azalırken Annelerin Akılcı Olmayan İnançları artmaktadır. Elde edilen bu sonuç “Annelerin benlik saygısı düzeyleri azaldıkça akılcı olmayan inanç düzeyleri artacaktır” Yönündeki üçüncü hipotezimizi desteklemektedir. Bunun en büyük nedeni benlik saygısı düşük olan bir kişinin, başkalarından gelen bilgileri kendi benlik algısına işlemesi ve özellikle diğer insanların kendilerinin güçlü yönleri ve varlıklarını küçümseyen tavırları yanında, zayıf ve eksik yönlerine yaptıkları vurgu üzerinde durmasıdır (Hamarta vd., 2009). Bu noktada beklentiler, eleştirel değerlendirme ve mükemmele ulaşabilmek için çok yoğun bir gayret sarf edildiğini ve bu beklentilerin öteki kişilere çoğunlukla da çocuğa yönlendirildiğini söylemek mümkündür (Hewitt ve Flett, 1991).

Annelerin eğitim düzeyine göre benlik saygı düzeyleri, çocuğunu reddetme algıları ve akılcı olmayan inanç düzeyleri incelendiğinde üniversite ve üstü eğitim düzeyinde olan annelerin ilköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki annelere göre benlik saygı düzeylerinin daha yüksek ancak ihmal ve farklılaşmama düzeyinde red algıları ile akılcı olmayan inanç düzeylerinin de daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ve "katılımcı annelerin eğitim düzeyleri arttıkça benlik saygısı artacak çocuğunu reddetme algıları ve akılcı olmayan inanç düzeyleri azalacaktır." yönündeki dördüncü hipotezimiz doğrulanmamıştır.

Çivitçi, (2006)'nin çalışmasında da anne ve babanın eğitim düzeyinin düşmesiyle çocuklarına yönelik akıldışı inançları ve başarı taleplerinin arttığı bulunmuştur.- Annenin eğitim durumu ile akılcı olmayan inançları olma durumunun

arasında ters yönlü anlamlı ilişkinin saptandığı bir diğer çalışmada babanın eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir (Altıntaş, 2006). Camadan (2009) ile Satılmış (2010)'ın araştırmalarında da mükemmeliyetçilik alt boyutlarıyla anne eğitimi arasında ters yönlü olarak değişkenlik gösterdiği bulgusuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak annenin öğrenim düzeyi düştükçe çocuğuyla ilgili olarak ısrarlı tutumlar benimsediği ve çocuklarını diğer çocuklarla kıyasladığını düşünmek mümkündür.

Yapılan analiz sonucunda, katılımcı annelerin çalışıp çalışmama durumlarına göre Anne Çocuk İlişkiler genel toplam, Sıcak Olmayan alt boyutu, Saldırganlık alt boyutu, İhmal alt boyutu, Farklılaşmamış alt boyutu, Rosenberg Benlik Saygısı düzeyi, Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları ölçeği genel toplamı, Beklentiler alt boyutu ve Mükemmeliyetçilik alt boyutu düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bu anlamda “çalışan annelerin çalışmayan annelere göre benlik saygısı artacak, çocuğunu reddetme algıları ve akılcı olmayan inanç düzeyleri azalacaktır” hipotezinin desteklendiği görülmektedir. Ancak bir işte çalışmayan kadınların, çalışan kadınlara göre yetersizlik duygusu ve olumsuz benlik puanlarının daha yüksek olduğunun tespit edildiği çalışmalar bulunmaktadır (Yaçuk, 2018).

Yapılan bir başka çalışmada annelerin çalışma durumundan bağımsız olarak, annelerin ebeveynlik öz yeterlilik algıları ve çocukların algıladıkları anne tutumları çocukların benlik saygısını pozitif yönde yordadığı tespit edilmiştir (Nebioğulları, 2019). Eğitim almak ve meslek sahibi olarak para kazanmak kadını güçlendiren ve onun benlik saygısını arttıran en temel unsurlardan biridir. Bunun yanında sadece eğitimin ve çalışmanın bunu sağladığını söylemek yanlış olacaktır. Kadınların, yüksek eğitim görmeden ve çalışmadan da yüksek benlik saygısına sahip olması ve karar mekanizmalarına katılması mümkün görünmektedir.

‘Ben çocukken ailemden biri bana vurur ya da beni döverdi.’ ifadesine verilen cevapların düzeyinin Rosenberg Benlik Saygısı düzeyi ile arasında anlamlı ve negatif yönlü zayıf düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilirken, Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği genel toplam ve saldırganlık alt boyutu ile arasında anlamlı ve pozitif yönlü orta

düzeyde bir ilişki, farklılaşmamış alt boyutu ve beklentiler alt boyutu ile arasında anlamlı, pozitif yönlü zayıf düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. ‘Ben çocukken ailemden biri bana vurur ya da beni döverdi.’ ifadesine verilen cevapların düzeyi artıkça Rosenberg Benlik Saygısı düzeyi azalmakta, Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği genel toplam düzeyi, saldırganlık alt boyutu, farklılaşmamış alt boyutu ve beklentiler alt boyutu artmaktadır. Böylece “Çocukken fiziksel şiddete maruz kalan annelerin benlik saygısı azalacak, çocuğunu reddetme algıları ve akılcı olmayan inanç düzeyleri artacaktır” hipotezinin desteklendiği görülmektedir. Öyle ki istismara uğrayan çocuğa gereken destek verilmezse yarattığı sorunlar yetişkinlik dönemlerinde de devam etmektedir.

Şiddette tanık olmak ya da maruz kalmak saldırganlığı gözlem yoluyla öğrenmenin gerçekleşmesinde oldukça güçlü bir etki yapar. Bu güçlü etki bir yandan çocukların saldırgan davranışları öğrenmesini sağlamakta, diğer taraftan da erken çocukluk döneminin normal gelişimsel sürecinin doğal bir parçası olarak düşünülen saldırgan davranışların sönmesini zayıflatmaktadır. Bu doğrultuda yapılan pek çok araştırma şiddete maruz kalma ile ergenlerin saldırgan davranışları arasında doğrusal bir ilişkinin varlığına işaret etmektedir (Mazefsky ve Farrel, 2005).

Eğer çocuk, istismara maruz kalırsa ya da istismara tanık olup önlenmeye çalışılmazsa, kendinin kötü olduğuna dair inançlar geliştirmektedir. Bu inançlar sıklıkla yetişkinlik döneminde de devam etmektedir. Çocukluk istismarına uzun süre maruz kalmış olan erişkinler çevrelerine saldırgan davranışlar sergilemektedir (Karaş, 2016). Yapılan araştırmalarda aile içinde ortaya çıkan öfke ve saldırganlığın önemli nedeninin yetişkinin çocuklukta istismara uğraması olduğu belirtilmektedir (Özmen, 2004). O halde çocukluk dönemlerinde, gerek ebeveynlerin arasında yaşanan öfke ve saldırganlığa tanık olma ya da aile içinde öfke ve saldırganlığa doğrudan maruz kalma ve örselenme durumları yetişkinlik dönemlerine yansıdığı ve öğrenilmiş davranış olarak devam ettiğini söylemek mümkündür.

Yapılan analiz sonucunda Anne Çocuk İlişkileri Ölçeği toplam puanı ile çocukken fiziksel istismara maruz kalma ve çocukken fiziksel şiddete tanıklık etme arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifade ile toplam reddetme düzeyi arttıkça fiziksel istismara ve çocukken fiziksel şiddete tanıklık etme düzeyi artmaktadır. Ayrıca şiddete tanıklık düzeyi artarken ve anne-

babaların çocuklarının kendilerine nasıl davranmaları gerektiği ile ilgili akılcı olmayan inanç düzeyi artarken annenin çocuğunu red etme düzeyi artacaktır, diğer taraftan anne-babaların çocuk yetiştirmeye ilişkin kendilerinden mükemmeliyetçi istekleri düzeyi artarken annenin çocuğunu reddetme düzeyinde azalmaya neden olacaktır. Böylece “Çocukken cinsel şiddete maruz kalan annelerin benlik saygıları azalacak, çocuğunu reddetme algıları ve akılcı olmayan inanç düzeyleri artacaktır” hipotezi desteklenmiştir.

Aile içinde şiddete maruz kalan çocukların çoğunun büyüdülerinde şiddet uygulayan eşlere ya da anne babalara dönüşmeseler de, şiddet uygulayan yetişkinlerin büyük bölümünde çocuklukta aile içi şiddete maruz kalma öyküsü olduğu söylenebilir. Neredeyse kuşaktan kuşağa aktarılan her zaman basitçe şiddetin kendisi değil, bu durumu çevreleyen duygusal atmosferdir. İçselleştirilen öfke, korku ve çökkünlük duyguları kişinin tutum ve davranışlarını yaşam boyu etkileyebilmektedir (Vahip, 2002).

Araştırmada Anne Çocuk İlişkisi düzeyini beklentiler alt boyutunun pozitif yönlü anlamlı bir şekilde yordadığı, mükemmeliyetçilik alt boyutunun ise negatif yönlü anlamlı bir şekilde yordadığı tespit edilirken Rosenberg benlik saygısı düzeyinin anne çocuk ilişkisi düzeyini yordamadığı tespit edilmiştir. Beklentiler düzeyi artıkça anne çocuk ilişkisi düzeyi de artmaktadır. Mükemmeliyetçilik düzeyi artıkça anne çocuk ilişkisi düzeyi de azalmaktadır. Mitchelson ve Burns (1997) yaptıkları çalışmada da mükemmeliyetçilik arttıkça, genel yaşam doyumu ve benlik doyumunun düştüğünü ortaya koyduğu görülmektedir. Bencik’in (2006) mükemmeliyetçilik ve benlik algısı arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında mükemmeliyetçilik düzeyi arttıkça benlik saygısının azaldığının bulunduğu araştırma da bu düşüncüyü destekler nitelik taşımaktadır. Benlik algısıyla ilgili kişinin mükemmel olamamaktan kaynaklanan yetersizlik durumları ve duyguları söz konusu olabilmektedir. Mükemmeliyetçi kişilerin kusursuzluk arayışlarını kendini kabul etmeye dönüştüremedikleri söylemek mümkündür. Bu nedenle çevreleriyle kurdukları ilişkilerin zarar görmesi olasıdır.

Son olarak araştırmanın sadece İstanbul ili Küçükçekmece ilçesi ile sınırlandırılmış olması, araştırmanın anneler üzerinde yapılmış olması, araştırmanın katılımcı bireylerin benlik saygısı, akılcı olmayan inançlar ve çocuklarını kabul red

düzeylerinin belirlenmesi ile sonlandırılması, araştırma sonuçlarının sadece akademik amaçlı kullanıldığını belirtmek gerekir. Bu noktada yapılan bu çalışma sonuçlarının kısıtlı kaldığını bundan sonra yapılacak olacak çalışmalarda örneklem grubunun arttırılması önerilmektedir.

Yapılana araştırmada annelerin benlik saygı düzeyleri arttıkça çocuğunu reddetme algısının azaldığı saptanmıştır. Benlik saygı düzeyinin özellikle anneler için ne denli önemli olduğu görülmektedir. Buradan hareketle annelerin benlik saygıları üzerindeki diğer değişkenlerin araştırılması ve benlik saygılarını geliştirecekleri aile eğitim programlar hazırlanması önerilmektedir.

Araştırma sonucuna göre annelerin benlik saygısı düzeyleri azaldıkça akılcı olmayan inanç düzeylerinin arttığı görülmektedir. Bu noktada yine annelerin benlik saygısı düzeylerinin artması yönünde bilgi almaları ve noktada kendilerini geliştirmeleri önerilmektedir. Bu kapsamda annelerin benlik saygıları üzerinde etkisi olan diğer değişkenlerin de araştırılması ve annelerin benlik saygılarını geliştirecekleri programlar hazırlanması önerilmektedir. Annelerin benlik saygısı düzeylerinin artması yönünde bilgi almaları ve noktada kendilerini geliştirmelerine destek sunan kişisel gelişim, sosyal ve ekonomik faaliyetler önerilmektedir.

Annelerin akılcı olmayan inanç düzeyleri arttıkça çocuğunu reddetme algısı da artacaktır. Bu nedenle bireyler akılcı olmayan inançlarını tanımalı ve bu inançlarıyla baş edebilmelidirler. Annelerin, zorunluluk ve istek içeren, kendine zarar vermesine ve uygun olmayan duyguların ortaya çıkmasına sebep olan ve yaşam amaçlarına ulaşmasını engelleyen düşünceleriyle başa çıkabilmeleri için bu konuda eğitimler verilmesi ve ihtiyaç halinde yardım alması önerilmektedir. Bunun yanı sıra zorunlu eğitim müfredatında Akıl dışı inançlar eğitimi programına yer vererek düzenli sınıflar, bireysel danışma ve küçük grup etkinlikleri ile desteklenmiş ruh sağlığı modüllerine yer verilmesi önerilmektedir.

Ailelerin, çocuklarına karşı kabul ve red algıları ve anne-baba davranışlarının çocuklar üzerinde ki olası etkileri hakkında önleyici eğitim çalışmaları yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akça, R., (2012). Ana- Babaların Çocuk Yetiştirmede Aşırı Koruyucu Olmaları, *Akademik Bakış Dergisi* 29 (5), 1-13.
- Akman, B., Topçu, Z., Baydemir, G., Şahin, S., Şirin, E., Çelik Arslan, A. (2011). 6 Yaş Grubu Çocukların Sosyal Becerilerinin Oyun Arkadaşı Tercihleri Üzerindeki Etkisi. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 6(2), 1548-1560.
- Aktaş, İ., Erhan, S. E., (2015). Spor Yapan ve Spor Yapmayan Bireylerin Benlik Saygısı ve Risk Alma Düzeylerinin İncelenmesi (Erzurum İli Örneği), *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2 (2), 40-51.
- Akün, E., (2014). Algılanan Ebeveyn Kabul-Reddinin Çeşitli Psikopatolojilerle İlişkisi, *Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Altınok, A., (2014). Genç Yetişkinlerin Romantik İlişki Doyumları İle Anne-Baba Çatışmasını Algılamaları Arasındaki İlişkide Problem Çözme Tarzları Ve İlişkilere Yönelik Akılcı Olmayan İnançların Aracı Rolü, *Yüksek Lisans Tezi*, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Altıok, H., Ek, N., Koruklu, N., (2010). Üniversite Öğrencilerinin Benlik Saygı Düzeyi ile İlişkili Bazı Değişkenlerin İncelenmesi, *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1) 99-120.
- Anjel, M., (1985). The Transliteration Equivalence, Reliability and Validity Studies of the Paranatal Acceptance-Rejection Questionnaire (PARQ) Mother-Form: A Tool for Assessing Child Abuse. *Yüksek Lisans Tezi*, Boğaziçi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri, İstanbul.
- Aslan, E. (1992). Benlik Kavramı Ve Bireyin Yaşamındaki Etkileri. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi, *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(10), 7-14.
- Avcı, A. (2010). Eğitimde Şiddet Olgusu Lise Öğrencilerinde Şiddet, Saldırganlık ve Ahlaki Tutum İlişkisi (Küçükçekmece İlçesi Örneği). *Doktora Tezi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İstanbul.
- Aydoğdu, F., Dilekmen, M., (2016). Ebeveyn Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi, *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (2) 570-585.

- Aydoğdu, H. (2017). Lise Öğrencilerinde Öznel İyi Oluş Ve Akılcı Olmayan İnançlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aysan, F., Bozkurt, N., (2004). Okul Psikolojik Danışmanlarının Yaşam Doyumu, Stresle Başa Çıkma Stratejileri İle Olumsuz Otomatik Düşünceleri: İzmir İli Örnekleme. XIII. *Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*, Malatya.
- Aysev A, Taner Y. I. (2007). *Çocuk Ve Ergen Ruh Sağlığı Ve Hastalıkları*. In: Avcı A, Tahiroğlu AY. Cinsel İstismar. 1inci Baskı, İstanbul: Golden Print;721-36.
- Ayyıldız, T. (2011). 6 Yaş (60–72 ay) Çocuklarda Sosyal Beceri Geliştirerek Şiddeti Önleme Programının Etkisi. *Doktora Tezi*, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bağcı, C., (2013). Anne-Babaların Akılcı Olmayan İnançlarının Aile İşlevi Ve Çocuklardaki Davranış Problemleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, *Yüksek Lisans Tezi*, Gaziantep.
- Bal, E. (2006). İlköğretim Öğrencilerinin Benlik Algıları ile Atılganlık Düzeyleri Arasındaki ilişkinin incelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bakır, Z.Z. (2018), Dünyanın Çocuk Karnesi, https://insamer.com/tr/2018-dunyanin-cocuk-karnesi_1490.html, (21 Mayıs 2018).
- Başal, H. A., Kahraman, P., Derman , M. T., Kahraman, Ö., Sümer, H., (2014). Otoriter ve Demokratik Tutuma Sahip Ebeveynleri olan 5-6 Yaş Çocuklarının Evcilik Oyunlarında Üstlendikleri Roller, *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 3(2), 384-409.
- Barran, D. (2014) Effective help for children exposed to domestic abuse. *J Fam Health Care*, 24:10-12.
- Bayat, B., (2015). Algılanan Ebeveyn Kabul-Reddinin Yetişkinlik Dönemindeki Psikopatoloji İle İlişkisi: Kontrol Odağının Ve Benlik Kurgularının Aracı Rolü, *Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Baybek, H., Yavuz, S. (2005). Muğla Üniversitesi Öğrencilerinin Benlik Saygılarının İncelenmesi, *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*, 14 (4), 73-95.

- Bencik, S. (2006). Üstün Yetenekli Çocuklarda Mükemmeliyetçilik ve Benlik Algısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Bekçi, B. (2006). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinde Aile İçi Çocuk İstismarı Ve Öfke Tetikleyicileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Bencik, S. (2006). Üstün Yetenekli Çocuklarda Mükemmeliyetçilik Ve Benlik Algısı Arasındaki İlişkinin incelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bozdemir, E. (2011). Ergenlerin Mükemmeliyetçilikleri ile Mizah Duyguları Arasındaki İlişinin İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bulut, N. (2006). Bir Grup Üniversite Öğrencisinin Demokratik Tutumları ile Çeşitli Değişkenler Arasındaki İlişkiler, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 45(10) 37-59.
- Camadan, F. (2009). Orta Öğretim Öğrencilerinin Mükemmeliyetçilik Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Cenkseven, F. ve Kırdök, O. (2009). Öğrencilerin Olumlu-Olumsuz Mükemmeliyetçilik Düzeylerinin Anne-Çocuk İlişisini Algılamaları Açısından İncelenmesi, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), ss. 263-274.
- Çam O.,Khorshid, L., Özsoy, S. A. (2000). Bir Hemşirelik Yüksek Okulundaki Öğrencilerin Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi. *Hemşirelik Araştırma Dergisi*, İzmir
- Çam, M. O., Engin, E., Uğuryol, M. (2017). Üniversite Öğrencilerinde Benlik Gelişimi Ve Güven Duygusu, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (51) 508-514.
- Çivitci, A. (2006). Ergenlerde Mantıkdışı İnançlar: Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre Bir İnceleme. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(19), 9-19.

- Çivitçi, A., (2014). *Akılci Duygusal Eğitim, Okullarda Akılci-Duygusal Davranış Terapisine Dayalı Uygulamalar Kavramlar, Teknikler ve Örnek Etkinlikler*, Ankara: Pagem Yayınları.
- Çivitçi, A. (2003). Akılci Duygusal Eğitimin İlköğretim Öğrencilerinin Mantıkdışı İnanç, Sürekli Kaygı ve Mantıklı Karar Verme Düzeylerine Etkisi. *Doktora Tezi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çivitçi, A., Türküm, S., Duy, B. Ve Hamamcı Z. (2014). *Okullarda Akılci-Duygusal Davranış Terapisine Dayalı Uygulamalar*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Çocukların Ev İçinde Yaşadıkları Şiddet Araştırması, (2012). *Çocuğa Karşı Aile İç Şiddetin Önlenmesi Projesi*, (Koordinatör Serra Cankur), Genç Hayat Yayınları. İstanbul.
- Çocuklukta cinsel istismara maruz kalma sıklığı artıyor, <https://www.haberler.com/cocuklukta-cinsel-istismara-maruz-kalma-sikligi-12094882-haberi/>, 28.05.2019
- Çuhadaroğlu, F. (1986). Adolesanlarda Benlik Saygısı. *Uzmanlık Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ankara.
- Dedeler, M., Akün, E., Batıgün, A. D. (2017). Yetişkin Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği – Kısa Form'un Uyarlama Çalışması, *Düşünen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 30:181-193.
- Deniz, A. (2018). 11-15 Yaş Arası Bir Grup Ergende Akılci Olmayan İnançların Benlik Saygısı Ve Sosyal Kaygı Düzeyleri İle İlişkisinin İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dilek, H. ve Aksoy, A. B. (2013). Ergenlerin Benlik Saygısı ile Anne-Babalarının Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 14(3), 95-109.
- Dilek, H., (2007). Farklı Eğitim Programlarına Devam Eden Lise II. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı İle Anne-babalarının Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dilek, H., Aksoy, A. B., (2013). Ergenlerin Benlik Saygısı ile Anne-Babalarının Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 14 (3) 95-109.

- Duclos, G. (2010). *Benlik Saygısı, Yaşam İçin Bir Pasaport*, Çeviren Olcay Kunal, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ellis, A., Dryden, W., (1997). *The Practice of Rational Emotive Behavior Therapy*. New York, *Springer Publishing Company*, 5(8), 2–14.
- Eriş, Y., İkiz, E. (2013). Ergenlerin Benlik Saygısı Ve Sosyal Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki Ve Kişisel Değişkenlerin Etkileri. *Turkish Studies*, 8(6), 180- 187.
- Ersanlı, E., (2007). Evlilik İlişkilerinde Eşlerin Akılcı Olmayan İnançlarıyla Başetmelerine Bilişsel-Davranışçı Yaklaşım Dayalı Evlilik İlişkisini Geliştirme Programının Etkisi, *Doktora Tezi*, Ondokuzmayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Eryavuz, A., (2006). Çocuklukta Algılanan Ebeveyn Kabul Veya Reddinin Yetişkinlik Dönemi Yakın İlişkileri Üzerindeki Etkileri, *Doktora Tezi*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Flett, G. ve Hewitt, P. (1991). “Dimensions Of Perfectionism, Psychosocial Adjustment And Social Skills” *Personality And Individual Differences*, 20(2), 143-150.
- Gander, M. ve Gardiner, H. (2010). *Çocuk ve Ergen Gelişimi* (Çev. A. Dönmez). Ankara: İmge Kitabevi.
- Gelgör, F. Z., (2016). Anne, Baba Ve Çocuk Tarafından Algılanan Ebeveyn Kabul-Red Ve Kontrolünün Çocuğun Duygu Düzenleme Becerisi İle İlişkisi, *Yüksek Lisans Tezi*, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Geyik, G., (2018). Ebeveyn Kabul/Reddinin Yetişkinlikteki Psikolojik Uyum Üzerindeki Etkisinin Cinsiyet Açısından İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gizir, Z., Baran, G. (2003). Anaokuluna Devam Eden Dört-Beş Yaş Çocuklarında Sosyal Davranışların Gelişimi İle Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(25), 118.
- Gökalp, Y., Kaya, S. Ve Övün, A. (2018). Kadın Ve Çocuk İstismarı, *Akademik Matbuat*, 2 (2), ss. 61-77.

- Güloğlu, B. ve Kararımak, Ö. (2010). Üniversite Öğrencilerinde Yalnızlığın Yordayıcısı Olarak Benlik Saygısı ve Psikolojik Sağlamlık. *Ege Eğitim Dergisi*, 11(2), 73-88.
- Gültekin, Z., (2011). Üniversite Öğrencilerinin Algılanan Anne-Baba Reddiyle Baş Etmeleri İle Denetim Odağı, Öğrenilmiş Güçlülük Ve Eş Kabul-Reddiyle İlişkisi, *Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi, İzmir.
- Gün, E. (2006). Spor Yapanlarda Ve Spor Yapmayan Ergenlerde Benlik Saygısı, *Yüksek Lisans Tezi*, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Güngör, D. (2008). TheMeaning Of Parental Control İn Migrant, SendingAnd Host Communities: Adaptation OrPersistence? *AppliedPsychology: An InternationalReview*, 57(3), 397-416.
- Hamarta, E., Arslan, C., Saygın, Y., Özyeşil, Z., (2009). Benlik Saygısı ve Akılcı Olmayan İnançlar Bakımından Üniversite Öğrencilerinin Stresle Başa çıkma Yaklaşımlarının Analizi, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(18), 25-42.
- Hançer, A. H. ve Tüfekçi, Z.(2016). Ortaokul 8. Sınıf öğrencilerinin benlik saygısı düzeylerinin incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 5 (4) 31 – 40.
- Hamarta, E., Deniz, M. E. ve Saltalı, D. (2009). Bağlanma Stillerinin Duygusal Zekâyı Yordama Düzeyi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(1): 195-229.
- Hazelwood R. R (1995) *Analyzingtherapeandprofilingtheoffender. InPracticalAspects of RapeInvestigation: A MultidisciplinaryApproach* (Eds RR Hazelwood, AW Burgess). Boca Raton CRC Press.
- Hocaoğlu, Ö. H., (2016). Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuk Sahibi Anne Ve Babaların Akılcı Olmayan İnançları İle Çocuklarının Sosyal Becerileri Ve Problem Davranışlarının Karşılaştırılarak İncelenmesi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul.
- Friedrich W.N.,Fisher J, Dittner C, Acton R, Berliner L, Butler J. (2001). Child sexualbehaviorinventory: normative, psychiatricandsexualabusecomparisons. *Child Maltreatment*;6(1):37-49.

- İkiz, F. E. (2000). Farklı Liselerdeki Ergenlerin Benlik Saygısı, Akademik Başarı ve Sürekli Kaygı Düzeyi Arasındaki İlişki. *Yüksek Lisans Tezi*.Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim BilimleriEnstitüsü, İzmir.
- Kahraman, M. S. Ve Çokamay, G. (2016). Aile İçi Şiddet ve Çocuklar Üzerindeki Etkileri: Temel Kavramlar, Güvenlik Planı Hazırlama ve Alternatif Tedavi Model Örnekleri, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, 8(4):321-336.
- Kahriman, İ. (2002). Adölesanlarda Aile ve Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek ile Benlik Saygısı İlişkisi. *Yüksek Lisans Tezi*.Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü
- Karabeyeser, M., (2013). Üniversite Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumları Ve Stresli Yaşam Olaylarına Göre Psikolojik İyi Oluşu, *Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.
- Karaca, N. H., Gündüz, A., Aral, N. (2011). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Davranışının İncelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 4(2), 65-76.
- Karademir, Ç. A., Deveci, Ö., (2018). İlkokul Öğrencilerinin Başarı Duyguları Ve Benlik Saygılarının İncelenmesi, *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7 (3) 89-102.
- Karademir, T.,Döşyılmaz, E., Çoban B., Kafkas, M., (2010). Beden Eğitimi Ve Spor Bölümü Özel Yetenek Sınavına Katılan Öğrencilerde Benlik Saygısı Ve Duygusal Zeka, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18 (2) 653-674.
- Karademir, T.,Türkçapar, Ü., Ulucan, H., Bahadır, Z., (2013). Haltercilerde Benlik Saygısı ile Yaşam Doyum ve Vücut Benlik Algısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 14 (3) 285-294.
- Karaş, H., Çocuğa cinsel istismarın etkileri yetişkinlikte de devam ediyor, https://www.ntv.com.tr/saglik/cocuga-cinsel-istismarin-etkileri-yetiskinlikte-de-devam-ediyor,4SQjr9rCJU6p_d9SPIjG0Q, (Erişim Tarihi: 21.04.2016)
- Karpat, V., (2010). Eşi Alkol Bağımlısı Olan Ve Olmayan Kadınların Anne-Baba Kabul-Reddi, Psikolojik Uyum, Eşi Kabul-Reddi Ve Eşler Arası Çatışma

- Açısından İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kaya, A., Bozaslan, H., Genç, G., (2012). Üniversite Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumlarının Problem Çözme Becerilerine, Sosyal Kaygı Düzeylerine Ve Akademik Başarılarına Etkisi, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (15) 208-225.
- Kaya, İ., (2010). Anne-Babaların Akılcı Olmayan İnançları Ölçeği'nin Geliştirilmesi: Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Kaya, İ. ve Hamamcı, Z. (2011). Anne-Babaların Akılcı Olmayan İnançları Ölçeği'nin Geliştirilmesi, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, *Educational Sciences: Theory&Practice*, 11(3), ss. 1149-1165.
- Kılıçarslan, S., (2009). İlköğretim 7. Ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Akılcı Olmayan İnançları İle Saldırganlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Kılınç, H. (2011). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Benlik Tasarımlarının Atılganlık Düzeyi Ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Kılıncı, Y. (2006). *Okulda Ruh Sağlığı*. Ankara: Anı Yayınevi.
- Kırbaç, E. (2017). Çocuk İstismarı Ve İhmalinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kıymter, N., (2008). Üniversiteli Gençlerde Dindarlık İle Benlik Saygısı Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2): 39-60.
- Kızılyar, L. (2010). İlköğretim 7. Ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Empatik Eğilim Düzeylerine Göre Denetim Odağı Boyutları Ve Akılcı Olmayan İnançlarının İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sakarya.
- Köroğlu, E. (2014). *Akılcı Düşünme*. Ankara: Hyb Yayıncılık.
- Mendi, E. (2015). Koşullu Anne Baba Tutumunun Mükemmeliyetçilik, Öznel İyi Oluş Ve Benlik Saygısı İle İlişkinin İncelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Uludağ Üniversitesi, Bursa.

- Mengüloğul, Ö. (2014). Yetişkin Kekemelerde Ebeveyn Kabul/Red Algısının Değerlendirilmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Mitchelson, J. K. ve Burns, L. R. (1998). Career Mothers and Perfectionism: Stres at Work and at Home. *Personality and Individual Differences*, 25, 477-485.
- Nair, B. (2014). Ergenlerin Saldırganlık Davranışlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Nebioğulları, B. (2019). Çalışan/Çalışmayan Annelerin Ebeveynlik Özyeterlilik Algıları İle 11-13 Yaş Çocuklarının Algıladığı Anne Tutumu Ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişki, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Oktan, V., Şahin, M., (2010). Kız ergenlerde beden imajı ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(2) 543- 556.
- Oran Pamir, Ç. (2008). Lise Öğrencilerinin Mükemmeliyetçilik Düzeyleri ile Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişki, *Yüksek Lisans Tezi*, Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla
- Ortakale, M.Y. (2008). Akılcı Davranış Eğitimi. *Doktora Tezi*, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Önder, A., Gülay, H., (2007). Annelerin Kabul Red Düzeyi İle Çocuklarının Empati Becerisi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (2) 22, 23-30
- Önem, Ç., (2010). Üniversite Öğrencilerinin Öfke Ve Öfkeyi İfade Etme Biçimlerinin Akılcı Olmayan İnançlar Ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Öngider, N. (2013). Anne-Baba ile Okul Öncesi Çocuk Arasındaki İlişki, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, 5(4):420-440.
- Öngider, N. (2006). Evli Ve Boşanmış Ailelerde Algılanan Ebeveyn Kabul Veya Reddinin Çocuğun Psikolojik Uyumunu Üzerindeki Etkileri, *Doktora Tezi*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

- Özçiçek, G. (2014). Çocuğun Benlik Kavramının Olumluluğu, Annenin Mükemmeliyetçiliği Ve Anne Kabul Red Algısı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özdamar, K. (1999) *Paket Programlar ile İstatiksel Veri Analizi*, İstanbul: Kaan Kitapevi.
- Özkan, İ. (1994). Benlik Saygısını Etkileyen Etmenler, *Düşünen Adam*. 7 (3), 4-9
- Özkan, İ., (2014). Ergenlerde Anne Baba Tutumu İle Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Özşaker, M (2008). 12-14 Yaş Çocukların Motorsal Performans Ve Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi, *Doktora Tezi*, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Özmen, S. (2004). Aile İçinde Öfke ve Saldırganlığın Yansımalar, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37 (2), 27 39.
- Öztürk, S. (2006). Anne-Babası Boşanmış 9–13 Yaslarındaki Çocuklar İle Aynı Yaş Grubundaki Anne-Babası Boşanmamış Çocukların Benlik Saygısı Ve Kaygı Düzeyleri İlişkisi, *Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Pehlivan, S., (2017). Lise Öğrencilerinin Sosyal Uyum Becerileri İle Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Polat, Ö. ve Akşin, E. (2015). A Study of the Relationship Between Self-Concept and Primary School Readiness in 60- 72 Month-Old Children and the Analysis of Their Primary School Readiness and Self Concept According to Some Variables. *European Journal of Research on Education*, 3(2), 14-21.
- Razı, G.S., Kuzu, A., Yıldız A.N., Ocakcı, A.F., Arifoğlu, B.Ç. (2009). Çalışan Gençlerde Benlik Saygısı, İletişim Becerileri ve Stresle Baş Etme. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, Cilt.8, Sayı 1, ss. 17-26.
- Rohner, R. P. (2000). *The Warmth Dimension: The Foundations Of Parental Acceptance-Rejection Theory*. Storrs, Connecticut: Rohner Research Publications.

- Rohner, R. P. (2005). *GlossaryOfSignificantConcepts In ParentalAcceptancerejectionTheory (PARTheory)*. Retrieved May, 20.
- Rohner, R. P., Britner, P. A. (2002). WorldwideMentalHealthCorrelates Of ParentalAcceptance- Rejection: ReviewOf Cross- CulturalAndİntraculturalEvidence. *Cross- CulturalResearch*, 1, 16-47.
- Rohner, R. P., Khaleque, A., Cournoyer, D. E. (2005). ParentalAcceptance-Rejection: Theory, Methods, Cross-CulturalEvidence, Andimplication. *EthosJournalOfTheSocietyforPsychologicalAnthropology*, 33(3), 299-334.
- Rohner, R. P., Khaleque, A., Cournoyer, D. E. (2012). *IntroductionToParentalAcceptance- RejectionTheory*, Methods, Evidence, Andİmplications.
- Rohner, R.P., Khaleque, A., Cournoyer, D. E. (2007). *IntroductiontoParentalAcceptance-RejectionTheory*, Methods, Evidence, andİmplications. University of Connecticut.
- Saner, S. (2015). *Çocuk Cinsel İstismarı Ve Zor Açığa Çıkması*, Bilgilendirme Dosyası.
- Sarıyüce K. Ö. (2004). Altı Yaş Grubundaki Çocukların Özsaygı Düzeyleri İle Anne Empatik Becerilerinin İncelenmesi. *Doktora Tezi*. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Satılmış, M. (2010). Öğrencilerin Mükemmeliyetçilik Tutumları İle Anne Baba Tutumlarının Karşılaştırmalı İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya
- Saygılı, G., Kesecioğlu İ. T., Kırıktas, H., (2015). Eğitim Düzeyinin Benlik Saygısı Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4 (2) 210-217.
- Serin, N. B. ve Öztürk, S. (2007). Anne-Babası Boşanmış 9–13 Yaslarındaki Çocuklar ile Aynı Yaş Grubundaki Anne-Babası Boşanmamış Çocukların Benlik Saygısı ve Kaygı Düzeyleri İlişkisi, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2) 117–128.
- Sezer, Ö. (2010). Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne Baba Tutumları Ve Bazı Faktörlerle İlişkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 1-19.
- Sezer, Ö., Oğuz, V. (2010). Üniversite Öğrencilerinde Kendilerini Değerlendirmelerinin Ana Baba Tutumları Ve Bazı SosyoDemografik

- Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 18 (3): 743-758.
- Shahrak, J. S. (2013). Lise Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Baba Tutumu, Özsaygı Ve Akademik Başarı Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şengün, M., (2013). Anne-Baba Tutumuna Göre Lise Öğrencilerinin Ahlâki Olgunluk Düzeyleri, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1, 12(23), 203-215.
- Şengün, S. B., (2018). Gelişimsel Yetersizliğe Sahip Çocuğu Olan Annelerin Çocuklarını Kabul Red Davranışları Ve Aile Yaşam Kalitesi Algıları, *Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Taşgit, M. S. (2012). Üniversite Öğrencilerinin Benlik Saygısı ve Karar Verme Düzeylerinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Karaman.
- Tatlı, E., (2015). Üniversite Öğrencisi Seçmenlerin Benlik Saygısı ve Şüphe Durumları Yönünden Siyasal Reklamlara Yaklaşımı, *Giresün Üniversitesi Dergisi*.
- Tatlı, S., AlakoçPirpir, D. (2015). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Çocukların Öğretmenleriyle Olan İlişkilerinin Sosyal Beceri Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 31, 429-441.
- Tezcan, G., (2015). Çocukluk Döneminde Sosyal Kaygının Gelişiminde Ebeveyn Kabul-Red Algısı: Otomatik Düşüncelerin Aracı Rolü, *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tıraşçı Y. ve Gören, S. (2007). Çocuk istismarı ve ihmali. *Dicle Tıp Dergisi*, 34:70 74.
- Tire, Y. (2011). Ön Ergenlerde Olumlu Ve Olumsuz Mükemmeliyetçilik İle Algılanan Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Tözün, M. (2010). Benlik Saygısı, *Actual Medicine*, Eskişehir Odun Pazarı Toplum Sağlığı Merkezi.

- Türedi, E. (2015). Özyeterlik, Benlik Saygısı ve Atılganlık Düzeyi İlişkisi: Cinsiyet ve Deneyim Süresi Açısından Resmi Okul ve Özel Okul Öğretmenleri Üzerine Bir Araştırma. *Yüksek Lisans Tezi*, Toros Üniversitesi, Mersin.
- Türküm, S. (2009). *Bilişlerin Ölçülmesi. Okullarda Akılcı Duygusal Davranış Terapisine Dayalı Uygulamalar*, Çivitçi A., vd. (Ed.) Ankara: PegemAkademi Yayınevi.
- Ulu M., İkis, M. (2016). Lise Öğrencilerinde Saldırganlık Ve Din İlişkisi, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* XLI, 2, 75-96.
- Uyanık Balat, G. (2003). *Ergen Çocuklukta Benlik Saygısının Gelişimi ve Önemi. Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar*. M. Sevinç (Yay. Haz.). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Ünüvar, A. (2003). Çok Yönlü Algılanan Sosyal Desteğin 15-18 Yas Arası Lise Öğrencilerinin Problem Çözme ve Benlik Saygısına Etkisi. *Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Vahip, I.(2002). Evdeki Şiddet Ve Gelişimsel Boyutu: Farklı Bir Açından Bakış. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 13 (4), 312-319.
- Varan, A. (2005). RelationBetweenParentalAcceptanceAndIntimate Partner Acceptance in Turkey: *Does history repeat itself? Ethos*, 33 (3), 414-426.
- Yalçuk, Ö. (018). Kadınlarda Beden Kitle İndeksi, Otomatik Düşünceler İle Yeme Tutumları İlişkisinin İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Lefkoşa.
- Yakut, S. (2012). Lise Öğrencilerinde Dindarlık-Şiddet Eğilimi İlişkisi. *Yüksek Lisans Tezi*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Yavuzer, H. (2000). *Doğum Öncesinden Ergenlik Sonuna Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yazıcı, Z. ve Taştepe, T. (2013). Ebeveynlerin Aile Ortamı Algısı İle Çocukların Benlik Algısı Arasındaki İlişki, *International Journal of Human Sciences* 10, 98-112.
- YeniAcun, Y., (2018). Genç Yetişkinlerde Anne-Baba Tutumu Ve Duygu Düzenlemenin Dikkat Eksikliği Ve Hiperaktivite Bozukluğu İle İlişkisi, *Yüksek Lisans Tezi*, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Yeşilova, E. (2017). Üsküdar Üniversitesi Lisans Ve Yüksek Lisans Öğrencilerinde Sigara Bağımlılığında Dürtüsellik Ve Benlik Saygısı İlişkisinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yıkılmaz M., Hamamcı, Z., (2011). Akılcı Duygusal Eğitim Programının Lise Öğrencilerinin Akılcı Olmayan İnançları ve Algılanan Problem Çözme Becerileri Üzerine Etkisi, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (35), 54-65.
- Yıkılmaz, M. (2009). Akılcı Duygusal Eğitim Programının Lise Öğrencilerinin Akılcı Olmayan İnançları Ve Problem Çözme Beceri Algıları Üzerine Etkisi, *Yüksek Lisans Tezi*, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Yılmaz, A. (2001). Çocukların Algıladığı Anne Baba Arasındaki Uyum, Anne Baba Tutumu Ve Benlik Algısı Arasındaki İlişkiler, *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 8(2), 85-93.
- Yılmaz, S. (2000) Hemşirelik Yüksek Okulu Öğrencilerinin Benlik Saygısı ve Atılganlık Düzeyi Arasındaki İlişki, *Yüksek Lisans Tezi*, Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Yiğit, H. (2010). Ergenlerin Benlik Saygılarının Yaşam Doyumu Ve Bazı Özlük Nitelikleri Açısından İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Yörükoğlu, A. (2004). *Çocuk Ruh Sağlığı*, İstanbul, Özgür Yayınları.
- Yüksekkaya, S. (1995). Üniversite Öğrencilerinde Benlik Saygısının Çeşitli Değişkenler Açısından incelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Yüksel, M Y., Kurtuluş, H. Y., (2016). Okul Öncesi Dönemdeki 4-5 Yaş Grubu Öğrencilerin Benlik Kavramı Ve Bağlanma Stillerinin Anne Davranışları Açısından İncelenmesi, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5, 2 (20) 182-195.

EKLER

T.C.

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

‘Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Annelerin Benlik Saygısı ve Akılcı Olmayan İnançları İle Çocuğunu Kabul – Red Etme Algıları Arasındaki İlişki’ Konulu Araştırmanın Ek-1 Bilgilendirilmiş Onam Formu

Sayın katılımcı,

Bu çalışma İstanbul Arel Üniversitesi yüksek lisans tez çalışması Yrd. Doç. Dr. Z. Belma Gölge danışmanlığında, araştırmacı Begüm Nakıboğlu tarafından “okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin benlik saygısı ve akılcı olmayan inançları ile çocuğunu kabul – red etme algıları arasındaki ilişki” başlığında yürütülmektedir. Çalışmamızda , annelerin kabul ve red davranışlarında etkili olan değişkenlerin araştırılması ve ortaya konması ile ailelere, eğitimcilere ve ruh sağlığı çalışanlarına katkı sağlamak ve konunun önemine dikkat çekmek hedeflenmiştir.

Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz **gizli tutulacaktır**. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya begumnakiboglu@gmail.com e-posta adresi ile ulaşabilirsiniz. Araştırma tamamlandığında genel/size özel sonuçların sizinle paylaşılmasını istiyorsanız lütfen araştırmacıya iletiniz.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle , hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının:

Adı-Soyadı:

İmza:

Ek-2 KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Değerli Katılımcılar,

Aşağıda size ve ailenize dair bazı sorular yer almaktadır. Bu araştırmadan elde edilecek sonuçların bilimsel bir nitelik taşıması ve güvenilir olması, soruları samimi bir şekilde cevaplamınıza bağlıdır. Cevaplarınız kesinlikle gizli tutulacak ve sadece bu araştırma için kullanılacaktır.

Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

1. Yaşınız :.....
2. Eğitim Düzeyiniz:
İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite () Lisansüstü ()
3. Medeni durumunuz:
Evli () Bekar () Dul ()
4. Mesleğiniz :.....
5. Çalışıp çalışmama durumunuz:
Çalışıyor () Çalışmıyor ()
6. Evinize giren yaklaşık gelir düzeyi:
7. Evliyseniz kaç yıllık evlisiniz:.....
8. Evliliğinizin kaçınıcı yılında hamile kaldınız:.....
9. İstenilen bir hamilelik miydi?
Evet () Hayır ()
10. Sahip olduğunuz çocuk sayısı:.....
11. Kimlerle yaşıyorsunuz:
Sadece çocuklar ()
Eş ve Çocuklar ()
Eş - Çocuklar- Aile büyükleri ()
Diğer ()

Aşağıda kendi çocukluğunuza ait sorular yer almaktadır. Bu sorulara 18 yaşından önceki durumunuzu dikkate alarak cevaplayınız.

12. Ebeveyn durumunuz:
Anne - baba sağ birlikte ()
Anne - baba sağ boşanmış ()
Anne sağ baba ölü ()
Anne ölü baba sağ ()
13. Aşağıdaki ifadelerden sizin için uygun olanı işaretleyiniz.
Ben çocukken ailemden biri bana vurur yada beni döverdi.
Her zaman () Sık sık () Bazen () Nadiren () Asla ()
Ben çocukken annemi, babamı ya da kardeşimi dövülürken gördüm.
Her zaman () Sık sık () Bazen () Nadiren () Asla ()
Ben çocukken bir yetişkin veya benden en az 5 yaş büyük biri tarafından cinsel içerikli davranışlara maruz kaldım.
Her zaman () Sık sık () Bazen () Nadiren () Asla ()

SİZİN İÇİN UYGUN OLANI SEÇİNİZ

1) Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlısd) Çok yanlış

2) Bazı olumlu özelliklerim olduğumu düşünüyorum.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlısd) Çok yanlış

3) Genelde kendimi başarısız bir kişi olarak görme eğilimindeyim.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlısd) Çok yanlış

4) Ben de diğer insanların birçoğunun yapabildiği kadar bir şeyler yapabilirim.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlısd) Çok yanlış

5) Kendimde gurur duyacak fazla bir şey bulamıyorum.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlısd) Çok yanlış

6) Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlısd) Çok yanlış

7) Genel olarak kendimden memnunum.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlısd) Çok yanlış

8) Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlısd) Çok yanlış

9) Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığımı düşünüyorum.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlısd) Çok yanlış

10) Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığımı düşünüyorum.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlısd) Çok yanlış

Aşağıda anne-babaların çocuk yetiştirmeye ilgili benimsedikleri bazı düşünceler sıralanmıştır. Lütfen her cümleyi dikkatlice okuduktan sonra, verilen düşüncenin size ne derecede uygun olduğuna karar veriniz.

Her cümle için **Tamamen Katılıyorum/ Katılıyorum/ Kararsızım/ Katılmıyorum/ Hiç Katılmıyorum** olmak üzere 5 seçenek söz konusudur. Her cümle için yanındaki 5 seçenekten hangisi sizin düşüncenizi yansıtıyorsa o seçeneğe (X) işareti koyunuz ve lütfen her cümle için sadece bir işaretleme yapınız.

Her anne-babanın çocuk yetiştirme ile ilgili kendine ait düşünceleri olduğundan verilen ifadelerin doğru veya yanlış cevabı yoktur. Bu nedenle okuduğunuz cümle üzerinde uzun süre düşünmeden, içinizden gelen ilk cevabı veriniz.

Ek 3- Anne Baba Akılcı Olmayan İnançları Ölçeği

		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1	Çocuğumun herhangi bir konuda benimle aynı fikirde olmamasına katlanamam.	()	()	()	()	()
2	Çocukların anne-babalarını eleştirmeleri korkunç bir şeydir.	()	()	()	()	()
3	Anne-baba çocuğunun geleceği için her şeyi göze almalıdır.	()	()	()	()	()
4	Çocuğa karşı sert davranmak onu yaşama hazırlar.	()	()	()	()	()
5	Çocuğumu yetiştirirken hata yapmamalıyım.	()	()	()	()	()
6	Çocukların aldığı kararlara asla güvenilmez.	()	()	()	()	()
7	Eğer yetiştirdiğim çocuk mükemmel ise bu benim iyi bir anne-baba olduğumu gösterir.	()	()	()	()	()
8	Eğer çocuğumla ilişkim bozulursa bir daha düzelmez.	()	()	()	()	()
9	Anne-babaların fedakarlıklarının her zaman bir karşılığı olmalıdır.	()	()	()	()	()
10	Anne-baba olarak çocuğumun problemlerini her zaman ben çözmeliyim.	()	()	()	()	()
11	Her zaman mükemmel bir anne-baba olmalıyım.	()	()	()	()	()
12	Çocuğumun ona söz hakkı vermeden konuşmasına katlanamam.	()	()	()	()	()
13	Anne-babalar çocuklarını hata yapmaktan korumalıdır.	()	()	()	()	()
14	Çocuk her zaman anne-babasının kendisinden beklediği gibi davranmalıdır.	()	()	()	()	()
15	Çocuğum koyduğum kurallarıma uymuyorsa bu onun beni önemsemediğini gösterir.	()	()	()	()	()
16	Eğer kurallarımın taviz versem çocuğumun gözündeki değerim düşer.	()	()	()	()	()
17	Çocuğumun beni dikkate alması için her zaman ciddi görünmeliyim.	()	()	()	()	()
18	Anne-baba olarak hata yaparsam bunun telafisi yoktur.	()	()	()	()	()
19	Anne-babalar iyi bir çocuk yetiştirmek için her konuda fedakarlık yapmalıdır.	()	()	()	()	()
20	Çocuğumun isteklerini kabul etmem anne-baba olarak zayıflığımı gösterir.	()	()	()	()	()
21	Benim çektiğim sıkıntıları çocuğumun çekmemesi için elimden gelen her şeyi yapmalıyım.	()	()	()	()	()
22	Anne-baba olarak çocuğumun her alanda mükemmel olmasını hedeflerim.	()	()	()	()	()
23	Çocukların hataları asla anlayışla karşılanmamalıdır.	()	()	()	()	()
24	Çocuğumla aramdaki ilişki her zaman mükemmel olmalıdır.	()	()	()	()	()
25	Çocuğumu örnek bir evlat olarak yetiştirsem iyi bir anne-baba olabilirim.	()	()	()	()	()
26	Çocukların anne-babalarını üzmeleri kabul edilemez bir durumdur.	()	()	()	()	()
27	Çocuk yetiştirmenin her zaman tek bir doğru yolu vardır.	()	()	()	()	()
28	Anne-babalar çocuklarına her zaman örnek olmalıdır.	()	()	()	()	()
29	Çocuklar anne-babaları olmadan hiçbir şey yapamazlar.	()	()	()	()	()

Aşağıda annenin çocuğuna karşı çeşitli davranış şekillerini içeren ifadeler yer almaktadır. Eğer ifade sizin için doğru ise **hemen hemen her zaman doğru** veya **bazen doğru** şıkkını işaretleyiniz, ifade sizin için doğru değilse **nadiren doğru** veya **hiçbir zaman doğru değil** şıkkını işaretleyiniz.

Ek-4 Anne Çocuk İlişkisi Ölçeği

		Benim için Doğru		Benim için Doğru Değil	
		Hemen hemen her zaman doğru	Bazen doğru	Nadiren doğru	Hiçbir zaman doğru değil
1	Ben çocuğum hakkında güzel şeyler söylerim.				
2	Çocuğum kötü davrandığında onu küçümseyerek azarlarım.				
3	Çocuğuma sanki orada yokmuş gibi davranırım.				
4	Çocuğumu gerçekten sevip sevmediğimden şüphe ediyorum.				
5	Günlük yaşantımızı çocuğumla tartışır ve fikrini alırım.				
6	O beni dinlemediği zaman çocuğumu başkalarına şikayet ederim.				
7	Çocuğumla candan ilgilenirim.				
8	Çocuğumu arkadaşlarını eve getirmesi için cesaretlendiririm ve onların iyi vakit geçirmesine gayret ederim.				
9	Çocuğumla alay ederim.				
10	Beni rahatsız etmediği sürece çocuğumun varlığını bilmezden gelirim.				
11	Kızgın olduğum zaman çocuğuma bağırırım				
12	Çocuğumun bana güvenip açılmasını kolaylaştırırım.				
13	Çocuğuma sert davranırım.				
14	Çocuğumun etrafımda olmasından hoşlanıyorum.				
15	Çocuğumun bir şeyi iyi yaptığında onun gurur duymasını sağlıyorum.				
16	Hak etmediği zaman bile çocuğuma vururum.				
17	Çocuğum için yapmam gereken şeyleri unutuyorum.				
18	Çocuğumu başkalarına överim.				
19	Kızgın olduğum zaman çocuğumu cezalandırırım.				
20	Çocuğumla şefkat ve sevgi dolu konuşurum.				
21	Çocuğuma karşı çok sabırsızım.				
22	Çocuğumun sorularına cevap vermeyecek kadar meskulüm.				
23	Çocuğuma içerliyorum.				
24	Çocuğumu hak ettiği zaman överim.				
25	Çocuğum sinirime dokunur.				
26	Çocuğumun kimlerle arkadaşlık ettiği ile ilgilenirim.				

27	Çocuğumun hayatındaki olaylarla gerçekten ilgilenirim.				
28	Çocuğumla kinci konuşurum.				
29	Çocuğum yardım istediği zaman anlamamazlıktan gelirim.				
30	Çocuğumun başı dertte olduğunda ona karşı anlayışsız davranırım.				
31	Çocuğuma istenilen ve ihtiyaç duyulan bir kişi olduğunu hissettirim.				
32	Çocuğuma sinirime dokunduğunu söylerim.				
33	Çocuğuma büyük özen gösteririm.				
34	Çocuğum iyi davrandığı zaman onunla gurur duyduğumu söylerim.				
35	Çocuğumun kalbini kırarım.				
36	Çocuğumun hatırlatmamı istediği olayları unuturum.				
37	Çocuğum yanlış hareket ettiği zaman onu artık sevmediğimi hissettirim.				
38	Çocuğuma yaptığı şeyin önemli olduğunu hissettirim.				
39	Çocuğum yanlış bir şey yaptığında onu tehdit ediyorum veya korkutuyorum.				
40	Çocuğumla birlikte vakit geçirmekten hoşlanırım.				
41	Çocuğum üzüldüğü, tasalandığı veya korktuğu zaman ona yardım etmeye çalışırım.				
42	Çocuğum kötü davrandığı zaman onu oyun arkadaşının yanında küçük düşürürüm.				
43	Çocuğumun benimle beraber olmasından kaçınırım.				
44	Çocuğumdan şikayet ederim.				
45	Çocuğumun görüşlerine saygı duyarım ve açıkça söylemesi için onu cesaretlendiririm.				
46	Çocuğumu olumsuz bir şekilde başka çocuklarla kıyaslarım.				
47	Plan yaptığım zaman çocuğumu da göz önünde bulundururum.				
48	Benim için uygun olmasa bile, çocuğumun önemli gördüğü şeyleri yapmasına izin veririm.				
49	Çocuğum kötü davrandığında onu başka çocuklarla haksız bir şekilde kıyaslarım.				
50	Çocuğuma istenmediğini hissettirim.				
51	Çocuğumun yaptığı şeylere ilgi duyuyorum.				
52	Çocuğum kötü davrandığı zaman ondan utandığımı söylerim.				
53	Çocuğuma onu sevdiğimi hissettirim.				
54	Çocuğuma nazik ve yumuşak davranırım.				
55	Çocuğum yanlış davrandığında onu utandırmaya veya suçlu hissettirmeye çalışırım.				
56	Çocuğumu mutlu etmeye çalışırım.				